

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

EEN AANGEPAST ERFRECHT *

De gronden van het erfrecht bepalen is een moeilijke opgave. Elk erfrechtelijk stelsel heeft immers tot voorwerp de overgang van rechten en goederen waarvan de overledene, ingevolge zijn overlijden, geen houder meer kan zijn. Zoals het recht in zijn geheel de gevolgen ondergaat van een steeds voortschrijdende opgang van onze samenleving en van een zich steeds aanpassende moraal, zo is ook de theoretische grondslag die aan het erfrecht werd gegeven in de loop der tijden zeer verscheiden geweest. Laten wij nagaan welke tot op heden de meest belangrijke stellingen zijn geweest en laten wij dan pogen uit de evolutie der ideeën een besluit te trekken dat dan tot grondslag zal zijn voor het bouwen aan een ander erfrecht.

Theoretische gronden van het erfrecht

Wij kunnen aanvangen met de theorie van het natuurrecht die wordt verdedigd door Domat. Wanneer deze zegt dat het erfrecht van de bloedverwanten steunt op het natuurrecht, dan bedoelt hij hierdoor blijkbaar dat dit recht spruit uit de wet van God, die de familie heeft geschapen en die de mens in een welbepaalde familie heeft doen geboren worden overeenkomstig zijn heilige wil¹. Onze grote rechtsgeleerde F. Laurent sluit zich hierbij aan en verdedigt deze theorie zonder enig voorbehoud²;

* Rede uitgesproken op 14 oktober 1975 bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon docent aan de Vrije Universiteit Brussel.

¹ DOMAT, *Des lois civiles*, IIe partie, Préface, n° III, p. 324 e.v.: "En laissant les biens à ceux qui sont appelés à les recueillir, nous obéissons donc à la volonté de Dieu; c'est à dire que nous remplissons un devoir ... Il y a donc une loi divine qui attribue les biens de chaque famille aux membres qui la composent".

² LAURENT, *Principes de droit civil français*, VIII, nr. 474, p. 558: "Qui nous donna la vie? Dieu. Qui nous fait naître au sein d'une famille pauvre ou riche? Dieu. De qui donc tenons-nous les biens qui sont un accessoire de la vie?"

het ontstaan van de familieband ligt volgens Laurent boven 's mensen wil zodat het erfrecht alleen een recht kan zijn dat steunt op de plicht van de erflater de goederen bij zijn overlijden over te dragen aan de familieleden³.

Helemaal anders dachten de filosofen van de 18e eeuw. Zo denkt Montesquieu dat het erfrecht geschapen wordt door de wet zelf en bijgevolg door de gemeenschap, bron van alle recht⁴. Zoals de gemeenschap het erfrecht tot stand kan brengen, zo kan zij de erfopvolging wijzigen, en het erfrecht zelfs totaal afschaffen om de goederen naar de gemeenschap te doen terugkeren. Niet alleen wordt de wijze van erfopvolging door de wet geregeld, maar het is ook de wet die het erfrecht doet ontstaan en tot stand brengt.

Grotius zocht de bron van het erfrecht in de veronderstelde wil van de erflater⁵. Hieronder moet worden verstaan de bedachte klare wil, in overeenstemming met de plichten van de mens⁶. Deze zienswijze stemt overeen met ons huidig rechtsdenken. In de gevallen, waarin de erflater geen testament heeft gemaakt, wordt de erfopvolging geregeld door de wet die de verscheidene orden van erfopvolging

De Dieu. Nous révolter contre l'inégalité qui préside à notre naissance, c'est nous révolter contre les décrets de Dieu".

³ TREILHARD aanvaardt deze stelling niet volledig. Wel fundeert hij de erfelijke roeping van de broers en de zusters op de genegenheid en de affectie van de erflater voor de erfigenamen (TREILHARD, "Exposé des motifs du Titre des Successions", n° 2, *Locré*, V, p. 90).

⁴ MONTESQUIEU, *De l'esprit des lois*, XXVI, 6: "La loi naturelle ordonne aux pères de nourrir leurs enfants; mais elle n'oblige pas de les faire héritiers. Le partage des biens, les lois sur ce partage, tout cela ne peut avoir été réglé que par la société, et par conséquent par des lois politiques ou civiles".

⁵ GROTIUS, *De jure belli ac pacis*, lib. II, cap. VII, n° III: "Successio ab intestato ... ex conjunctura voluntatis naturalem habet originem".

⁶ GROTIUS, *ibid.*: "Creditur autem in dubio id quisque voluisse quod aequissimum atque honestissimum est".

heeft laten overeenstemmen met de groepen waarvoor de erflater, in de vastgestelde volgorde, geneenheid heeft.

Volgens andere auteurs zoals Boistel⁷ steunt het erfrecht op de medeëigendom van de familie. Deze medeëigendom wordt door de *pater familias* beheerd tijdens zijn leven en wordt bij zijn overlijden vrijgegeven aan de erfgenamen in de door de wet bepaalde verhoudingen⁸. De erfgenamen zetten de persoon van de erflater voort. Vooral het gewoonterecht steunt op deze theorie, die haar oorsprong vindt in het oudgermaans recht⁹. Deze theorie kan een uitleg geven aan de saisine en ook aan de kloving die naar elk van de lijnen de daartoe behorende goederen wil doen teruggaan: "paterna paternis, materna maternis".

Aansluitend hierbij is de thesis van Fildermann¹⁰, die afstand doet van de theorie van het voortzetten van de persoon van de erflater om een stelsel uit te bouwen steunend op de opvolging in de goederen van de erflater. Volgens deze auteur kunnen de wetten alleen een interpretatie geven aan de overeenkomst tussen partijen en aan de wil van elk der contracterende partijen. Zo zijn de beschikkingen van de wet betreffende het erfrecht enkel suppletief: de wet zal de erfopvolging regelen waar de erflater zelf dit niet heeft gedaan.

Zoals welke overeenkomst ook alleen tot stand kan komen door de wederzijdse wil van de partijen, zo is dit ook het geval bij de erfopvolging: de erflater geeft zijn akkoord hetzij uitdrukkelijk door middel van het testament hetzij stilzwijgend door het aanvaarden van de door de wetgever voorgestelde orde van erfopvolging, terwijl de erfgenaam zijn akkoord geeft door de aanvaarding van de nalatenschap. De aldus door de erflater gestelde rechtsdaad zal dan een belofte zijn die omgezet wordt in een verplichting door overeenkomst of akkoord zodra de erfgenaam of legataris heeft aanvaard. Zoals bij de verbintenissen is de erflater door zijn belofte gebonden, ook na zijn overlijden.

De Page en Dekkers¹¹ zijn van oordeel, dat de

erflater tot plicht heeft zijn goederen voor het geheel of voor een deel te laten toekomen aan de dichtste familieleden. De goederen die de erflater tijdens zijn leven heeft verworven, werden niet alleen verworven door zijn persoonlijke arbeid, maar eveneens dank zij diegenen die hem zijn voorafgegaan, die met hem leefden of die hem hielpen. Deze auteurs denken aan de kinderen, aan de ouders en aan de echtgenoot en zij betwijfelen of er wel aanleiding toe kan zijn enig erfrecht toe te kennen aan de broers en de zusters en verdere zijverwanten¹².

Het testamentair erfrecht wordt door deze auteurs eveneens uitgelegd door de plicht van de erflater te denken aan hen met wie hij banden van vriendschap of samenwerking heeft gesmeed tijdens het leven. Hen begiftigen moet ook mogelijk zijn na het overlijden, door het testament¹³. Deze idee, eveneens onderschreven door Van Biervliet¹⁴, werd reeds verdedigd door de stoïcijnse jurisconsulten die hiertoe een beroep deden op het *officium pietatis*¹⁵.

Bij gebrek aan een absolute en onweerlegbare theorie, doen de meeste hedendaagse auteurs het erfrecht steunen op het sociaal nut ervan¹⁶ zoals onder meer Dabin, die zich evenwel zeer voorzichtig uitdrukt en het erfrecht, in zijn grond, schijnt te funderen op "een eigen recht van de erfgenamen" zonder hierbij te zeggen welk recht dit juist is en waaruit de erfgenaam het put. Deze theorie aanvaardt de invloed van de familiale banden en sluit hierdoor aan bij de theorie van De Page en Dekkers; zij ziet evenwel de basis van het erfrecht meer complex door er sociale en politieke beweegredenen bij te betrekken. Het komt ons voor dat deze theorie de vorige overneemt. De sociale en politieke gronden waarvan sprake in deze theorie zijn immers geen uitleg voor ons erfrecht. Integendeel bedient de sociale ordening en de politiek zich van het erfrecht, op welke gronden het ook moge steunen, om

laisser ses biens, en tout ou en partie, aux membres les plus proches de sa famille ...".

¹² DE PAGE en DEKKERS, *ibid.*: "Nous doutons que le défunt ait des devoirs envers ses collatéraux. Seules des circonstances particulières peuvent lui en imposer".

¹³ DE PAGE en DEKKERS, *ibid.*: "La personnalité la plus forte n'est-elle pas celle qui s'affirme encore au delà de la tombe?"

¹⁴ J. VAN BIERVLIET, *Successions*, 2e uitg., nrs. 4 en 5.

¹⁵ In zekere mate werd deze theorie ook aanvaard door LAURENT. Hij baseert het erfrecht ook op de plicht van de erflater, een plicht die haar oorzaak en haar diepe gronden vindt in de wil van God (LAURENT, *Principes de droit civil français*, VIII, nr. 484: "Les biens appartiennent aux héritiers du sang: c'est Dieu qui les y appelle, et la loi du devoir domine les affections particulières. Tel est le principe fondamental de notre ordre de successions. C'est donc une idée morale qui y domine, celle du devoir, et par là elle l'emporte sur le droit romain qui ne connaît que l'idée de puissance").

¹⁶ DABIN, *Théorie générale du droit*, nr. 153: "Si la vocation héréditaire peut légitimement être rapportée au droit propre des successibles, l'aménagement du régime successoral reflète des préoccupations d'ordre familial, d'ordre social et même d'ordre politique".

⁷ Zie o.a. BOISTEL, *Cours de philosophie du droit*.

⁸ "Ce n'est pas un droit nouveau qui se crée, mais un obstacle qui disparaît à l'exercice du droit qu'ils (les héritiers) avaient antérieurement".

⁹ AUBRY en RAU, IV, § 588, p. 156; DOMAT, *Des lois civiles*, IIe partie, livre II, section II, n° XIII: "Les enfans & autres descendans sont considerez comme en quelque façon maîtres des biens de leur pere ou mere, ayeul ou ayeule, & autres ascendans, même avant leur mort. Et quand elle arrive ce n'est pas tant une succession acquise aux enfans, qu'une continuation d'un droit qu'ils avoient déjà, avec cette différence entre ce droit & l'héritité qu'au lieu que pendant la vie de l'ascendant à qui ils succèdent, ils avoient comme en par ses biens avec luy, & que sa possession les leur conservoit; ils ont seuls le droit entier aux biens après cette mort".

¹⁰ *Les successions en droit comparé*.

¹¹ *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 9, p. 19: "Rien n'est plus conforme aux devoirs du défunt que de

een welbepaald sociaal of politiek resultaat te bereiken^{16a}.

Hoe groot ook de inspanningen van onze rechtsgeleerden mogen zijn geweest, een absolute en onbetwistbare theorie kan niet worden opgebouwd om er ons erfrecht op te gronden. De theorie van De Page en Dekkers komt het best tegemoet aan onze huidige opvattingen. Zij steunt op de individuele plicht van de erflater die nader omschreven wordt als een morele en sociale plicht¹⁷.

Uit alle hiervoor aangehaalde theorieën blijkt duidelijk dat het erfrecht niet los te denken is van de diepe verzuchtingen van een volk. Laten wij concluderen dat het zijn grond vindt in de plicht van de erflater terwijl de wijze van de verdeling van de nalatenschap voorwerp zal zijn van het werk van de wetgever die door sociale en politieke beweegredenen zal worden beïnvloed, maar slechts in de mate waarin deze beweegredenen tegemoetkomen aan de wensen van het volk of minstens voor het volk aanvaardbaar zijn.

De sociale en politieke rol van het erfrecht mag evenwel niet worden overschat: de evolutie van ons recht vooral in andere takken als het fiscaal recht en het sociaal recht hebben de invloed van het burgerlijk recht op ons maatschappijbeeld doen teruglopen.

Wanneer het bestaan van de grootindustrie in Engeland werd verklaard door het ongelijke erfrecht, en de kleine industrie in Frankrijk werd toegeschreven aan de gevolgen van de gelijke verdeling der erven onder de erfgenamen, dan mag thans worden gezegd dat de wetgever om dergelijke resultaten te bekomen niet langer meer het erfrecht moet aanwenden; hiertoe werden andere technieken geschapen, totaal vreemd aan het erfrecht en door het erfrecht, welk het ook moge zijn, onbeïnvloedbaar. De vorming van de grote vermogens en vooral die van de industrie die de produktiemiddelen beheerst, wordt meer en meer geregeld door het handelsrecht, de economische wetgeving en het internationaal privaatrecht. Het erfrecht speelt hierbij niet meer de eerste en voornaamste rol zoals weleer, waarmee is aangetoond dat de noden en verzuchtingen van onze maatschappij zich steeds wijzigen in de tijd, waar-

door noodzakelijkerwijze een voortdurende aanpassing van de wet onvermijdelijk is.

Ons huidig erfrecht

Het is overbodig te vermelden dat het erfrecht zoals het heden bestaat nog steeds dat is van het Burgerlijk Wetboek zoals het nu ongeveer 170 jaar geleden tot stand is gekomen. Sindsdien hebben zich toch enkele niet te verwaarlozen wijzigingen voorgedaan:

— de Wet van 20 november 1896 betreffende de rechten van de langstlevende echtgenoot¹⁸;

— de Wet van 16 mei 1900 betreffende de erfregeling van de kleine nalatenschappen¹⁹, aangevuld en gewijzigd door de Wet van 20 april 1935 en de Wet van 20 december 1961;

— de Wet van 11 oktober 1919 waarbij de erfrechtelijke roeping wordt teruggebracht tot de vierde graad²⁰;

— de Wet van 15 december 1949 waarbij de burgerlijke dood wordt afgeschaft, die geen aanleiding meer kan zijn tot het openvallen van de nalatenschap²¹;

— de Wet van 10 mei 1960 op de zegellegging of verzegeling²²;

— het Gerechtelijk Wetboek waarmee ook de rechtspleging wijzigingen heeft ondergaan²³;

— de Wet van 21 maart 1969 betreffende de adoptie en de wettiging door adoptie²⁴.

Hoewel het door het Burgerlijk Wetboek ingestelde regime tijdens deze vele jaren niet voor kritiek gespaard is gebleven, mag toch worden gezegd dat ons erfrechtelijk systeem het niet zo slecht heeft gedaan.

Als compromis tussen het oude gewoonterecht, waaruit vooral het behoud van de saisine, het onderscheid tussen het wettig en het natuurlijk kind, de kloving en de plaatsvervulling werden opgenomen²⁵, en het Romeinse recht dat steunt op de

¹⁸ Het huidige artikel 767 B.W.: voorheen kon de langstlevende echtgenoot slechts optreden bij gebreke aan regelmatige erfopvolgers tot de 12e graad of natuurlijk kind.

¹⁹ *Belgisch Staatsblad*, 21-22 mei 1900, gewijzigd door de Wet van 23 april 1935 waarbij de langstlevende echtgenoot de mogelijkheid wordt gegeven zich het vruchtgebruik op bepaalde goederen te doen toewijzen tot voldoening van zijn erfrechtelijk vruchtgebruik zelfs wanneer de waarde van dit vruchtgebruik zijn aandeel overschrijdt, en nogmaals door de Wet van 20 december 1961 waarbij aan de langstlevende echtgenoot de voorkeur wordt gegeven voor de overname.

²⁰ Wijziging van de artikelen 753, 755 en 742 B.W.

²¹ Wijziging van artikel 725 B.W.

²² Wijziging van de artikelen 819 en 821 B.W.

²³ Wet van 10 oktober 1967, wijziging van de artikelen 821, 826, 827 en 838, en opheffing van de artikelen 823, 824, 825, 834, 835 en 837 B.W.; deze bepalingen werden vervangen door de artikelen 1205 tot 1225 van het Gerechtelijk Wetboek.

²⁴ Wijziging van de artikelen 366, 747 en 915 B.W.

²⁵ In tegenstelling tot het gewoonterecht wordt in het Burgerlijk Wetboek de saisine niet alleen toegekend aan de

^{16a} Wenst men een aristocratische maatschappij op te bouwen, dan moet het erfrechtelijk vermogen in zijn volle omvang behouden blijven en worden toebedeeld aan één enkele erfgenaam, wat bereikt kan worden door het invoeren van het eerstgeboorterecht of het voorrecht van de oudste zoon. Wenst men een democratisch opgebouwde maatschappij, dan eist deze in de eerste plaats de gelijkheid onder de erfgenamen, wat meteen de verdeling en verbrokkeling van de vermogens met zich moet brengen.

¹⁷ DE PAGE en DEKKERS, *op. cit.*, IX, nr. 9: D, "... un droit successoral fondé sur les devoirs sociaux du défunt, plutôt que sur les prétentions des successeurs. Sa valeur, si elle en a une, nous paraît être surtout d'ordre moral".

eenheid van het erfrechtelijk vermogen, de absolute gelijkheid onder de erfgenamen²⁶ en de gelijkwaardigheid van de erfopvolging bij testament met de erfopvolging bij versterf²⁷, werd in ons stelsel zeer vaak de gelijkheid onder de erfgenamen aan felle discussie onderworpen. De gelijke verdeling onder de erfgenamen moet de steeds voortdurende versnippering van de vermogens en van de onroerende eigendom tot gevolg hebben, derwijze dat grote landeigendommen zeer schaars geworden zijn en de landbouw hierdoor beïnvloed wordt. Toch moet deze versnippering in niet zo hoge mate worden betreurd.

De toenemende verdeling van de eigendom maakt het mogelijk dat steeds meer mensen toegang krijgen tot de eigendom, waardoor geleidelijk een evenwichtige maatschappij kan ontstaan²⁸. Kleine bedrijven die moeten worden geëxploiteerd op een beperkte oppervlakte hebben aanleiding gegeven tot meer intensieve cultuur en tot meer gespecialiseerde bedrijven. De gelijkheid onder de kinderen verstevigt ook de familiebanden en laat vrede heersen in het gezin. Vaak moet worden vastgesteld dat de kleinste ongelijkheid onder de erfgenamen aanleiding geeft tot de grootste moeilijkheden en de hevigste procedures. Wanneer de door de wetgever geschapen gelijkheid een ongelijkheid in feite zou doen ontstaan onder de kinderen, dan kunnen de ouders in enige mate²⁹ de gelijkheid herstellen.

Het instellen van de gelijkheid onder de erfgenamen heeft, ofschoon de vrees hiervoor wel werd uitgesproken, zeker geen aanleiding gegeven tot het dalen van het geboortecijfer³⁰. Wel moet worden vastgesteld dat het dalend geboortecijfer is ingegeven door de zorg van de ouders het hun kinderen

mogelijk te maken even comfortabel en goed te leven als zijzelf.

Heeft ons erfrecht aldus zeker zijn verdiensten bewezen, dan moet toch worden vastgesteld dat de evolutie, vooral tijdens de naoorlogse jaren, zo is geweest dat thans aanpassingen noodzakelijk zijn. Laten wij deze onderzoeken met volgende besluiten uit het voorgaande als uitgangspunt:

1. Het erfrecht steunt op de plicht van de erflater tegenover zijn erfgenamen: deze plicht mag meer en meer een sociale plicht genoemd worden, die ertoe moet strekken aan de erfopvolger een bestaanszekerheid te geven door hem ter beschikking te stellen dat wat de erflater zelf bezat om zich het bestaan te verschaffen³¹.

2. De erfopvolger die op bestaanszekerheid aanspraak kan maken tegenover de erflater is de persoon tegenover wie de erflater tijdens zijn leven die verplichting had, namelijk de personen voor wie de erflater de meeste genegenheid had en die in de eerste plaats zijn liefde meedroegen: de personen die het gezin uitmaken zoals het heden bestaat, een gezin dat steeds kleiner is geworden en zich beperkt tot de ouders en de kinderen.

3. Onze maatschappij eist dat de eenheid van het erfrechtelijk vermogen en de gelijkheid onder de erfgenamen, waarop ons stelsel steunt, behouden blijven. Het erfrecht is geen middel om de goederen samen of in dezelfde groep te houden. Het is integendeel een middel om die goederen door het individu te doen verwerven.

4. De erfopvolging bij versterf heeft een subsidiair karakter: de testamentaire erfopvolging heeft voorrang en de wettelijke devolutie vindt slechts toepassing wanneer de erflater de erfopvolging niet zelf heeft geregeld³².

Enkele aanpassingen

1. Met De Page en Dekkers mag worden gesteld dat erfrecht slechts kan bestaan in hoofde van diegene tegenover wie de erflater zich verplicht achtte³³, terwijl bij het opstellen van het Burgerlijk Wetboek ook de idee tot uiting kwam dat het erfrecht moest beantwoorden aan de wens van de natuur. Deze gronden van het erfrecht waren niet gelijkwaardig, zij waren tevens identiek daar de veronderstelde wil van de erflater overeenstemt met de ver-

wettige erfgenamen (artikel 725 B.W.), maar ook aan de algemene legataris bij gebreke aan reservataire; de plaatsvervulling in de zijlijn, zoals wij deze kennen, stamt niet uit het Romeinse recht (R. DEKKERS, *La fiction juridique*, nrs. 362 tot 364).

²⁶ Artikelen 826 en 832 B.W., die de gelijkheid doordrijven niet alleen tot de volledige gelijkwaardigheid van de loten, maar zelfs tot de samenstelling ervan.

²⁷ Als reactie tegen het gewoonterecht werd de volledige vrijheid van beschikking bij testament hersteld. Zoals de overeenkomsten werden ook de legaten overgelaten aan de vrije wil van de testator (DE PAGE en DEKKERS, *op. cit.*, IX, nr. 6), onder voorbehoud evenwel van de beschikkingen met betrekking tot de reserve.

²⁸ Onze wetgever heeft door twee totaal verschillende technieken het nadeel spruitende uit een al te grote versnippering weten op te vangen: de Wet van 16 mei 1900 betreffende de erfregeling van de kleine nalatenschappen, en de Wet betreffende de ruilverkaveling van landbouweigendommen van 22 juli 1970.

²⁹ Onder voorbehoud het voorbehouden gedeelte niet aan te tasten.

³⁰ Het geboortecijfer bleef hetzelfde tot na 1900. Pas de laatste vijftig jaar is het gedaald en deze daling valt dus zeker niet samen met het invoeren van het Burgerlijk Wetboek (XAVIER RIJCKMANS, "Le régime successoral", *J.T.*, 1946, 193).

³¹ Zie H. HEYVAERT, "Contestatie van ons erfrecht", *R.W.*, 1968-69, 481 tot 496: "Een toekomstig erfrecht, in een maatschappij die aan ieder van haar leden de mogelijkheid tot maximale individuele ontplooiing waarborgt, kan alleen nog gerechtvaardigd zijn als middel tot het behoud van gebruiksgoederen voor hen die samen met de overledene, mede dank zij die goederen, bestaanszekerheid hadden.

³² Onder voorbehoud van de beperking spruitende uit de reserve.

³³ *Op. cit.*, IX, nr. 9, D.

plichtingen hem opgelegd door de wet van de natuur³⁴. De evolutie die onze maatschappij sedertdien heeft ondergaan zal niemand ontgaan: de familie in haar ruime betekenis bestaat niet meer; het begrip familie heeft zich herleid tot het gezin: vader en moeder, man en vrouw met hun kinderen. Bovendien stellen wij een steeds dalend geboortecijfer vast zodat ook het gezin in omvang afneemt.

Wij mogen dan ook de vraag stellen of een verdere beperking van de erfrechtelijke roeping niet aangewezen zou zijn. De gewone zijverwanten zouden kunnen worden uitgesloten³⁵.

De erfrechtelijke roeping zou aldus beperkt worden tot de afstammelingen, de bloedverwanten in opgaande lijn, de broers en de zusters in geval van vooroverlijden van de broers of zusters van de erflater.

Deze wijziging zou de kring der erfgenamen zeer nauw toehalen, maar hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat wanneer de erflater een bijzondere genegenheid heeft voor een zijverwant of zich tegenover deze laatste verplicht zou voelen, hij door middel van een testament ten voordele van deze zijverwant kan beschikken. Deze beschikking zou dan niet meer de veronderstelde wil of de veronderstelde verplichting van de erflater tot grondslag hebben, maar integendeel de werkelijke affectie en gebondenheid³⁶. Het beperken van de erfelijke roeping zal de erflater meer aanzetten tot het maken van een testament³⁷, waardoor dan toch de erflater, beter dan wie ook, zijn erfopvolging kan regelen. Heeft de erflater geen afstammelingen, geen bloedverwanten in opgaande lijn, geen broers en zusters of afstammelingen van dezen en geen overlevende echtgenoot, dan zou zijn nalatenschap, bij gebrek aan testamentaire beschikking, aan de staat toekomen. Van de staat wordt steeds meer gevraagd en de staat heeft ook steeds meer nodig. Niemand zal ontkennen dat in onze wetgeving de sociale zekerheid een steeds grotere rol gaat spelen. Deze sociale zekerheid moet vooral bestaan ten bate van hen die over geen kapitaal beschikken als basis en borg voor hun bestaanszekerheid. Zo kunnen sociale zekerheidsvoorzieningen de plaats innemen van het kapitaal dat een persoon zou heb-

ben verkregen ware hij erfgenaam geweest³⁸, sociale zekerheidsvoorzieningen die hem toegekend zouden worden bij overlijden van de erflater in wiens hoofde vergoedingen werden toegekend en welke die persoon genoot tijdens het leven van die erflater. Aldus wordt op een andere wijze dan door erfrecht voorzien in de blijvende bestaanszekerheid van hen die samen met de overledene en dank zij hem, bestaanszekerheid genoten³⁹. Als de staat deze verplichtingen opneemt, komt het dan ook normaal voor hem daartoe de middelen te geven. Door het verwerven van de nalatenschap in een groter aantal gevallen kan de staat hieraan reeds ten dele tegemoetkomen.

2. Het natuurlijk kind werd door de wetgever zeer schaars bedeed: "De natuurlijke kinderen erven niet", zo luidt de aanhef van artikel 756 B.W., "de wet verleent hun slechts dan rechten op de goederen van hun overleden vader of moeder, indien zij wettelijk erkend zijn". Het aandeel van het kind is beperkt tot een veranderlijk deel van hetgeen het zou hebben ontvangen ware het wettig geweest en dit naargelang van de erfgenamen waarmee het natuurlijk kind in samenloop komt. Dit aandeel van het natuurlijk kind is tevens een maximum zodat noch bij schenking onder de levenden noch bij testament de vader of moeder, die het hebben erkend, het natuurlijk kind kunnen bevoordelen boven het wettelijk aandeel. Ook kunnen de natuurlijke vader of moeder het aandeel verminderen tot de helft van het wettelijk aandeel bij schenking onder levenden. Sinds het tot stand komen van het Burgerlijk Wetboek zijn deze bepalingen ongewijzigd gebleven.

Het maatschappelijk belang van het huwelijk werd gelijkwaardig geacht met het belang van de wettige familie⁴⁰, zodat het natuurlijk kind geen erfgenaam is geworden, doch slechts een onregelmatige erfopvolger.

In het Romeinse recht was aan het natuurlijk kind geen enkel recht toebedeeld⁴¹, noch tegenover de natuurlijke vader noch tegenover de moeder. Langzaam werden toch aan het natuurlijk kind voordelen toegekend bij testament. Dit was het geval voor de uit een concubinaat gesproten kinderen⁴². Nadat tijdens de middeleeuwen ten gevolge

³⁴ Verslag van CHABOT, nr. 26 in fine, *Locré*, V, p. 118: "Toutes ces règles particulières, Tribuns, sont en harmonie parfaite avec les principes que nous avons établis; toutes sont conformes au vœu de la nature, et il était impossible de suivre d'une manière plus exacte d'ordre des affections humaines".

³⁵ DE PAGE en DEKKERS, *op. cit.*, IX, nr. 206: "... il faut convenir que les oncles et tantes, les cousins et les cousines, les grands-oncles et les grand-tantes, sont des héritiers bien peu intéressants, tant au point de vue subjectif de l'affection présumée du défunt qu'au point de vue objectif des devoirs de famille ...".

³⁶ DE PAGE en DEKKERS, *op. et loc. cit.*

³⁷ PLANIOL, *Principes de droit civil français*, III, nr. 1818.

³⁸ Zie hierover H. HEYVAERT, "Contestatie van ons erf recht", *R.W.*, 1967-68, 494.

³⁹ Men denke aan de wet op de arbeidsongevallen, waarbij de overlevende echtgenoot een pensioen krijgt in geval van arbeidsongeval met dodelijke afloop, en de vergoedingen in dit geval toekomende aan de kinderen van het slachtoffer.

⁴⁰ DE PAGE en DEKKERS, *op. cit.*, IX, nr. 216.

⁴¹ Het natuurlijk kind had geen *pater familias* doch enkel een *genitor*.

⁴² Het waren de *liberi naturales* gesproten uit een samenleven gedurende langere tijd (CORNIL, *Droit romain*, p. 130 en 367).

van de invloed van de kerk elk recht aan de "bastaard" was ontzegd, zien wij in het gewoonterecht het natuurlijk kind toch opnieuw rechten verwerven. Zo had het natuurlijk kind recht op alimentatie⁴³ en kreeg het ook rechten in de nalatenschap van de moeder⁴⁴. Ook hier zijn de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek het resultaat van een compromis: het natuurlijk kind krijgt een deel van hetgeen het zou hebben ontvangen ware het wettig geweest; anderzijds is het onderzoek naar het vaderschap niet toegelaten⁴⁵.

Zoals De Page en Dekkers het uitdrukkelijk hebben geschreven⁴⁶, is de wetgeving betreffende het erfrecht van het natuurlijk kind een van de zwakke elementen in het burgerlijk recht. Volgens hun overtuiging zou elk erfrecht aan het natuurlijk kind moeten worden ontnomen en zou het alleen aanspraak mogen maken op een onderhoud⁴⁷.

Deze mening wordt door weinigen onderschreven en wij stellen vast dat in de ons omringende landen de erfrechten van het natuurlijk kind werden uitgebreid. Zo heeft de Franse Wet van 25 maart 1896 de rechten van het natuurlijk kind aanzienlijk verhoogd, terwijl het de saisine toegewezen kreeg alsmede een reserve⁴⁸. Het natuurlijk kind werd gelijkgesteld met de wettige kinderen in de nalatenschap van de moeder in het Duitse recht⁴⁹, het Zweedse recht⁵⁰ en het Zwitsers Burgerlijk Wetboek⁵¹. Het Italiaans Burgerlijk Wetboek van 1942 geeft het natuurlijk kind ook alleen een deel van hetgeen het zou hebben ontvangen ware het wettig geweest, doch dit deel is groter dan in onze wetgeving.

Dank zij een progressieve rechtspraak in ons land werd aan het natuurlijk kind toch een reserve toegekend, terwijl evenwel de plaatsvervulling ten voordele van het natuurlijk kind onmogelijk blijft⁵². Moet onze wetgever in navolging van de ons

omringende landen ook de erfrechten van het natuurlijk kind uitbreiden? Wanneer men terugdenkt aan de grond van het erfrecht die een sociale plicht is van de erflater, en tevens aan zijn veronderstelde wil gebaseerd op de genegenheidsbanden met het natuurlijk kind, dan dient deze vraag positief te worden beantwoord.

3. De langstlevende echtgenoot

Zowel in Frankrijk als in België werd het erfrecht van de langstlevende echtgenoot het eerst aangepast. De Code Napoléon had de langstlevende echtgenoot slechts laten erven bij gebrek aan bloedverwanten in de erfelijke graad (in 1917 in Frankrijk verlaagd van de 12e tot de 6e graad en in 1919 in België tot de 4de graad).

Het is de Franse Wet van 9 maart 1891, die onze wetgever heeft geïnspireerd bij het tot stand komen van de Wet van 20 november 1896 waarbij het zeer ingewikkeld artikel 767 in het Burgerlijk Wetboek werd ingelast. Na bijna tachtig jaar is dit probleem opnieuw zeer actueel geworden en wel door het wetsontwerp dat reeds door de Senaat werd aangenomen en thans hangende is voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers⁵³.

Voor al de door een ieder als noodzakelijk beschouwde aanpassing van het erfrecht van de overlevende echtgenoot toont duidelijk aan hoe ook deze tak van ons recht zich moet aanpassen aan een steeds voortschrijdende ontwikkeling. De wijziging in de ideeën is het gevolg van een evolutie (die bijna revolutie genoemd mag worden) in de morele en filosofische overtuigingen en opvattingen. Voorheen waren man en vrouw niet voor elkaar gemaakt, maar wel samen voor de kinderen; de goederen hun ter beschikking gesteld door de schepper mochten niet worden verbruikt; wel integendeel moest het kapitaal steeds worden verhoogd. Het aldus door man en vrouw vergaarde vermogen mocht alleen ten goede komen aan de kinderen: het was tevens en vooral het middel tot zekerheid van het nieuwe leven; de vrucht van de gemeenschappelijke arbeid moest zich vereeuwigen na het overlijden van de ouders. Aldus werden aan de erfgenamen niet zozeer rechten toebedeeld als wel verplichtingen: van het kind werd verwacht dat het het werk van de ouders zou voortzetten om op zijn beurt dit vermogen, vermeerderd nog met zijn persoonlijke arbeid, over te dragen aan de jongere generatie⁵⁴.

⁴³ LOYSEL, *Institutes coutumières*, 1.1.41: "Qui fait l'enfant, doit le nourrir".

⁴⁴ MEIJERS, *Westvlaamsch erfrecht*, p. 81: "Een moeder maakt geen bastaard" van toepassing in sommige streken, vooral in Vlaanderen, Antwerpen en Henegouwen.

⁴⁵ Artikelen 757 en 340 B.W.

⁴⁶ *Op. cit.*, IX, nr. 300.

⁴⁷ DE PAGE en DEKKERS, *op. et loc. cit.*: "A notre avis l'enfant naturel n'a droit qu'à des aliments".

⁴⁸ In samenloop met wettige afstammelingen erft het natuurlijk kind de helft van hetgeen het zou hebben ontvangen ware het wettig geweest, in samenloop met ascendenten en/of broers en zusters bekomt het de 3/4 van de nalatenschap en in samenloop met gewone zijverwanten de algehele nalatenschap: zie R. PIRET, "L'évolution du droit successoral belge et du droit successoral français depuis 1804", *Annales de droit et de sciences politiques*, 1948, 49.

⁴⁹ Artikel 1705 van het Duits Burgerlijk Wetboek.

⁵⁰ Wet van 16 maart 1905.

⁵¹ Zie artikel 461 Zwitsers Burgerlijk Wetboek.

⁵² DE PAGE en DEKKERS, *op. cit.*, nrs. 228 en 229 met aangehaalde rechtspraak en rechtsleer, hebben kritiek op deze reserve, die naar hun mening ten onrechte wordt toegekend.

⁵³ Zie *Parl. Besch.*, Senaat, 1968-69, nr. 200 (ontwerp van wet), 1973-74, nr. 30 (verslag van senator Vandekerckhove); *Parl. Hand.*, Senaat, 1973-74, 105 e.v. (bespreking en stemming op 21 december 1973).

⁵⁴ Zie hierover M. WEBER, *L'éthique protestante et l'esprit du capitalisme*, trad. J. CHAVY.

Deze ideeën zijn vooral sedert de laatste wereldoorlog sterk gewijzigd; de menselijke verzuchtingen lopen meer horizontaal en situeren zich meer en meer in één enkele generatie. Het leven is niet meer zozeer een gelegenheid tot sparen en vereeuwigen, maar wel een gelegenheid tot ontdekken en tot onderzoek in alle domeinen en overal op deze aarde. Elke generatie leeft haar leven alsof het het eerste en laatste was. Daarin zijn de man en de vrouw niet langer meer de schakels van de eeuwige ketting, maar wel het paar dat gebonden is door vrije wil, en waarvan de binding met de kinderen veel brozer is geworden. Het erfrecht moet hiervan de weerslag ondergaan: het erfrecht moet geen eeuwige binding tussen de generaties meer tot stand brengen, integendeel moet het naar zijn aard geschikt zijn om te voorkomen dat de overlevende echtgenoot zorgen zou hebben na het overlijden van de andere. De nalatenschap moet aldus in de eerste plaats toekomen aan dezelfde generatie en tot deze behoort de erflater en de erfgenaam waaraan hij in de eerste plaats denkt, diegene voor wie hij het meest genegeheid heeft en tegenover wie hij de grootste verplichtingen heeft: zijn overlevende echtgenoot.

Ook op sociaal-economisch gebied is het erfrecht van de langstlevende echtgenoot zeker niet aangepast aan de huidige toestand van onze samenleving. De verhoging van de gemiddelde levensduur heeft tot gevolg dat de kinderen pas veel later dan zoveel jaren geleden het geval was in het genot van de nalatenschap komen. Bovendien stellen wij de beperking vast van de familie die thans niets meer is dan het gezin. Overlijdt de echtgenoot vroeg, dan moet de nalatenschap de andere in staat stellen te zorgen voor de kinderen; overlijdt de echtgenoot laat, dan mag de overlevende geen zorgen hebben in zijn derde leeftijd en moet hij kunnen voortleven volgens hetzelfde levenspatroon. Meer en meer ziet onze samenleving in dat de destijds bestaande vrees voor de overlevende echtgenoot eerder denkbeeldig is: hij moet niet worden geweerd onder de erfgenamen maar integendeel een eerste plaats bekleden⁵⁵.

Het baart dan ook geen verwondering dat het ontwerp van wet zeer ver is gegaan, en aan de langstlevende echtgenoot misschien wel meer toekent dan de veronderstelde wil van de erflater. Het ontwerp

voert een zeer complexe regeling in: in grote trekken mag worden gezegd dat in samenloop met kinderen, de overlevende echtgenoot de volle eigendom zal verkrijgen van de gemeenschapsgoederen en het vruchtgebruik over de eigen goederen van de eerst-overledene. Hierbij dient dan nog het zo geheeten recht op voorafneming te worden vermeld met betrekking tot het huis dat de echtgenoten bewoonden en de huisraad die het stoffeerde.

Hoewel niet van kritiek ontbloomt, vooral wat de aangewende technieken betreft waardoor erfrecht en huwelijksvermogensrecht worden vermengd, mag met voldoening worden vastgesteld dat onze wetgever oog heeft voor de huidige opvattingen van de maatschappij en in de eerste plaats het erfrecht een sociaal-economische rol laat vervullen. Dit maakt het erfrecht levend en leefbaar.

4. De inbreng van de giften, zoals die werd geregeld door het Burgerlijk Wetboek, heeft eveneens aanleiding gegeven tot kritiek. Alle door de erflater aan een erfgenaam zonder vrijstelling van inbreng gedane schenkingen moeten worden ingebracht in de nalatenschap, wat ook de aard of de vorm van de schenking geweest moge zijn: een schenking onder de levenden of een legaat.⁵⁶

De theorie van de inbreng stamt uit het Romeinse recht. Door de emancipatie maakt het kind zich vrij van zijn familie om zelf *pater familias* te worden en op zijn beurt als *sui juris* een vermogen te verwerven voor zichzelf. Hoewel de geëmancipeerde volledig vrij is van zijn pater familias en dan ook in principe geen rechten meer kan doen gelden op diens vermogen, laat het pretorische recht toch de geëmancipeerde toe tot de nalatenschap van de pater familias en dit op grond van de overweging dat de banden door de afstamming en door het bloed niet ontbonden kunnen worden. Wij zien dan ook de geëmancipeerde optreden in de nalatenschap van de pater familias samen met de kinderen die onder het gezag van de overledene zijn gebleven en die, tijdens het leven van de erflater diens vermogen hebben helpen vergroten en toemen. Het zou onrechtvaardig geweest zijn de geëmancipeerde toe te staan zijn reeds verworven vermogen te cumuleren met zijn aandeel in de nalatenschap dat voor een deel met de hulp van de niet-geëmancipeerde kinderen tot stand was gekomen. De pretor verplicht dan ook de geëmancipeerde tot het voegen bij de boedel van hetgeen hij verworven heeft dank zij de emancipatie om aldus bij de te verdelen goederen te worden gevoegd⁵⁷.

⁵⁵ "De hervorming van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot wordt des te dringender, nu de opvatting over het gezin zich heeft gewijzigd. Het gezin wordt herleid tot de kleine gemeenschap van ouders met kinderen of de echtgenoten zonder kinderen. De oorsprong van de goederen wordt met de dag onbelangrijker, de wisseling veelvuldiger en het familievermogen anders samengesteld. Er is een duidelijke evolutie van het familiale erfrecht naar het gezinse erfrecht. Er is bovendien de zorg om aan de overlevende echtgenoot, die het gezinspatrimonium hielp opbouwen, een behoorlijk levensonderhoud te verzekeren" (*Parl. Besch., Senaat, 1973-74, nr. 30, p. 2*).

⁵⁶ Artikel 843 B.W.

⁵⁷ Zie *Digesten, 37.6, de collatione bonorum*; DE PAGE en DEKKERS, IX, nr. 1171.

Deze *collatio emancipati* verschilt enigszins van onze inbreng daar zij tot voorwerp heeft goederen die niet door de erflater waren geschonken. Dichter bij de inbreng stond reeds de *collatio dotis*⁵⁸ die het voegen van het huwelijksgoed bij de boedel van de nalatenschap van de vader van de vrouw tot voorwerp had. In het gewoonterecht bleef de inbreng behouden. Berustend op het familiaal vermogen en op het principe van de gelijkheid onder de erfgenamen stond het erfrecht de erflater niet toe de regels van de erfopvolging te wijzigen en een kind te bevoordelen ten nadele van een ander⁵⁹.

Was deze regel absoluut wat de legaten betreft⁶⁰, dan waren de costumen verschillend wat de inbreng van de schenkingen onder de levenden betreft: sommige gewoonterechten legden inbreng op in alle gevallen⁶¹, andere lieten toe de hoedanigheid van erfgenaam en donataris te verenigen, lieten de erflater toe vrij te stellen van inbreng en gaven aan de erfgenaam de mogelijkheid te ontsnappen aan de verplichting tot inbreng door de nalatenschap te verwerpen⁶²; ten slotte zijn er de costumen met een tussenoplossing waarbij vrijstelling van inbreng verboden was, maar waar de erfgenaam aan de inbreng kon ontsnappen door de nalatenschap te verwerpen⁶³. Ook hier hebben de opstellers van het Burgerlijk Wetboek een compromis gevonden: zij stelden als eerste principe de absolute gelijkheid onder de erfgenamen, die allen, zonder onderscheid, tot inbreng gehouden zijn⁶⁴ en dit voor elke begiftiging: zowel schenkingen onder de levenden als legaten en zelfs ook de schulden⁶⁵. Daartegenover staat het Burgerlijk Wetboek de erflater toe de begiftigden vrij te stellen van inbreng zoals het ook de erfgenaam toestaat zich te onttrekken aan de verplichting tot inbreng door de nalatenschap te verwerpen⁶⁶. Ook is er geen onverenigbaarheid meer tussen de hoedanigheden van erfgenaam enerzijds en die van begiftigde of legataris anderzijds⁶⁷.

In het door het Burgerlijk Wetboek uitgewerkte systeem heeft vooral de verplichting tot inbreng van

legaten kritiek uitgelokt: de erfgenaam die een legaat bekomt geniet immers geen voordelen daar hij verplicht is het legaat in natura in te brengen in de boedel. Opdat het legaat hem voordeel zou bezorgen moet hij afstand doen van de nalatenschap⁶⁸.

In Frankrijk heeft de Wet van 24 maart 1898 artikel 843 van de Code civil gewijzigd: de legaten worden vermoed te zijn gedaan met vrijstelling van inbreng; heeft de testator uitdrukkelijk bepaald dat de legataris niet vrijgesteld is van inbreng, dan zal hij het gelegateerde goed toch mogen behouden in mindering op zijn deel; hij zal dus niet moeten inbrengen in natura, maar door mindere ontvangst en dit zonder onderscheid naar de aard van de goederen. Het vermoeden van vrijstelling van inbreng laat de rechten van de wettelijke erfgenamen onverlet; zij behouden hun recht inkorting te vorderen zodra hun reserve wordt aangetast.

Het Belgische systeem wordt nog steeds beheerst door het principe van de verplichting tot inbreng behoudens uitdrukkelijke vrijstelling; ook bestaat nog steeds het volgende onderscheid: de meubelen worden ingebracht door mindere ontvangst terwijl de onroerende goederen worden ingebracht in natura. De Franse Wet van 7 februari 1938 en het Decreet-Wet van 17 juni 1938 hebben een uniforme regeling ingevoerd voor alle goederen: de donataris zal de onroerende goederen niet meer in natura moeten inbrengen doch alleen de waarde, niet meer, zoals bij ons, de waarde ten tijde van het overlijden, maar wel de waarde ten tijde van de schenking.

Wij mogen zeggen dat de Franse wetgever zich heeft laten leiden door overwegingen van billijkheid. De verplichting tot inbreng in natura of tot inbreng van de waarde van het geschonken goed bepaald ten tijde van het openvallen van de nalatenschap, heeft vaak onbillijke gevolgen en is vaak nadelig voor de begiftigde: het kind dat een onroerend goed heeft ontvangen zal benadeeld zijn ten overstaan van diegene die geld of meubelen heeft gekregen; de te snelle muntontwaarding of het stijgen van de waarde van de onroerende goederen is immers een onvoorzienbaar element op het ogenblik waarop de schenking wordt gedaan.

5. De erfrechtelijke naasting (le retrait successoral)

De erfrechtelijke naasting is het recht dat door artikel 841 B.W. aan elke medeërfgenaar wordt gegeven om uit de verdeling diegene te weren die geen titel kan doen gelden dan een afstand van erfelijke rechten te zijnen voordele door een mede-

⁵⁸ Digesten, 37.7, *de collatione dotis*.

⁵⁹ ASSER-MEIJERS, *Erfrecht*, p. 341: "Vader of moeder mogen geen lief kind maken".

⁶⁰ Het was zelfs niet mogelijk tegelijk erfgenaam en legataris te zijn: POTHIER, *Successions*, chap. IV, art. 3, § 2: "Cette disposition a pour seul fondement l'inclination de notre droit français à conserver l'égalité entre les héritiers, comme un moyen de conserver la paix et la concorde dans les familles, et d'en exclure les jalousies auxquelles donneraient lieu les avantages que l'on ferait à l'un des héritiers par dessus les autres".

⁶¹ Vooral in de vallei van de Loire.

⁶² LAURENT, *Principes de droit civil*, X, nr. 548.

⁶³ Vooral in Nederland (ASSER-MEIJERS, *Erfrecht*, p. 341).

⁶⁴ Artikel 843 B.W.: "Ieder erfgenaam...".

⁶⁵ Zie de artikelen 843 en 829 B.W.

⁶⁶ Zie artikel 845 B.W.: mits evenwel het beschikbaar gedeelte niet is overtroffen; de verwerping doet de erfgenaam die verworpen heeft niet ontsnappen aan de regels betreffende de inkorting.

⁶⁷ Artikel 919 B.W.

⁶⁸ R. PIRET, "L'évolution du droit successoral depuis 1804", *Annales de droit et de sciences politiques*, 1948-49, 120.

gerechtigde gedaan. Dit recht geeft de medeërfgenenamen de mogelijkheid te beletten dat vreemden zich gaan mengen in de zaken en geheimen van de familie door het verwerven van erfrechten⁶⁹.

Gesproken uit het Romeinse recht, wordt de erfrechtelijke naasting opgenomen in de costumen van enkele provincies vooral in Vlaanderen⁷⁰ en bevestigd door het parlement van Parijs in 1521⁷¹. Bij het opstellen van het Burgerlijk Wetboek werd zij behouden⁷² in artikel 841: "Ieder die, ook al is hij bloedverwant van de overledene, niet zijn erfge-rechtigde is, en aan wie een erfgenaam zijn recht op de nalatenschap heeft overgedragen, kan uit de verdeling worden geweerd, hetzij door alle medeërfgenenamen, hetzij door één enkele, mits de prijs van de overdracht hem wordt terugbetaald". Hoewel op deze instelling ernstige kritiek werd geleverd door een bijna eensluidende rechtsleer⁷³, bemerken wij dat tot op heden het Burgerlijk Wetboek geen wijzigingen heeft ondergaan op dit punt.

Het mag worden gezegd dat het doel van deze bepaling, heden meer dan ooit, in twijfel kan worden getrokken. Vaak immers kan een overeenkomst gemakkelijker worden bereikt met derden die buiten de familie staan en dan ook niet door familietwist kunnen worden beïnvloed. Ook moet worden gewezen op het feit dat de juristen door behendige akten de toepassing van artikel 841 weten

te omzeilen, terwijl de verkrijger te goeder trouw, die het deel van de erfgenaam heeft verkregen voor een normale prijs op het ogenblik van de overdracht, zijn rechten, jaren later, voor die zelfde prijs terug moet afstaan, terwijl intussen de snelle muntontwaarding werkelijk onbillijke en zelfs onrechtvaardige gevolgen meebrengt.

In Nederland bestaat de instelling niet, Duitsland heeft ze in zekere mate aangepast⁷⁴ en Italië legt de medeërfgenaam die afstand wenst te doen van zijn rechten, de verplichting op het ontwerp van akte van afstand vooraf mede te delen aan de andere erf-gerechtigden opdat dezen, indien zij het wensen, hun voorkooprecht zouden kunnen uitoefenen. Gebeurt deze betekening of mededeling niet, dan kunnen de medeërfgenenamen de overgedragen rechten overnemen.

Met die in andere landen aangebrachte verbeteringen dient minstens rekening te worden gehouden, indien de wetgever deze instelling in ons recht wenst te behouden.

Ziedaar enkele elementen van ons erfrecht kritisch bekeken. Zo zijn er talrijke bepalingen in ons burgerlijk recht die gewijzigd of aangepast dienen te worden omdat zij niet langer meer beantwoorden aan de geest, de behoeften en de inhoud van onze huidige maatschappij noch aan de snelle evolutie van de economie en de eraan verbonden sociologische uitvloeisels.

Kortom, zoals mijn voorganger het schreef, het erfrecht verkeert in een boeiende fase van zijn ontwikkeling.

Hoe zou de jurist voor dit levend recht niet gevoelig zijn?

A. VASTERSAVENDTS

⁷⁴ Artikelen 2034 en 2035 Duits Burgerlijk Wetboek.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 17 JUNI 1975

Voorzitter : ridder Rutsaert

Raadsheer-rapporteur : de h. Sury

Advocaat-generaal : de h. Krings

Advocaat : mr. A. Bayart

Onrechtmatige daad—Schade en schadeloosstelling—Gemeente—Opdracht—Verkeer—Hinder.

De gemeente heeft tot opdracht over het verkeer te waken op de op haar grondgebied gelegen straten, plaat-

sen en openbare wegen, en is ertoe gehouden ervoor te zorgen dat dit verkeer ongehinderd verloopt.

Degene die door een onwettige of ongeoorloofde handeling een belemmering van het verkeer veroorzaakt en er dientengevolge de gemeente toe noopt, ingevolge de op haar rustende verplichting, aan die hinder eventueel een einde te maken, kan op grond van art. 1382 B.W. aansprakelijk worden gesteld om de aldus door de gemeente opgelopen schade te vergoeden.

Voor zover die schade uit een misdrijf is ontstaan, is de strafrechter bevoegd om van de vordering kennis te nemen.

Stad Gent t/ Mestdagh

Gelet op het bestreden vonnis, op 4 september 1974 in hoger beroep gewezen door de Correctionele rechtbank te Gent ;

Overwegende dat het vonnis enkel uitspraak doet over de civielrechtelijke vordering van eiseres ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 33, meer bepaald 6°, 34-2, meer bepaald 1°, en 35, meer bepaald lid 2, van het koninklijk besluit van 14 maart 1968 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat het vonnis, na geconstateerd te hebben dat verweerder door het beroepen vonnis van de politierechtbank te Gent, gewezen op tegenspraak op 29 maart 1973 en waartegen op strafrechtelijk gebied geen hoger beroep was ingesteld, veroordeeld was geweest om een voertuig te hebben laten stationeren in de nabijheid van een kruispunt op minder dan 5 meter van de verlenging van de naastbijgelegen rand van de zijweg en om aldus een inbreuk te hebben gepleegd op artikel 33, meer bepaald 6°, en 34-2, meer bepaald 1°, van voormeld verkeersreglement — de vordering van eiseres ontvankelijk doch ongegrond verklaart, welke ertoe strekte verweerder te horen veroordelen om aan eiseres de kosten te betalen welke veroorzaakt werden door het feit dat de politie van eiseres, gezien de afwezigheid van verweerder, overeenkomstig artikel 35, meer bepaald lid 2, van voormeld verkeersreglement de foutief stationerende wagen van verweerder had verplaatst — zulks op grond van de beschouwing dat, gezien voormelde omstandigheden, de politie hulp mocht vorderen om het voertuig van verweerder te verplaatsen en de kosten daarvan op verweerder mocht verhalen, doch dat deze kosten niet gelijk te stellen waren met schade voortvloeiend uit een misdrijf,

terwijl, eerste onderdeel, nu uit de constatering van het vonnis blijkt dat, zonder de inbreuk van verweerder op de artikelen 33 en 34-2, van voormeld verkeersreglement, de politie van eiseres tot het verplaatsen van de wagen van verweerder met de daarmee gepaard gaande kosten niet zou zijn overgegaan, het vonnis een verkeerde interpretatie heeft gegeven van het begrip van oorzakelijkheidsverband zoals bedoeld in de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, en tevens in een tegenstrijdigheid vervalt hetgeen gelijkstaat met een gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering,

tweede onderdeel, minstens het niet duidelijk is of de rechters hebben willen beslissen dat tussen de inbreuk van verweerder op de artikelen 33 en 34-2, van voormeld verkeersreglement en de kosten van de verplaatsing van de wagen van verweerder geen oorzakelijkheidsverband bestond, om de reden dat, ook indien verweerder gezegde inbreuk niet had gepleegd, de politie van eiseres tot gezegde verplaatsing zou zijn overgegaan, welke onduidelijkheid in de motivering van het bestreden vonnis het Hof niet in de mogelijkheid stelt na te gaan of de rechters een juiste toepassing hebben gemaakt van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, zodat deze onduidelijkheid gelijkstaat met een gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering,

derde onderdeel, ook indien de rechters op niet be-

kritiseerbare wijze beslist zouden hebben dat de kosten van verplaatsing van de wagen niet door de inbreuk van verweerder veroorzaakt waren, niettemin, zoals het vonnis trouwens zelf constateert en verklaart, gezien die inbreuk en gezien de afwezigheid van verweerder, de politie van eiseres overeenkomstig de bepalingen van artikel 35, meer bepaald lid 2, van voormeld verkeersreglement het voertuig van verweerder mocht verplaatsen en de kosten daarvan op verweerder mocht verhalen, zodat het vonnis, door de vordering van eiseres ongegrond te verklaren, niet alleen gezegd artikel 35 heeft geschonden, maar tevens in een tegenstrijdigheid vervalt welke gelijkstaat met een gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering :

Overwegende dat na vastgesteld te hebben dat verweerder zijn voertuig in strijd met de bepaling van artikel 33, 6°, van het algemeen verkeersreglement had achtergelaten en dat de politie van eiseres dan ook, gelet op de afwezigheid van verweerder, diens voertuig mocht verplaatsen en eiseres de kosten van die verplaatsing op hem mocht verhalen, het vonnis er zich toe beperkt te beslissen dat de kosten van verplaatsing van de wagen van verweerder niet gelijk te stellen zijn met schade voortvloeiend uit een misdrijf ;

Overwegende dat artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek de dader van een ongeoorloofde handeling ertoe verplicht de gehele door deze handeling veroorzaakte schade te vergoeden, welke zeker is en niet uit de bevoeging van een onrechtmatig voordeel voortspruit ;

Overwegende dat de gemeente die tot opdracht heeft over het verkeer te waken op de op haar grondgebied gelegen straten, plaatsen en openbare wegen, ertoe gehouden is ervoor te zorgen dat dit verkeer ongehinderd zou verlopen ;

Overwegende dat degene die door een onwettige of ongeoorloofde handeling een belemmering van het verkeer veroorzaakt en er dienvolgens de gemeente toe noopt, ingevolge de op haar rustende verplichting, aan die hinder eventueel een einde te stellen, aansprakelijk kan gesteld worden, op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, om de aldus door de gemeente opgelopen schade te vergoeden ;

Overwegende dat voor zover de aldus opgelopen schade uit een misdrijf ontstaan is, de strafrechter bevoegd is om van de vordering kennis te nemen ;

Overwegende dat ten deze niet kan uitgemaakt worden of de rechters in feite hebben beslist, om niet bepaalde redenen, dat de door eiseres ingevolge de verplaatsing van de wagen van verweerder opgelopen kosten niet door het gepleegde misdrijf veroorzaakt werden, ofwel in rechte hebben beslist dat, hoewel de kosten door gezegd misdrijf werden veroorzaakt, het aldus door eiseres opgelopen nadeel, niet op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek kan vergoed worden ;

Dat het vonnis derhalve niet regelmatig gemotiveerd is, en het tweede onderdeel van het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis ;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gedaan worden op de kant van de vernietigde beslissing ;

Veroordeelt verweerder in de kosten ;

Verwijst de zaak naar de Correctionele rechtbank te Oudenaarde, zitting houdend in hoger beroep.

NOOT—De verplichting van de gemeenteoverheid om voor veilig verkeer te zorgen is zelfs van toepassing op het deel van de rijkswegen dat door de gemeente loopt. Art. 10 Wegverkeerswet ontslaat haar niet van de verplichting om persoonlijk in de plaats van de wettelijke beheerder van de wegen die in gebreke gebleven is, de nodige maatregelen te nemen tot het herstel van het veilig verkeer op haar grondgebied (Cass., 1 februari 1973, R.W., 1972-73, 1856).

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 25 JUNI 1975

Voorzitter : de h. Polet

Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens

Advocaat-generaal : de h. Duchatelet

Arbeidsongeval—Herziening—Grondslag—Voorwerp—Basisloon.

De eis tot herziening kan enkel gegrond worden op een wijziging van de arbeidsgeschiktheid of op het overlijden van de getroffene.

De andere elementen tot vaststelling van het bedrag der vergoedingen — en o.m. het basisloon of de basisloongrens — kunnen bij de herziening niet opnieuw ter sprake gebracht worden.

Colinet t/ La Belgique Industrielle

Gelet op het bestreden arrest, op 30 mei 1974 door het Arbeidshof te Luik gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 2 van het Burgerlijk Wetboek, 2, lid 6, 6, lid 6, van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij het koninklijk besluit van 28 september 1931, 24, 39 en 72 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971,

doordat, na te hebben vastgesteld dat eiser op 12 juli 1969 een arbeidsongeval was overkomen, dat de vrederechter op 13 februari 1970 een overeenkomst tussen partijen homologeerde waarbij de blijvende arbeidsgeschiktheid op 2 pct. en het basisloon op het maximum van 200.000 frank werd vastgesteld, terwijl het werkelijke jaarloon 213.187 frank bedroeg, dat de partijen op 10 januari 1973 vrijwillig voor de arbeidsrechtbank verschenen en dat eiser dan ermee akkoord ging dat de blijvende arbeidsgeschiktheid op 1 pct. zou worden vastgesteld, doch vroeg dat het bedrag van 213.187 frank als basisloon zou worden genomen, het arrest beslist dat het basisloon tot 200.000 frank beperkt zou blijven, op grond dat het basisloon op 13 februari 1970 definitief door de vrederechter was vastgesteld en dat een rechtsvordering tot herziening niet het basisloon doch enkel de graad van arbeidsgeschiktheid kon doen veranderen,

terwijl de vergoeding aan de getroffene van een arbeidsongeval niet kon worden beschouwd als een definitief vastgestelde vergoeding zolang ze kan worden herzien overeenkomstig artikel 72 van voormelde wet

van 10 april 1971, waaruit volgt dat, nu de bepalingen van de artikelen 24 en 39 van genoemde wet van openbare orde zijn, de rechters die bepalingen op het litigieuze ongeval moesten toepassen, en zulks niettegenstaande de gesloten en eerder gehomologeerde overeenkomst, en voor het basisloon een plafond van meer dan 200.000 frank in aanmerking moesten nemen, en dat de rechters, krachtens artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek, geen toepassing moesten maken van de artikelen 2, lid 6, en 6, lid 6, van de bij voormeld koninklijk besluit van 24 september 1931 gecoördineerde wetten, en voor het basisloon een maximumbedrag van 200.000 frank nemen ;

Overwegende dat in geval van wijziging van een wettelijke bepaling houdende de wijze van berekening van de vergoedingen wegens een arbeidsongeval of een ongeval op de weg naar en van het werk, de rechter, in beginsel, de nieuwe bepaling niet alleen moet toepassen op de vergoedingen die aan de getroffene of aan zijn rechthebbenden verschuldigd zijn wegens een ongeval dat zich na de inwerkingtreding van die wettelijke bepaling heeft voorgedaan, doch ook op de vergoedingen voor de gevolgen van een vroeger ongeval welke na die inwerkingtreding optreden of voortduren, tenzij op dat ogenblik de vergoeding reeds definitief is vastgesteld ;

Overwegende dat artikel 6, lid 6, van de op 28 september 1931 gecoördineerde wetten bepaalde dat wanneer het jaarlijks loon 200.000 frank te boven gaat het, voor de vaststelling van de vergoedingen, slechts tot het beloop van deze som in aanmerking komt ;

Dat artikel 39, lid 1, van de op 1 januari 1972 in werking getreden wet van 10 april 1971, het plafond tot 300.000 frank heeft verhoogd ;

Overwegende dat de overeenkomst van de partijen betreffende de wegens het arbeidsongeval verschuldigde vergoedingen werd voorgelegd aan de vrederechter die ze op 13 februari 1970 heeft gehomologeerd ;

Overwegende dat, inzake arbeidsongevallen, de eis tot herziening enkel gegrond is, hetzij op een wijziging van het verlies van arbeidsgeschiktheid van de getroffene, hetzij op zijn overlijden aan de gevolgen van het ongeval ;

Dat bij de herziening de andere elementen tot vaststelling van het bedrag van de vergoedingen die aan de getroffene of zijn rechthebbenden verschuldigd zijn niet opnieuw ter sprake kunnen worden gebracht ;

Overwegende dat, door te beslissen dat, bij de berekening van het bedrag van de met ingang van 1 januari 1972 verschuldigde vergoedingen, het in aanmerking te nemen basisloon tot 200.000 frank beperkt moest worden, het arrest noch artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek, noch de overige in het middel vermelde wetsbepalingen schendt ;

Dat het middel naar recht faalt ;

En overwegende dat krachtens artikel 68 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 de kosten ten laste vallen van verweerster ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt verweerster in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 19 SEPTEMBER 1975

Voorzitter : de h. Delahaye

Raadsheer-rapporteur : ridder de Schaetzen

Advocaat-generaal : de h. Charles

Advocaten : mrs. A. Houtekier en C. De Baeck

Huwelijk—1. Verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding—Feitelijke scheiding—Schuld van de andere echtgenoot—Bewijslast—2. Inkomstendelegatie—Terugwerkende kracht—Art. 219, § 5, B.W.

1. De feitelijk gescheiden echtgenoot die van de andere echtgenoot een onderhoudsuitkering vordert (artt. 212 en 218, eerste lid, B.W.) of die een inkomstendelegatie wil bekomen (art. 218, tweede lid, B.W.), moet bewijzen dat de scheiding en in voorkomend geval het voortduren ervan aan de schuld van de andere echtgenoot te wijten is.

Als eenmaal vastgesteld is dat de scheiding aan een echtgenoot te wijten is, wordt deze, tot het bewijs van het tegendeel, vermoed schuldig te zijn aan het voortduren ervan.

2. Art. 219, § 5, B.W. is vreemd aan de grief, volgens welke de loonafhouding, zijnde de erkenning van een lastgeving ten bate van een echtgenoot, geen terugwerkende kracht kan hebben. Het betreft niet de bestreden beslissing zelf, doch slechts de tegenstelbaarheid en uitvoering ervan tegenover derden-schuldenaars.

V. t/ S.

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 december 1973 in hoger beroep gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 212, 218, 1315, 1349, 1350, 1352, 1353 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis verweerster machtigt om bij uitsluiting van eiser 30 % van zijn inkomsten in ontvangst te nemen vanaf 1 oktober 1973 om de reden dat, alhoewel verweerster steun ging zoeken bij een andere man tijdens de internering van eiser, de oorzaak van de feitelijke scheiding initiaal toch bij hem ligt ; dat de plicht tot bijdrage in de lasten van het huisgezin blijft bestaan ondanks het blijvend karakter van een langdurige feitelijke scheiding ; dat daarenboven, tot bewijs van het tegendeel, het vermoeden van schuld aan het voortduren van de feitelijke scheiding op de echtgenoot weegt aan wiens schuld deze scheiding te wijten is ; dat dit bewijs door eiser niet geleverd werd,

terwijl, eerste onderdeel, verweerster tijdens de feitelijke scheiding uit hoofde van overspel gestraft is geweest, zodat zij zwaar aan haar verplichtingen is te kort gekomen en geen recht op loonafstand ten laste van eiser kan laten gelden (schending van de artikelen 212 en 218 van het Burgerlijk Wetboek) ;

tweede onderdeel, eiser niet verder gehouden was, in die omstandigheden, te bewijzen dat het voortduren der feitelijke scheiding niet aan hem te wijten was, daar hij een ernstige fout van verweerster had aangetoond zodat deze dit vermoeden niet meer kon inroepen en zij dien-

de te bewijzen dat het voortduren van de feitelijke scheiding aan de fout van eiser te wijten was (schending van de artikelen 218, 1315, 1349, 1350, 1352, 1353 van het Burgerlijk Wetboek en 870 van het Gerechtelijk Wetboek) ;

derde onderdeel, het vonnis enerzijds de naar de motivering van het beroepen vonnis verwijzende conclusie van eiser, waarin gesteld wordt dat verweerster gestraft werd wegens overspel in 1959, niet tegensprekt maar anderzijds in acht neemt dat verweerster "steun ging zoeken" bij een andere man ; dat deze motieven tegenstrijdig, duister en dubbelzinnig zijn daar niet kan uitgemaakt worden of deze fout niet bewezen wordt geacht dan wel of ze, bewezen zijnde, als onvoldoende wordt geoordeeld, zodat het grondwettelijk toezicht niet kan uitgeoefend worden (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

Overwegende dat de feitelijk gescheiden echtgenoot, die van de andere echtgenoot een uitkering tot onderhoud vordert, moet bewijzen dat de scheiding aan de schuld van deze te wijten is ;

Overwegende dat wanneer de scheiding blijft bestaan, de eisende echtgenoot moet bewijzen dat ook het voortduren van de scheiding aan een fout van de andere echtgenoot te wijten is ;

Overwegende dat het vonnis, vooreerst onderzoekend aan wie de oorzaak van de feitelijke scheiding te wijten is, door een soevereine beoordeling van de respectieve gedragingen van de echtgenoten, duidelijk te kennen geeft dat, niettegenstaande verweerster tijdens de internering van eiser steun ging zoeken bij een andere man, de initiale oorzaak van de feitelijke scheiding moet toegeschreven worden aan het gedrag van eiser ;

Overwegende dat, eens aldus vastgesteld dat de scheiding uitsluitend aan eiser te wijten is, het vonnis vermocht te beslissen dat eiser vermoed wordt, tot het bewijs van het tegendeel, schuldig te zijn aan het voortduren van de feitelijke scheiding en dat hij dit bewijs van het tegendeel niet levert ;

Dat het vonnis derhalve de bewijslast geenszins omkeert, zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt en regelmatig met redenen omkleedt ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 219, § 5, van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het vonnis verweerster machtigt om bij uitsluiting van eiser 30 % van zijn inkomsten, de opbrengst van zijn arbeid en alle andere door derden verschuldigde geldsommen rechtstreeks in ontvangst te nemen vanaf 1 oktober 1973,

terwijl het vonnis, uitgesproken op 31 december 1973, tegen derden-schuldnaars slechts kan worden ingeroepen na de op verzoek van verweerster door de griffier gedane kennisgeving, en de loonafhouding derhalve niet met terugwerkende kracht kan opgelegd worden ;

Overwegende dat artikel 219, § 5, van het Burgerlijk Wetboek, aangeduid in het middel als de enige geschonden wetsbepaling, vreemd is aan de door eiser aangevoerde grief, volgens welke de loonafhouding zijnde de erkenning van een lastgeving ten bate van de andere echtgenoot, geen terugwerkende kracht kan hebben ;

dat dit artikel niet de bestreden beslissing zelf doch slechts de tegenstelbaarheid en uitvoering ervan tegenover derden-schuldnaars, betreft;

Dat het middel derhalve niet ontvankelijk is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Enkele beschouwingen over de verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding en over de inkomstendelegatie

1. In bovenstaand arrest vinden we de bevestiging van enkele jurisprudentiële regels die het Hof van Cassatie reeds meerdere malen heeft geponereerd. De door art. 218, eerste lid, B.W. aan ieder der echtgenoten opgelegde verplichting om bij te dragen in de lasten van de huishouding naar zijn vermogen en staat moet in beginsel uitgevoerd worden in de *echtelijke verblijfplaats* (Cass., 18 oktober 1951, R.W., 1951-52, 506; Cass., 21 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 883; Cass., 12 februari 1959, *Pas.*, 1959, I, 600; Cass., 4 november 1960, R.W., 1961-62, 831; Cass., 14 januari 1971, R.W., 1970-71, 1708 en *J.T.*, 1971, 216). Ingeval de echtgenoten feitelijk gescheiden zijn moet de echtgenoot die vanwege de ander de uitvoering vordert van deze verplichting, bewijzen dat de scheiding aan de *schuld van de andere echtgenoot* toe te schrijven is, alsook, in voorkomend geval — namelijk wanneer de scheiding reeds een zekere tijd duurt —, dat het voortduren van de scheiding aan de schuld van de andere echtgenoot toe te schrijven is (Cass., 21 maart 1957; Cass., 12 februari 1959; Cass., 4 november 1960; Cass., 24 oktober 1968, *Pas.*, 1969, I, 214, en *Arr. Cass.*, 1969, 224; Cass., 28 maart 1969, R.W., 1969-70, 421, *Arr. Cass.*, 1969, 714, *J.T.*, 1969, 387, en *Pas.*, 1969, I, 673; Cass., 19 juni 1970, R.W., 1970-71, 502, *Arr. Cass.*, 1970, 984, en *J.T.*, 1970, 597; Cass., 14 januari 1971). T.a.v. de bij art. 212 B.W. voorgeschreven hulpverplichting geldt overigens dezelfde regeling bij feitelijke scheiding (Cass., 14 mei 1970, R.W., 1970-71, 505, *Arr. Cass.*, 1970, 867, en *J.T.*, 1970, 433; Cass., 27 mei 1971, R.W., 1971-72, 1490, en *Pas.*, 1971, I, 920). De echtgenoot door wiens schuld de scheiding is ontstaan wordt vermoed, tot bewijs van het tegendeel, de schuld van het voortduren van de scheiding te dragen (Cass., 19 juni 1970); het is dus aan hem te bewijzen dat hij nadien gepoogd heeft het echtelijk leven te hervatten, maar dat de andere echtgenoot dit zonder ernstige reden heeft geweigerd. Dezelfde bewijslast bij feitelijke scheiding rust uiteraard ook op de echtgenoot die zich op basis van art. 218, tweede lid, B.W. door de vrederechter wil doen machtigen om, met uitsluiting van de andere echtgenoot, de inkomsten van deze laatste te ontvangen, of de inkomsten die deze krachtens het huwelijksgoederenrecht beheert, of de opbrengst van zijn arbeid of enige andere hem door derden verschuldigde geldsom.

2. In vorenstaand arrest komt evenwel ook een nieuw element aan bod. Er rijst namelijk het probleem van de *definitie van het schuldbegrip* dat in deze jurisprudentiële regels gehanteerd wordt. Vooraf moet worden opgemerkt dat enige begripsverwarring bestaat omtrent deze notie "schuld". Volgens sommigen omvat de schuld een dubbel element: een materieel element, d.w.z. de *objectieve tekortkoming*, en een subjectief element (soms zedelijk element genoemd), d.w.z. de *toerekenbaarheid van de tekortkoming aan de persoon*. Volgens de meeste auteurs echter moet men onder "schuld" alleen verstaan: de toerekenbaarheid van een positieve daad of van een onthouding aan een individu; het element van de objectieve tekortkoming en dat van de toerekenbaarheid worden dan samengebracht in de ruimere notie "fout". Het belangrijkste in deze is wel dat men beide genoemde elementen duidelijk uit elkaar houdt. Wij opteren ervoor om onder "schuld" alleen te verstaan: het element van de toerekenbaarheid. Het is overigens over dat element dat de hele discussie hier gaat.

Het bestreden vonnis had in zijn soevereine beoordeling van de respectieve gedragingen van de echtgenoten te kennen

gegeven "dat, niettegenstaande verweerster tijdens de internering van eiser steun ging zoeken bij een andere man, de *initiale oorzaak* van de feitelijke scheiding moet toegeschreven worden aan het gedrag (van de man)". Naar we dus mogen aannemen werd de feitelijke scheiding der echtgenoten *veroorzaakt* doordat de man geïnterneerd werd. Internering is de maatregel die door de onderzoeksgerechten en de vonnisgerechten genomen wordt wanneer de verdachte van als misdaad of wanbedrijf omschreven feiten op het ogenblik van de berechting hetzij in staat van krankzinnigheid, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid, die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden, verkeert en zich aldus in een staat van sociale gevaarlijkheid bevindt (VANHOUDT en CALEWAERT, *Belgisch strafrecht*, III, 1968, nr. 1576). De krankzinnigen en de abnormalen vallen buiten het klassieke strafrecht doordat hen *geen schuld* treft t.a.v. de door hen gepleegde feiten, misdaad of wanbedrijf genoemd ("subjectieve rechtvaardigingsgrond"). Omdat de sociaal-gevaarlijkheid van het materiële feit evenwel blijft bestaan, is er (heden door de Wet van 1 juli 1964) te hunnen opzichte in een stelsel van beveiligingsmaatregelen voorzien (VANHOUDT en CALEWAERT, o.c., II, nrs. 798 en 804).

De vraag is nu of een persoon schuld kan hebben aan het feit dat hij geïnterneerd wordt, terwijl hem per definitie geen schuld treft inzake de door hem gepleegde als misdaad of wanbedrijf omschreven feiten, waarvoor tegen hem die beveiligingsmaatregel werd genomen. Als het om een en hetzelfde schuldbegrip ging, was het antwoord vlug gegeven. Het probleem is echter dat inzake de plicht tot hulp en tot bijdrage in de lasten van de huishouding, dat een familie-rechtelijke materie is, het schuldbegrip *niet noodzakelijk* dezelfde inhoud dekt als in het strafrecht. Waar dus vaststaat dat een krankzinnige of iemand die zich in een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid bevindt geen schuld kan treffen in de zin van het *strafrecht* (en dus geen straffen op hem kunnen worden toegepast) noch in de zin van de *burgerlijke aansprakelijkheid* (waar hij niet aangesproken kan worden tot vergoeding van de schade die hij heeft aangericht, behoudens op basis van art. 1386bis B.W., dat een ander uitgangspunt heeft dan de schuldvraag), is dit niet a priori zo inzake materies van het *familierecht*.

De schuldvraag is in het familierecht nog op verschillende plaatsen aan de orde: 1° bij echtscheiding (en scheiding van tafel en bed) op grond van bepaalde feiten, waar de vier gronden gemeenschappelijk hebben dat het gaat om een zware, *schuldige* en beledigende tekortkoming aan (een van) de huwelijksplichten door een van de echtgenoten tegenover de andere begaan; 2° inzake een aantal gevolgen na echtscheiding (en scheiding van tafel en bed) op grond van bepaalde feiten, namelijk: sommige patrimoniale gevolgen tussen de echtgenoten (verlies van de huwelijksvoordelen door de *schuldige* echtgenoot; mogelijkheid van onderhoudsuitkering te betalen door de *schuldige* echtgenoot aan de onschuldige) en de toekenning van het recht van bewaring over de minderjarige kinderen en dat van het wettelijk beheer over hun goederen (als er niets beslist is tijdens de echtscheidingsprocedure komt dit recht toe aan de onschuldige echtgenoot — hoewel na de echtscheiding de jeugdrechtbank dit recht o.m. kan toewijzen aan de schuldige echtgenoot); 3° inzake dezelfde patrimoniale gevolgen na echtscheiding op grond van feitelijke scheiding van meer dan tien jaar: m.b.t. deze materie wordt de eiser in het echtscheidingsproces geacht de *schuldige* echtgenoot te zijn (dit geldt niet in het geval waarin de echtscheiding is toegestaan wegens een feitelijke scheiding die haar oorsprong vindt in de krankzinnigheid of de diepe geestesgestoornheid van de andere echtgenoot); hier geldt een vermoeden iuris tantum van schuld: de eisende echtgenoot mag bewijzen dat de feitelijke scheiding toe te schrijven was aan de schuld van de andere echtgenoot; 4° of voor het nemen van voorlopige en dringende maatregelen door de voorzitter van de rechtbank wanneer een van de echtgenoten grovelijk zijn plicht verzuimt, *schuld* vereist is als toepassingsvoorwaarde, is betwist; *pro*: Vred. Marche, 25 november 1970, *Jur. Liège*, 1970-71, 116; *contra*: Rb. Hasselt, 29 juli 1955, R.W., 1955-56, 1773; J. RENAULT, *Droit patrimonial de la famille*, 1971, nr. 212 ("La notion même de faute — au sens subjectif — doit ici s'effacer derrière l'idée plus générale du manquement objectif"); wellicht boet art. 221 B.W. veel van zijn effectiviteit in als men schuld in

hoofde van de andere echtgenoot als toepassingsvoorwaarde gaat stellen. Andere maatregelen in het familierecht kunnen genomen worden buiten elke vraag naar schuld, zo bv. de gerechtelijke scheiding van goederen.

Inzake de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten zijn er, volgens RIGAUX (*Les Personnes*, I, Les relations familiales, 1971, nrs. 1941 e.v.), in de fout die grond is voor de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed, drie constitutieve elementen te onderscheiden: een materieel element: de objectieve tekortkoming; het beledigend karakter van deze tekortkoming; en de toerekenbaarheid ervan aan de echtgenoot: het schuld hebben aan de tekortkoming. In een arrest van 24 april 1902 (*Pas.*, 1902, I, 211) heeft het Hof van Cassatie gesteld dat de feiten-rechter ter zake de plicht heeft om van ambtswege niet alleen de materialiteit van de tekortkoming te onderzoeken maar ook de schuldvraag; de krankzinnigheid van de verweerder in het echtscheidingsproces of het feit dat hij gedrongen werd "door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan" (zie art. 71 Sw.) zouden hier kunnen worden ingeroepen (RIGAUX, o.c., nrs. 1953 en 1954, en de daar geciteerde rechtspraak). Niettemin moet worden vastgesteld dat sommige feitenrechtters, gebruik makend van hun soevereine appreciatiebevoegdheid, *gemakkelijker positief op de schuld-vraag antwoorden* dan dit het geval zou zijn voor de straf-rechter. Zo zijn er in de rechtspraak gevallen bekend waarin de echtscheiding werd toegestaan, hoewel op het ogenblik van de feiten de "schuldige" echtgenoot in observatie gesteld was in een psychiatrische afdeling, of geïnterneerd was (zie: Hof Brussel, 25 mei 1965, *Pas.*, II, 134, waar uitdrukkelijk vermeld staat dat aangenomen dient te worden "dat op het ogenblik der weerhouden feiten geïntimeerde door erge geesteszwakte aangetast was" en dat zij wegens haar geesteszwakte geïnterneerd werd; zie ook: Rb. Brussel, 28 juni 1967, *Rev.dr.fam.*, 1970/2, 46). Deze tendens in de rechtspraak is wellicht hierdoor te verklaren dat voor de echtgenoot van een geesteszieke voorheen op geen enkele wijze echtscheiding mogelijk was, en nu nog maar in uitzonderlijke omstandigheden, aangezien de Wet van 1 juli 1974 die in de mogelijkheid hiertoe voorziet (art. 232, 2de lid, B.W.) zeer beperkende voorwaarden stelt.

Uit het arrest van 19 september 1975 zou men kunnen afleiden dat het volgens het Hof van Cassatie voldoende is dat een echtgenoot bewijst dat "de initiale oorzaak van de feitelijke scheiding" toegeschreven moet worden aan het gedrag van de andere echtgenoot om het bewijs te hebben dat de scheiding aan zijn schuld te wijten is, zodat de uitvoering gevorderd kan worden van de in art. 218 en 212 B.W. genoemde verplichtingen. Het schuldbegrip zou hier aldus een veel ruimere inhoud krijgen dan de klassieke. Zoals gesteld heeft het begrip "schuld" zoals het in een aantal materies van het familierecht gebezigd wordt niet noodzakelijk volledig dezelfde inhoud te dekken als in het strafrecht of in het recht van de burgerlijke aansprakelijkheid, gezien het uiteenlopende karakter van de regels waarin de respectieve materies dit begrip gehanteerd wordt. Niettemin is het wellicht aangewezen dat het Hof van Cassatie, zeker uit de jurisprudentiële regels die het zelf gecreëerd heeft zoals inzake de mogelijkheid om de uitvoering van de verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding (en van de verplichting tot hulp) te vorderen bij feitelijke scheiding der echtgenoten, zoveel mogelijk elke dubbelzinnigheid zou weren; tenzij natuurlijk men zou stellen dat in een belangrijke materie als deze het in de eerste plaats aan de wetgever is om zijn verantwoordelijkheid te nemen en de hele kwestie van de bijdrage in de lasten van de huishouding (en daarbij aansluitend die van de wederzijdse hulp) gedetailleerder te regelen: hierbij wordt uiteraard vooral gedacht aan het uitdrukkelijk voorzien in een regeling voor het geval de echtgenoten niet meer samenleven, zodat we af zouden geraken van de overtrokken definitie van het begrip "huishouding" in de rechtspraak, en waarin wellicht de notie "schuld aan de feitelijke scheiding" plaats zou kunnen maken voor die van "objectieve tekortkoming aan de samenwoningsplicht" afgezien van de — subjectieve — schuldvraag. Het is de vraag of het ook in deze materie mogelijk zou zijn om niet alleen de subjectieve toerekenbaarheid van de tekortkoming te weren als criterium, maar eveneens het materieel element van de tekortkoming zelf (o.m. gezien de moeilijkheden bij het hanteren van dit criterium in de praktijk), zoals de schuch-

tere poging die door de Wet van 1 juli 1974 ondernomen werd inzake echtscheiding (art. 232, eerste lid, B.W.).

3. Het vonnis a quo had de vrouw gemachtigd om bij uitsluiting van eiser 30 % van zijn inkomsten in ontvangst te nemen, hoewel zij "steun was gaan zoeken bij een andere man" tijdens de internering van haar echtgenoot. De vrouw was trouwens jaren voordien gestraft wegens overspel doch het bestreden vonnis had hiervan geen gewag gemaakt. Eiser in cassatie voerde aan dat zijn echtgenote aldus "zwaar aan haar verplichtingen tekort is gekomen" en derhalve geen recht kon laten gelden op de inkomstendelegatie.

Hier rijst de vraag naar de toepasselijkheid op de huwelijksplichten van de theorie van de *exceptio non adimpleti contractus* uit het verbintenissenrecht. Deze door de rechtspraak aanvaarde theorie stelt, dat in een wederkerig contract de partij die de wanprestatie van de wederpartij vaststelt mag weigeren haar eigen prestatie uit te voeren tot die wederpartij haar verbintenissen presteert of aanbiedt te presteren. De *exceptio* doet zich dus voor als een procedurermiddel; daardoor wordt de vordering van een partij gestuit: ze zal geen veroordeling van de wederpartij bekomen zolang ze haar eigen prestatie niet aanbiedt. Voor de toepassing van de *exceptio* is vereist dat de partij tegen wie ze wordt aangevoerd, schuld heeft aan het niet-presteren van haar verbintenissen. Daarenboven mag de *exceptio* niet worden opgeworpen in omstandigheden die strijdig zijn met de goede trouw; zo is de *exceptio* uitgesloten wanneer de niet-nakoming van de contractuele verplichting in hoofde van diegene tegen wie ze wordt ingeroepen, voortvloeit uit een nalatigheid of een fout van de excipiëns (zie R. KRUTHOF, H. MOONS en C. PAULUS, "Overzicht van rechtspraak (1965-1973). Verbintenissen", T.P.R., 1975, 527).

Uiteraard is de algemene theorie van het verbintenissenrecht niet van toepassing op de zeer specifieke rechten en plichten die verbonden zijn aan het huwelijksinstituut; zoals een oud vonnis het kernachtig uitdrukt: "Le mariage, quant aux obligations réciproques qu'il engendre pour les époux, ne les a placés l'un vis-à-vis de l'autre dans la position d'un créancier vis-à-vis de son débiteur" (Rb. Leuven, 26 maart 1874, *Pas.*, 1874, III, 174; geciteerd bij RIGAUX, o.c., nr. 1575). Dit betekent o.i. echter geenszins dat *a priori* moet worden uitgesloten dat gelijkaardige regelingen als in het verbintenissenrecht ook toepassing kunnen vinden inzake de huwelijksplichten. Zo vergt de vraag of de *exceptio non adimpleti contractus* van toepassing is op de huwelijksplichten, of, juistertoe uitgedrukt, of de echtgenoot over het weermiddel beschikt waarbij hij kan weigeren zelf (een van) zijn huwelijksplichten na te komen zolang de andere echtgenoot zijn plichten niet of slechts gedeeltelijk vervult, een diepere overweging dan de blote bewering bij sommige auteurs (R. DEKKERS, *Handboek van burgerlijk recht*, I, 1972, nr. 240; W. DELVA, *Personen- en familierecht*, II, 1972, p. 82) dat de huwelijksplichten, ook al zijn ze essentieel wederkerig, niet van elkaar afhangen en elke echtgenoot ze moet vervullen ook al doet de andere echtgenoot het niet of slechts gedeeltelijk. Reeds DE PAGE aanvaardde niet dat de *exceptio* opgeworpen zou kunnen worden inzake de huwelijksplichten, omdat het ter zake immers om wettelijk opgelegde verplichtingen gaat die van openbare orde zijn, en in het Belgische echtscheidingsrecht de compensatie van wederkerige schuld niet wordt aanvaard (*Traité*, I, 1962, nr. 698).

Het is in deze materie belangrijk een onderscheid te maken tussen de plichten van getrouwheid enerzijds en de andere huwelijksplichten anderzijds. Inzake de *plicht tot getrouwheid* kan zeker niet betwist worden dat de echtgenoot niet gerechtigd is om hem niet na te komen omdat en zolang de andere echtgenoot zijn huwelijksplichten niet of slechts gedeeltelijk vervult (Bv. de andere echtgenoot pleegt zelf overspel, weigert samen te wonen, weigert hulp te verlenen of bij te dragen in de lasten van de huishouding); deze plicht wordt immers *als dusdanig* (ook na de Wet van 28 oktober 1974) strafrechtelijk gesancioneerd. Het Hof van Cassatie heeft dan ook, in een arrest van 29 januari 1967 (R.W., 1967-68, 83), op de bewering van eiser in cassatie dat "de plicht van trouw wederzijds is en in de echtelijke woning moet worden vervuld en de wederzijdse plichtvervulling niet kan geschieden wanneer de vrouw vrijwillig de echtelijke woning verlaten heeft", geantwoord "dat de plicht van samenwoning en de plicht van trouw te onderscheiden

zijn en dat de verzaking aan de plicht van samenwoning door de echtgenote de man niet van zijn plicht van trouw ontslaat" (zie ook: Cass., 12 april 1954, *Pas.*, 1954, I, 704; Cass., 29 maart 1965, *Pas.*, I, 805). Ook diegenen die de toepassing van de theorie van de exceptio non adimpleti contractus op de huwelijksplichten verdedigen, gaan ermee akkoord dat dit niet kan slaan op de plicht tot getrouweheid (A. COLIN, H. CAPITANT en L. JULLIOT DE LA MORANDIÈRE, *Traité de droit civil*, I, 1957, nr. 1013).

Van de andere huwelijksplichten kan dit zeker niet zo absoluut gesteld worden. Zo wordt algemeen aangenomen dat elke echtgenoot het recht heeft te weigeren *samen te wonen* als de andere echtgenoot zekere plichten verzuimt, ook zonder tussenkomst van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg (die krachtens de bevoegdheid die art. 221 B.W. hem verleent, tijdelijk de verplichting tot samenwonen kan opschorten t.a.v. een van de echtgenoten indien de andere grove tekortkoming aan zijn huwelijksplichten). De rechtspraak die dit principe heeft gevestigd (voor de verwijzingen, zie: G. BAETEMAN en J.P. LAUWERS, *Devoirs et droits des époux*, p. 84, voetnoot 2) is destijds uitgegaan van de idee dat de vrouw beschermd diende te worden tegen de mogelijke misbruiken van de maritale macht: zonder enige gerechtelijke toelating kon de vrouw weigeren om samen te wonen met haar echtgenoot, indien die haar geen treffelijke woning ter beschikking stelde of indien door het samenwonen haar veiligheid werd bedreigd. Nu de Wet van 30 april 1958 de maritale macht heeft afgeschaft moet men daar geenszins uit afleiden dat de vrouw beroofd is van het recht dat de vroegere rechtspraak haar verleend heeft: de wet van 1958 had immers de bedoeling de situatie van de vrouw te verbeteren. Men kan integendeel vooropstellen dat, nu de principiële gelijkheid van man en vrouw in het huwelijk bevestigd is, beide echtgenoten over dit recht beschikken (BAETEMAN en LAUWERS, o.c., nr. 84). Volgens BAETEMAN en LAUWERS moet men voor dit door de jurisprudentie geschapen recht geen andere verantwoording zoeken dan het elementaire recht op respect voor de menselijke persoon waarover iedereen beschikt (o.c., p. 84, voetnoot 4). Voor DE PAGE, voor wie slechts een zeer beperkte toepassing van dit systeem verantwoord lijkt, ligt de rechtvaardiging in de idee van bescherming van de vrouw (o.c., I, nr. 701bis); deze stelling werd evenwel reeds vóór de afschaffing van de maritale macht bekritiseerd (F. LEFÈRE, *De feitelijke scheiding der echtgenoten*, 1945, nr. 15). In Frankrijk, waar de jurisprudentie zich sinds lang in dezelfde richting ontwikkeld heeft, zien PLANIOL en RIPERT de rechtvaardiging ervan in het institutioneel karakter van het huwelijk: een instelling bestaat uit een aantal regels die een geheel uitmaken; als enkele van die regels niet gerespecteerd worden, wordt het mechanisme vervalst, en om een voor hem onrechtvaardige situatie tegen te gaan heeft de andere echtgenoot het recht om zich tijdelijk aan (een van) zijn plichten te onttrekken; het gaat om een *modus vivendi* die in essentie tijdelijk is (M. PLANIOL, G. RIPERT en A. ROUAST, *Traité pratique de droit civil français*, II, La famille, 1952, nr. 366). Alleen COLIN en CAPITANT hebben hierin een toepassing gezien van de idee die inzake de synallagmatische contracten het invoeren van de exceptio non adimpleti contractus rechtvaardigt: wanneer twee personen gebonden zijn door wederkerige verplichtingen is elk van hen gerechtigd om de nakoming ervan op te schorten zolang de andere weigert om zijn plichten te vervullen; zij leggen er wel de nadruk op dat het hier gaat om een tijdelijke opschorting en geenszins om een definitieve miskenning van de plichten waartoe men gehouden is (o.c., I, nr. 1013). DE PAGE verwerpt ter zake uitdrukkelijk de stelling van de exceptio non adimpleti contractus: een dergelijk systeem zou niet verantwoord zijn inzake een materie van openbare orde en t.a.v. een associatie die meer een instelling is dan een contract (o.c., I, p. 835 en 836, voetnoot 7). Ook volgens PLANIOL en RIPERT komt het invoeren van de theorie van de exceptio ter zake neer op het ten onrechte assimileren van het huwelijk met een wederkerig contract, en van de plichten die eruit volgen met louter contractuele verbintenissen (o.c., II, nr. 366). Zoals gezegd is het niet omdat het huwelijksinstituut uiteraard geen wederkerig contract is, dat a priori moet worden uitgesloten dat gelijkaardige regels als bij de synallagmatische contracten erop van toepassing zijn.

Voorts moet het toch duidelijk zijn dat alle arresten van het Hof van Cassatie waarin gesteld wordt dat, bij feitelijke

scheiding, de echtgenoot die voor de rechter de uitvoering vordert van de *verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding* en de *verplichting tot hulp*, moet bewijzen dat de scheiding toe te schrijven is aan de (schuldige?) tekortkoming van de andere echtgenoot aan de samenwoningsplicht, evenzovele bevestigingen zijn van het principe dat de echtgenoot niet verplicht kan worden om zijn plicht tot bijdrage of tot hulp na te komen als de andere echtgenoot zijn samenwoningsplicht niet vervult. Wat de *plicht tot bijstand* betreft heeft het geen zin die afzonderlijk te beschouwen aangezien elk onderscheid tussen het "morele" aspect van de bijstandsplicht en het "materiële" aspect van de plicht tot hulp officieel is en verworpen dient te worden (RIGAUX, o.c., nr. 1605); hierop is dus hetzelfde principe van toepassing.

RENAULD maakt juist op dit punt een onderscheid tussen de hulpplicht en de bijdrageplicht. Hij stelt, in navolging van DE PAGE (o.c., I, nr. 705), dat de verplichting op basis van art. 212 B.W. onvoorwaardelijk is, namelijk is ze zo elementair dat ze blijft bestaan welke ook de tekortkomingen aan de huwelijksplichten zijn van de andere echtgenoot of het nadeel dat hij berokkent; van toepassing van de exceptio non adimpleti contractus zou hierbij dan ook geen sprake zijn (o.c., nr. 127); de wederzijdse hulpplicht zou aan een dringende noodzaak beantwoorden die uitsluit dat de echtgenoot, ook al is hij tekortgekomen aan zijn huwelijksplichten, zich ervan beroofd zou zien (o.c., nr. 129). De verplichting op basis van nr. 218, eerste lid, B.W. daarentegen, gezien zijn minder dringend karakter, kan niet ten goede komen aan de echtgenoot die te kort komt aan de huwelijkswet: hierbij stelt RENAULD uitdrukkelijk dat wanneer een van de echtgenoten tekortkomt aan de samenwoningsplicht, de andere niet meer gehouden is bij te dragen (o.c., nr. 146). Het Hof van Cassatie heeft echter sedertdien in minstens twee arresten (Cass., 14 mei 1970 en Cass., 27 mei 1971, gecit.) duidelijk gesteld dat, bij feitelijke scheiding van de echtgenoten, inzake de hulpplicht hetzelfde principe van toepassing is als inzake de bijdrageplicht. Overigens is de stelling dat de hulpplicht inhoudt dat de echtgenoot die er een beroep op doet behoeftig moet zijn, voor betwisting vatbaar (*pro*: DELVA, o.c., p. 90; *contra*: RIGAUX, o.c., nrs. 1693-1694; Cass., 18 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 179, en R.W., 1963-64, 1862), zodat de vraag gesteld kan worden of genoemde beschouwingen van RENAULD over art. 212 B.W. wel ter zake zijn.

Rest dan nog de vraag of een echtgenoot verplicht kan worden zijn plicht tot bijdrage of tot hulp na te leven *als de andere echtgenoot te kort is gekomen aan zijn plicht van getrouweheid*. Die kwestie doet zich natuurlijk enigszins anders voor dan bij een tekortkoming aan de samenwoningsplicht. Er kan immers gesteld worden dat er inzake de plicht tot bijdrage en tot hulp, aangezien die in beginsel uitgevoerd moet worden in de echtelijke verblijfplaats (zie boven geciteerde rechtspraak), *in se* een probleem rijst bij feitelijke scheiding, maar dat dit niet het geval is bij overspel van een van de echtgenoten. Daarenboven maakt de tekortkoming aan de samenwoningsplicht een *blijvende* met de huwelijksplichten strijdige situatie uit, wat eveneens niet noodzakelijk zo is bij de tekortkoming aan de plicht van getrouweheid. De vraag zal dan ook in al haar scherpte gesteld worden wanneer een echtgenoot, die in een concubinaatsverhouding leeft en waarbij de feitelijke scheiding van de echtgenoten toe te schrijven is aan de tekortkoming van de andere echtgenoot, van deze laatste de uitvoering eist van zijn plicht tot bijdrage of tot hulp. Naar we mogen aannemen was dit het geval in de zaak waarover in het cassatiearrest van 19 september 1975 uitspraak werd gedaan, aangezien het vonnis a quo stelt dat de vrouw "steun ging zoeken bij een andere man tijdens de internering van haar echtgenoot", wat een eufemistische uitdrukking is voor het overspelig concubinaat van de vrouw. Eiser in cassatie had echter niet dit concubinaat van de vrouw, maar wel het feit dat zij tijdens de feitelijke scheiding uit hoofde van overspel gestraft was, aangevoerd om te stellen dat zij geen recht had op de inkomstendelegatie. Het Hof van Cassatie heeft evenwel niet rechtstreeks op dit (eerste) onderdeel van het middel geantwoord, maar alleen op het tweede onderdeel, inzake de omkering van de bewijslast die daarmee gepaard ging, en op het derde onderdeel (inzake de tegenstrijdige, duistere en dubbelzinnige motieven). Niettemin is het o.i. te verdedigen dat de echtgenoot die aangesproken wordt om zijn plicht tot hulp of tot bijdrage te vervullen de exceptio kan opwerpen indien hij kan bewij-

zen dat de andere echtgenoot in concubinaat leeft, ook al maakt de feitelijke scheiding der echtgenoten een tekortkoming in zijn hoofde uit. Tenzij men zou stellen dat, zoals de exceptio in het verbintissenrecht niet aangevoerd kan worden wanneer de niet-nakoming van de verplichting in hoofde van diegene tegen wie ze wordt ingeroepen, voortvloeit uit de fout van degene die ze opwerpt, ook de echtgenoot die te kort komt aan zijn samenwoningsplicht de exceptio niet kan inroepen tegen de echtgenoot die niet voldoet aan de getrouwheidsplicht; maar hierbij zou dan bewezen moeten worden dat de overtreding van deze laatste plicht voortvloeit uit de tekortkoming van de eerste in hoofde van de andere echtgenoot, en dat lijkt nogal ver gezocht.

4. Eiser in cassatie had ook de grief aangevoerd dat in het vonnis a quo aan de toegestane inkomstendelegatie ten onrechte *terugwerkende* kracht werd verleend. Hij had zich hiervoor echter verkeerdelijk gebaseerd op artikel 219, § 5, B.W. dat zegt dat het vonnis dat de inkomstendelegatie toestaat eerst tegen derden-schuldnaars kan worden ingeroepen na de, op verzoek van de echtgenoot die de inkomstendelegatie heeft bekomen, door de griffier gedane kennisgeving. Deze bepaling betreft dus slechts de tegenstelbaarheid en de uitvoering van een toegestane inkomstendelegatie, maar zegt niets over de mogelijke inhoud van de maatregel zelf. Het Hof van Cassatie kon er zich dan ook toe beperken te verklaren dat de door eiser in het middel aangeduide geschonden wetsbepaling (namelijk art. 219, § 5, B.W.) vreemd was aan de door hem aangevoerde grief, zodat het middel niet ontvankelijk was. Niettemin had eiser in cassatie het, wat de grond van de zaak betreft, bij het rechte eind.

In de rechtsleer en de rechtspraak is men het erover eens dat het bij de machtiging verleend door de vrederechter om de inkomsten van de echtgenoot te ontvangen, gaat om een *lastgeving* die via gerechtelijke weg wordt opgelegd. Er bestaat wel betwisting over de vraag of dit inhoudt dat *alle* gemeenrechtelijke bepalingen inzake de lastgeving op de inkomstendelegatie toepasselijk zijn; *pro*: Rb. Brussel, 22 oktober 1970, *J.T.*, 1971, 118; "Attendu que cette théorie du mandat étant admise, il faut en tirer les conclusions de droit commun"; *contra*: Hof Brussel, 2 december 1969, *Pas.*, 1969, II, 55; "Overwegende dat het rechterlijk mandaat waarover gewag niet op het principe van de wilsautonomie is gegrond, zoals het mandaat als zuivere overeenkomst ontleed in art. 1948 e.v. B.W.; dat het mandaat, toegekend bij toepassing van art. 218 B.W., wezenlijk verschilt van het mandaat van gemeen recht en veeleer met een maatregel van zuivere rechtspolitie dient te worden gelijkgesteld".

Het is echter de logica zelf en het ligt in de essentie van de lastgeving, dit is het contract waarbij de lastgever aan de lastnemer de macht geeft om *iets voor hem en in zijn naam te doen* (art. 1984, eerste lid, B.W.), dat het geen betrekking kan hebben op handelingen die in het verleden gebeurd zijn of hadden moeten zijn, zodat (ongeacht welk standpunt men voorstaat inzake de toepasselijkheid van de gemeenrechtelijke bepalingen van de lastgeving) de inkomstendelegatie, dit is de beschikking waarbij de vrederechter aan een van de echtgenoten de machtiging geeft om de inkomsten van de andere echtgenoot in diens plaats te ontvangen, uiteraard alleen zin heeft voor zover het gaat over inkomsten die de andere echtgenoot gerechtigd is te ontvangen vanaf de datum van het vonnis. De echtgenoot die de inkomstendelegatie verkrijgt kan dus slechts gerechtigd zijn om met uitsluiting van de andere betaling te vorderen van hetgeen beschikbaar en in handen is van degenen die de inkomsten aan de andere echtgenoot verschuldigd zijn. Moeilijkheden hieromtrent ontstaan alleen doordat men soms ten onrechte uit de inkomstendelegatie afleidt dat de ene echtgenoot een *schuldvordering* heeft op de andere, of dat daardoor aan die echtgenoot een *onderhoudsuitkering* zou zijn toegekend. In een andere uitspraak die aan het Hof van Cassatie werd voorgelegd (Cass., 14 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 40) was in het vonnis a quo een bijkomende machtiging toegestaan om inkomsten te ontvangen tot aanzuivering van de achterstallige bedragen voor de tijd tussen de indiening van het verzoekschrift en de beslissing van de vrederechter; daar was de inkomstendelegatie duidelijk verward met een schuldvordering, aangezien er van geen achterstallige schulden sprake kan zijn indien de echtgenoot geen schuldvordering bezit. Ook daar heeft het Hof van Cassatie zich echter niet moeten uitspreken

aangaande de terugwerkende kracht die aan de inkomsten-delegatie was gegeven, aangezien de eiser in cassatie niet de terugwerkende kracht als dusdanig aanvocht maar alleen de motivering waarom ze gegeven was. Niettemin staat het vast dat de vrederechter (of de rechtbank, in hoger beroep) die de machtiging verleent, dit alleen kan doen voor de toekomst. Het zou wel mogelijk zijn dat hij, om het bedrag ervan te bepalen, rekening houdt met de lasten die op de eisende echtgenoot drukken, en met name met het feit dat deze echtgenoot gedurende een zekere periode vóór het vonnis de lasten van het huishouden alleen of in overwegende mate heeft moeten dragen: zodoende zou hij geen achterstallige bedragen toekennen, maar zou hij alleen op soevereine wijze het bedrag vaststellen dat de ene echtgenoot in de toekomst gerechtigd is te ontvangen in de plaats van de andere en dit als diens bijdrage in de lasten van de huishouding, zie: E.K., noot bij Cass., 14 september 1973, *I.c.*). Een andere vraag is of de door de vrederechter gegeven machtiging tot inkomstendelegatie ook die inkomsten omvat die aan de andere echtgenoot verschuldigd waren vóór de datum van het vonnis maar die hem (om een of andere reden) op die datum nog niet betaald werden. Hierop moet m.i. positief geantwoord worden. De vrederechter kan natuurlijk anders beslissen (art. 218, tweede lid, in fine, B.W.).

Patrick Senaev
Assistent Instituut voor Familierecht
Universiteit te Leuven

RAAD VAN STATE

15 APRIL 1975 — 4e KAMER

Voorzitter: de h. A. Mast (rapporteur)

Staatsraden: de hh. P. Vermeulen en G. Baeteman

Eerste auditeur: de h. J. Hoeffler

Advocaten: mrs. Van Eecke, Van Alsenoy en De Bock

Stedebouw en ruimtelijke ordening—Bijzonder plan van aanleg—Herziening: 1) Bestaande toestand—2) Aanplakking—3) Onderzoek der bezwaren—4) Advies regionale commissie van advies—5) Algemeen belang.

1. De onnauwkeurigheden welke verzoekster aan het situatieplan toeschrijft — o.m. de niet-aanduiding van een hoenderhok voor 8.000 leghennen — hebben het appreciatie- en beslissingsrecht van de gemeenteraad en van de Koning niet derwijze kunnen vitiëren dat zij zich niet met kennis van zaken hebben kunnen uitspreken over de bestemming welke bij de aanneming en de goedkeuring van het herzieningsplan aan de betrokken percelen werd gegeven.

2. Verzoekster doet niet van het vereiste belang blijken om te doen gelden dat aan het ontwerp-plan de vereiste publiciteit niet werd gegeven, wanneer zij aanzegging van het openbaar onderzoek heeft gekregen en bij het college van burgemeester en schepenen bezwaar heeft ingediend.

3. De gemeenteraad is de verplichtingen nagekomen, die hem door artikel 21 van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en stedebouw worden opgelegd, wanneer hij de bezwaren van verzoekster naar hun gegrondheid heeft onderzocht en de redenen van stedebouwkundige aard opgeeft waarom die bezwaren niet in aanmerking werden genomen.

4. Geen wettelijke of reglementaire bepaling heeft tot dusver de streken aangewezen waarvoor, ter uitvoering

van artikel 6 van de stedenbouwwet, plannen van aanleg moeten worden opgemaakt; de regionale commissies van advies werden derhalve niet opgericht.

5. De omstandigheid dat de wijziging van het bijzonder plan van aanleg de belangen van de eigenaar van een bedrijf dient, heeft de onwettigheid van de bestreden administratieve rechtshandeling niet noodzakelijk tot gevolg, daar de uitbreiding van het bedrijf door de werkgelegenheid die zij verschaft tevens het algemeen belang kan dienen.

D. Bonnevie t/ Staatssecretaris voor Streekeconomie
en voor Ruimtelijke Ordening en Huisvesting
en Gemeente Ledegem
Arrest nr. 16.971

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van :

1. het besluit van 1 september 1971, waarbij de gemeenteraad van Ledegem het plan tot herziening van het bij Koninklijk Besluit van 7 december 1964 goedgekeurd bijzonder plan van aanleg nr. 7 "Tuinwijk-Hemelhoek" voorlopig heeft aangenomen,

2. het besluit van 27 oktober 1971, waarbij de gemeenteraad van Ledegem dit herzieningsplan definitief heeft aangenomen,

3. het Koninklijk Besluit van 19 juni 1972 waarbij dit herzieningsplan werd goedgekeurd ;

dat het sub 3 bestreden koninklijk besluit bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad van 3 augustus 1972 werd bekendgemaakt ;

Overwegende dat het bestreden herzieningsplan "Tuinwijk-Hemelhoek" de percelen waarop het toepasselijk is bestemd voor de uitbreiding van een zetelfabriek en voor het bouwen van sociale woningen ; dat de urbanist die met het opmaken van het plan werd belast onder meer stelt : "In de ambachtelijke zone langs de Menenstraat is een meubelbedrijf 'La Renaissance' genaamd, gevestigd. Het bestaande goedgekeurd b.p.a. biedt voor dit bedrijf geen uitbreidingsmogelijkheden. Dit bedrijf is voor de omliggende bebouwing aldaar niet storend of hinderend en mag derhalve uitgebreid worden. Daar dit bedrijf zeer dringend naar uitbreidingsmogelijkheid vraagt, werd op bijgaand b.p.a. de zone voor ambachtsbedrijven uitgebreid tot $\pm 4.000 \text{ m}^2$, zodat verdere mogelijkheden voor deze meubelfabriek mogelijk is" ;

Overwegende dat verzoekster, die eigenares is van een goed dat gedeeltelijk gelegen is binnen de omtrek van het betwiste herzieningsplan, in een eerste middel doet gelden dat het sub 3 bestreden koninklijk besluit, in strijd met het bepaalde in artikel 16, 1°, van de Stedenbouwwet, de bestaande toestand niet nauwkeurig aangeeft ; dat zij in haar verzoekschrift en in haar memorie van wederantwoord in dit verband betoogt : 1° dat de Rollegemstraat, welke volgens haar 15 m breed is, in het situatieplan is aangegeven als hebbende een breedte van 20 m ; 2° dat sommige percelen er niet juist op zijn aangegeven ; 3° dat het plan een hoenderhok voor 8.000 leghennen met een mestkuil dat zonder machtiging werd opgericht, niet vermeldt ;

Overwegende dat de onnauwkeurigheden welke verzoekster aan het situatieplan toeschrijft het appreciatie- en beslissingsrecht van de gemeenteraad en van de Koning niet derwijze hebben kunnen vitiëren dat zij zich

niet met kennis van zaken hebben kunnen uitspreken over de bestemming welke bij de aanneming en de goedkeuring van het herzieningsplan aan de betrokken percelen werd gegeven ;

Overwegende dat verzoekster in een tweede middel doet gelden dat het ontwerpplan in strijd met artikel 21 van de Stedenbouwwet in de gemeente niet werd aangeplakt ;

Overwegende dat artikel 21 de aanplakking van het ontwerpplan niet oplegt doch stelt dat het ontwerp aan een openbaar onderzoek is onderworpen, welk onderzoek geschiedt zowel door aanplakking als door een bericht in het Belgisch Staatsblad en in drie bladen van het Rijk, waarvan een dat verschijnt in de hoofdplaats van de provincie ;

Overwegende dat uit een op 9 september 1971 onderkend ontvangstbewijs blijkt dat verzoekster aanzegging kreeg van het openbaar onderzoek dat met betrekking tot het plan Tuinwijk-Hemelhoek van 15 september tot 15 oktober 1971 werd ingesteld ; dat zij anderzijds op 9 oktober 1971 tegen de uitvoering van het bestreden herzieningsplan bij het college van burgemeester en schepenen bezwaar heeft ingediend ; dat zij onder die omstandigheden van het vereiste belang niet doet blijken om te doen gelden dat aan dit plan de vereiste publiciteit werd gegeven ;

Overwegende dat verzoekster in de derde plaats aan de gemeenteraad van Ledegem verwijt de grieven welke zij in haar bezwaarschrift van 9 oktober 1971 uiteenzette niet te hebben beantwoord ;

Overwegende dat verzoekster bezwaar maakte tegen de uitbreiding van de industriële zone en tegen het bouwen van sociale woningen in de onmiddellijke omgeving van het gebouw uit de 18e eeuw waarvan zij eigenares is ;

Overwegende dat de gemeenteraad bij besluit van 27 oktober 1971 vaststelt "dat het hier niet gaat om een industriële zone, doch dat het plan enkel de uitbreiding van een bestaand ambachtelijk bedrijf toelaat, waarbij de voorschriften van het plan zodanig zijn dat de scheiding tussen bedrijf en woonwijk gewaarborgd is, terwijl bij de aflevering van de bouwvergunning, eveneens voorwaarden kunnen worden opgelegd die de rust van het residentieel gedeelte verzekeren ; dat de ontworpen woningbouw enerzijds nog ruim de mogelijkheid laat het bestaande gebouw in een aangepast en verzorgd groen kader te plaatsen, daar waar de huidige groenaanleg weinig onderhouden is en dat de helft van de te ont-eigenen grond zelfs braak ligt en overwoekerd door onkruid, en anderzijds niet duurder mag uitvallen dan de aanpalende woningbouw in de wijk, daar er geen enkele objectieve reden is die een venale meerwaarde van de te onteigenen grond tegenover de omliggende gronden kan verantwoorden ; dat de gronden in onteigening gelegen zijn in de omliggende uitbreidingssfeer van de gemeentekern en bijgevolg zekerlijk voor woningbouw en desgevallend voor de uitbreiding van bestaande niet storende ambachtelijke bedrijven bestemd zijn, zodat het bezwaarschrift ongegrond is" ;

Overwegende dat het besluit van 27 oktober 1971 ervan laat blijken dat de gemeenteraad de bezwaren van verzoekster naar hun gegrondheid heeft onderzocht ; dat het de redenen van stedenbouwkundige aard opgeeft

waarom die bezwaren niet in aanmerking werden genomen ; dat de raad zodoende de verplichtingen is nagekomen welke hem door artikel 21 van de Stedebouwwet zijn opgelegd ;

Overwegende dat verzoekster voorts aanvoert dat het ontwerpplan samen met de bezwaren, de opmerkingen en het proces-verbaal van sluiting van het onderzoek, niet zoals het hoorde onderworpen werd aan de regionale commissies van advies ; dat zij beweert dat aldus een door de artikelen 19 en 21 van de Stedebouwwet opgelegde substantiële vorm werd geschonden ;

Overwegende dat uit de artikelen 21, lid 5, en 19, lid 5, blijkt dat het ontwerpplan aan het advies van de regionale commissie van advies dient te worden overgelegd ; dat deze in uitvoering van artikel 7 van de Stedebouwwet ingestelde commissie tot taak heeft advies te geven over de streekplannen ; dat geen wettelijke of reglementaire bepaling tot dusver de streken heeft aangewezen waarvoor, ter uitvoering van artikel 6 van de Stedebouwwet, plannen van aanleg moeten worden opgemaakt ; dat de regionale commissies van advies niet werden opgericht ; dat artikel 77, lid 2, van de Stedebouwwet stelt : "De bepalingen van deze wet waarin de bemoeiing van de commissie van advies is voorgeschreven, treden evenwel slechts in werking naarmate de koninklijke besluiten houdende benoeming van de leden van die commissies in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt" ; dat uit wat voorafgaat volgt dat het middel niet gegrond is ;

Overwegende dat verzoekster aan de bestreden besluiten verwijt te zijn genomen zonder dat vooraf het advies van de Nationale Commissie van Landschappen en Monumenten werd ingewonnen ;

Overwegende dat geen bepaling van de Stedebouwwet, noch enige andere wettelijke of reglementaire tekst, de vaststelling van het betwiste plan aan het advies van die commissies onderwerpt ; dat het middel niet opgaat ;

Overwegende dat verzoekster ten slotte beweert dat de bestreden besluiten met machtsafwending zijn genomen doordat de tegenpartijen het particulier belang van de exploitant van de zetelfabriek "La Renaissance" hebben gediend ;

Overwegende dat de omstandigheid dat de wijziging van het bijzonder plan van aanleg inderdaad de belangen van de eigenaar van een bedrijf dient, de onwettigheid van de bestreden administratieve rechtshandeling niet noodzakelijk tot gevolg heeft, daar de uitbreiding van het bedrijf door de werkgelegenheid die zij verschaft tevens het algemeen belang kan dienen ; dat ook het laatste middel niet gegrond is,

(Verwerping).

NOOT—Dit arrest verdient de aandacht in enkele van zijn onderdelen : a) het begrip "bestaande toestand" ; b) de verplichting om de tijdens het openbaar onderzoek ingediende bezwaren te beantwoorden ; c) het rechtsgeldig bestaan van de regionale commissies van advies.

A. — Artikel 16 van de Wet van 29 maart 1962 bepaalt dat het bijzonder plan van aanleg voor het deel van het gemeentelijk grondgebied (o.m.) aangeeft "de bestaande toestand". Dit begrip wordt noch in de wet zelf, noch in de parlementaire voorbereiding nader toegelicht.

In het arrest nr. 15.343 van 8 juni 1972 inzake Janssens en cons. heeft de Raad van State nochtans verduidelijkt dat de termen "bestaande toestand" moeten worden verstaan in

hun gebruikelijke betekenis : "... dat het document dat de bestaande toestand aangeeft, een grafische voorstelling moet geven van de bestemming die het aan te leggen gebiedsdeel gekregen heeft, in de staat waarin die zich voordoet op het tijdstip dat het plan opgemaakt is" (cursivering toegevoegd).

Het arrest Janssens voegt hieraan toe dat met de "bestaande toestand" bedoeld wordt de bestaande rechtstoestand ; aldus omvat in een bijzonder plan van aanleg het bestaande verkeerswegennet de wegen die voorkomen in toegestane verkeersvergunningen, al zijn ze in feite nog niet aangelegd.

Het arrest vervolgt met de kernmotivering : "Overwegende dat de leemten van het plan ook voorkwamen in het ontwerpplan ; dat de in artikel 21 van de Wet van 29 maart 1962 bepaalde inzageprocedure ... aan de basis aangetast is door een in hoge mate ontoereikende voorlichting ; dat de gemeenteraad zich aldus niet met kennis van zaken heeft kunnen uitspreken over de voorlopige en definitieve aanname van het ontwerpplan ; dat hij, door het niettemin aan te nemen, zijn bevoegdheid heeft overschreden ; dat ook de Koning zijn bevoegdheid heeft overschreden doordat hij het onder die omstandigheden aangenomen plan heeft goedgekeurd".

Bovenstaand arrest Bonnevie ligt in de lijn van het arrest Janssens, vermits het het middel gebaseerd op de onnauwkeurige aanduiding van de bestaande toestand weliswaar niet gegrond acht, maar dan omdat de onnauwkeurigheden die aan het situatieplan werden verweten "het appreciatie- en beslissingsrecht van de gemeenteraad en van de Koning niet derwijze hebben kunnen vitiëren dat zij zich niet met kennis van zaken hebben kunnen uitspreken ...".

Deze redenering is evenwel niet zonder bezwaren. Artikel 16 van de Wet op de ruimtelijke ordening vergt de voorstelling van de bestaande toestand, d.i. "de staat ... op het tijdstip dat het plan opgemaakt is" (arrest Janssens).

Men zou dan ook kunnen vooropstellen dat dit begrip enigszins verminkt wordt door de rechtspraak van de Raad van State, wanneer die stelt dat in deze voorstelling onnauwkeurigheden mogen voorkomen — (en de situatietekening dan ook de bestaande toestand niet meer nauwkeurig aangeeft) —, zolang deze maar niet leiden tot een "in hoge mate" ontoereikende voorlichting — (wijst het begrip "bestaande toestand" niet op de vereiste van een alleszins toereikende, d.i. juiste, voorlichting ?) — en de gemeenteraad en de Koning met kennis van zaken hebben kunnen beslissen — (waaruit kan de "kennis van zaken" met stelligheid worden afgeleid, wanneer het plan meerdere onnauwkeurigheden bevatte ?).

Alleszins kan het standpunt van eerste auditeur Hoeffler niet worden gevolgd waar deze in zijn verslag schrijft : "Weliswaar is een bestemmingsplan, waar het uitgaat van een onjuiste situatietekening, door een dwaling aangetast. Om zich daarop te beroepen tot staving van een vernietigingsaanvraag, moet echter verzoekster bovendien bewijzen dat die dwaling voor haar schadelijke gevolgen kan hebben (arrest "L'Education féminine" v.z.w., nr. 14.375, van 27 november 1970)".

Voor eerst vergt het arrest "L'Education féminine" niet dat verzoekster in concreto bewijst dat de dwaling voor haar schadelijke gevolgen heeft. Vervolgens zal het opleggen van dergelijke bewijslast voor de verzoeker veelal een onoverkomelijke hinderpaal vormen (voor een uitzonderlijke hypothese, waarin dit bewijs werd geleverd t.a.v. een bouwvergunning, zie Raad van State, 17 januari 1967, nr. 12.161, Reynders). Ten slotte, en vooral, is het al dan niet bestaan van schadelijke gevolgen in hoofde van de verzoeker irrelevant : wanneer het plan niet de bestaande toestand aangeeft, wordt de inzageprocedure als dusdanig aangetast, en beantwoordt het bijzonder plan van aanleg, ongeacht de directe gevolgen voor verzoeker, niet aan de vereiste van artikel 16, 1°, van de Wet van 29 maart 1962.

B. — In meerdere arresten heeft de Raad van State gesteld dat het recht om bezwaren in te dienen voor de overheid de verplichting inhoudt om de regelmatigheid en de gegrondheid van de ingediende bezwaren te onderzoeken (zie Raad van State, 31 januari 1961, nr. 8.398, Kerkfabriek O.L.Vrouw te Scherpenheuvel ; 20 september 1974, nr. 16.636, De Vuyst ; 21 februari 1975, nr. 16.898, Van Hove).

Deze verplichting moet nochtans op de juiste wijze worden opgevat. Terecht stelt eerste auditeur Hoeffler in zijn verslag bij dit arrest : "Deze motiveringsverplichting houdt

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER — 30 APRIL 1975

Voorzitter : de h. J. Blockx

Raadsheren : de hh. E. Boon en J. Spaas

Advocaten : mrs. R. Wijffels en L. Tricot

Bewijs—Handelszaken—Overeenkomst—Algemene voorwaarden—Expediteurs—Regelmatige relaties.

Als blijkt dat een partij in de hoedanigheid van expéditeur regelmatig in handelsrelatie is met een andere expéditeur, moet bewezen geacht worden dat tussen deze partijen de algemene voorwaarden van de expéditeurs van België van toepassing zijn.

Gellatly Hankey t/ La Protectrice e.a.

Gezien, in eensluitend afschrift het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen van 30 september 1968, waartegen op 25 oktober 1968 bij akte van deurwaarder regelmatig naar vorm en termijn hoger beroep werd ingesteld, dat ontvankelijk is ;

Gezien het incidenteel beroep, door geïntimeerden ingesteld bij conclusie ;

Aangezien de eerste rechter de eis van geïntimeerden, strekkende tot terugbetaling van de bedragen die zij aan hun verzekerde uitgekeerd hadden, ingevolge de verdwijning van een auto op de kade te Antwerpen, op het ogenblik dat deze onder de hoede van appellante stond, principieel ingewilligd heeft en het verweer van appellante, die de algemene voorwaarden der expéditeurs inriep, van de hand wees ;

Aangezien blijkt dat geïntimeerden, ingevolge akte van subrogatie, in de rechten getreden zijn van de "Agences Maritimes M. Gordon et Fils" en dat zij deze rechten mogen uitoefenen binnen de perken ervan ;

Aangezien uit de voorgebrachte stukken blijkt dat de "Agences Maritimes M. Gordon et Fils", zelf expéditeurs, in die hoedanigheid regelmatig in handelsrelaties zijn met appellante, en het in die omstandigheden voor bewezen moet geacht worden dat tussen deze partijen de algemene voorwaarden van de expéditeurs van België, ingeroepen door appellante, van toepassing zijn ;

Aangezien het feit dat Gordon een akte van subrogatie tekende hieraan geen afbreuk doet, daar dit inderdaad gebruikelijk is in geval van uitbetaling door de verzekeraar en slechts inhoudt dat de rechten van de verzekerde afgestaan worden tegen een gebeurlijke aansprakelijke persoon, nader te bepalen ;

Aangezien integendeel de verzekerde, zij het dan ook na de uitbetaling, zijn verwondering uitdrukte dat de verzekeraars zich tegen de expéditeurs hadden gekeerd, dan wanneer zij deze verwittigd had dat de expéditeurs niet voor verantwoordelijk gehouden konden worden, gezien de bestaande reglementen ;

Aangezien het middel, getrokken uit art. 58 van de algemene voorwaarden, dat een verjaring van zes maanden bepaalt, niet opgeworpen werd in eerste aanleg, en de omstandigheden van de zaak doen vermoeden dat appellante van dit middel afstand had gedaan ;

Aangezien art. 41 van de algemene voorwaarden der expéditeurs bepaalt dat, behoudens speciale en uitdruk-

echter niet in dat de gemeenteraad als orgaan van het actief bestuur gehouden is alle aangehaalde argumenten te beantwoorden ; aan die verplichting is voldaan wanneer de gemeenteraadsbeslissing de redenen van stedenbouwkundige aard vermeldt waarop het berust (cf. en compar. o.m. de arresten De Waele, nr. 13.419, van 25 februari 1969 ; Smets en cons., nr. 15.420, van 4 juli 1972)".

C. — Het Koninklijk Besluit van 3 juni 1969 stelt een regionale commissie per provincie in (*Belgisch Staatsblad*, 27 juni 1969). Zonder ook maar enige verwijzing naar dit organiek koninklijk besluit en de diverse benoemingsbesluiten, stelt het besproken arrest laconiek vast dat "geen wettelijke of reglementaire bepaling tot dusver de streken heeft aangewezen waarvoor, ter uitvoering van artikel 6 van de Stedenbouwwet, plannen van aanleg moeten worden opgericht" en dat "de regionale commissies van advies niet werden opgericht".

Hoewel te lapidair in de formulering, is het standpunt van de Raad van State volkomen gegrond.

Het Koninklijk Besluit van 3 juni 1969 behelst niet de aanwijzing van de streken ter uitvoering van artikel 6 van de Wet van 29 maart 1962 — (hoewel het wel werd genomen na raadpleging van de Nationale Commissie voor de Ruimtelijke Ordening).

Daarenboven doelt het woord "streek" op een deel van het nationale grondgebied, dat een samenhangend geheel vormt en *eigen kenmerken bezit op demografisch, sociaal en economisch gebied*" (Verslag De Baeck/Hambye, *Parl. doc., Senaat*, 1959-1960, nr. 275, p. 271 ; provincies zijn niet *per se* homogene gehelen vanuit demografisch, economisch en sociaal standpunt).

Uit het niet-bestaan van de regionale commissies vloeit, volgens het besproken arrest, voort dat artikel 77, tweede lid, van de wet van toepassing is : "De bepalingen van deze wet waarin de bemoeiing van de commissies van advies is voorgeschreven — (o.m. artikel 21, vijfde lid, m.b.t. bijzondere plannen van aanleg) —, treden evenwel slechts in werking naarmate de koninklijke besluiten houdende benoeming van de leden van die commissies in het Belgische Staatsblad worden bekendgemaakt".

Een strak toepassen van deze bepaling heeft tot gevolg dat de overheid, door haar eigen nalatigheid, te allen tijde kan blijven ontsnappen aan de waarborg van participatie der burgers in de besluitvorming, die het bestaan van een commissie van advies althans geacht wordt te zijn.

Niet zonder aarzeling moge ik een vraagteken hierbij plaatsen.

In het arrest Goffin van 23 april 1971 heeft het Hof van Cassatie beslist dat "zelfs in de gevallen waarin aan de uitvoerende macht geen termijn door een wetbepaling is voorgeschreven om een verordening uit te vaardigen, het verzuim een verordening te treffen, bij toepassing van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, tot schade-loosstelling aanleiding kan geven, wanneer schade erdoor werd veroorzaakt" (R.W., 1970-71, 1793-1831, met conclusie van advocaat-generaal F. Dumon).

In het arrest "Institut L'Avenir", nr. 17.071 van 12 juni 1975, treedt de Raad van State dit standpunt bij ; in dit geval werd geoordeeld dat de onthouding van de Minister van Nationale Opvoeding, gedurende meer dan zeven jaren, de Wet van 5 maart 1965 op het schriftelijk onderwijs in toepassing te stellen, een fout is, hoewel door de wetgever geen termijn voor de uitvoering werd vastgesteld (*Info-Jura*, 1975, nr. 7, p. 226).

Het is dus voorzeker niet overdreven de niet-instelling (o.m.) van de regionale commissies van advies, ter uitvoering van de Wet van 29 maart 1962, meer dan dertien jaren na de inwerkingtreding van de wet, als een fout te aanzien. Is het te vergaand te stellen dat deze fout tot gevolg zou hebben dat artikel 77, tweede lid, dat een overgangsbepaling is, thans niet meer kan worden ingeroepen, en dat de plannen van aanleg, die tot stand komen zonder de tussenkomst van de door de wet uitdrukkelijk gewenste raadpleging van de commissies van advies, door een onregelmatigheid zijn aangetast ?

Deze thesis klinkt wellicht gewaagd, maar is nochtans niet onlogisch.

L.P. Suetens

kelijke opdracht door de committent gegeven, de koopwaar te laten bewaken, de expediteur niet verantwoordelijk is voor diefstal ;

Aangezien de omstandigheden, waarin de diefstal plaatsgevonden kan hebben, zoals zij kunnen afgeleid worden uit de bevindingen van een strafrechtelijk vooronderzoek, de toepassing van bedoelde clause niet in de weg staan, zodat deze haar uitwerking moet krijgen ;

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak,
Alle andere of strijdige besluiten verwerpende,
Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935,
Ontvangt het hoger beroep, alsmede het incidenteel beroep,

Verklaart het hoofdberoep gegrond,

Wijst de oorspronkelijke eis van geïntimeerden af en veroordeelt hen solidair tot de kosten van beide instanties.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e KAMER — 22 OKTOBER 1975

Voorzitter : de h. Roevens

Raadsheren : de hh. Paternostre (rapporteur) en Herrould

Openbaar ministerie : de h. Vanosmael

Advocaten : mrs. R. Maréchal en E. Verschuere

Uitlegging en verbetering van vonnis—Toepassing van art. 793 e.v. Ger.W. op strafgerecht, rechtdoende in burgerlijke zaken.

Vóór het van kracht worden van het Gerechtelijk Wetboek, voorzag geen enkele wettekst in een rechtspleging inzake uitlegging of verbetering van rechterlijke beslissingen. De artt. 793 e.v. Ger.W., die zodanige rechtspleging invoeren, zijn krachtens art. 2 Ger.W. van toepassing voor alle rechtsplegingen en o.m. ook voor die welke hangende zijn voor de gerechten zitting houdende in strafzaken, maar rechtdoende op burgerlijk gebied.

Malatray t/ La Royale Belge

Gezien het arrest van 14 februari 1974 van de 15e Kamer van het Hof van Beroep te Brussel, afdeling Antwerpen, hetwelk, beslissende in een vervolging uit hoofde van onopzettelijke doding ten laste van Janssens Frans, de vrijwillig tussenkomende partij N.V. Vereniging der Belgische Eigenaars veroordeelt om te betalen aan de burgerlijke partij Malatray Evelyné : in eigen naam de som van 1.210.008 frank, qualitate qua de som van 260.158 frank, vermeerderd met de vergoedende interesten, de gerechtelijke interesten en de kosten ;
(...)

Overwegende dat de vordering strekt tot verbetering van het arrest van de 15e kamer van het Hof van Beroep te Brussel van 14 februari 1974 ; dat deze vordering

ingeleid werd door de dagvaarding van 13 september 1974 ;

Overwegende dat de zaak ter zitting van 26 september 1974 in voortzetting werd gesteld op 6 november 1974 waarna ze tot tweemaal toe op verzoek van een van de partijen andermaal werd uitgesteld, zodat zij thans nog in voortzetting is ;

Overwegende dat krachtens artikel 8 van de Wet van 26 juni 1974 de zaken in voortzetting op de dag van de inwerkingtreding van artikel 104 van de Grondwet, die, overeenkomstig de regels van de territoriale bevoegdheid, van die inwerkingtreding af onder de bevoegdheid vallen van het Hof van Beroep te Antwerpen, niettemin onder de bevoegdheid van het Hof van Beroep te Brussel blijven ressorteren ; dat, krachtens hetzelfde artikel, voor de afhandeling van de zaken die op de dag van de inwerkingtreding van artikel 104 van de Grondwet in voortzetting zijn, de magistraten van de zetel van het Hof van Beroep te Brussel, benoemd in het Hof van Beroep te Antwerpen, beschouwd worden als deel uitmakend van het Hof van Beroep te Brussel ;

Overwegende dat vóór het van kracht worden van het Gerechtelijk Wetboek, geen enkele wetsbepaling in een rechtspleging voorzag ter uitlegging of verbetering van de rechterlijke beslissingen ; dat de artikelen 793 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek die zodanige rechtspleging invoeren dan ook, op grond van artikel 2 van het Gerechtelijk Wetboek, van toepassing zijn voor alle rechtsplegingen, ook die welke hangende zijn voor de gerechten, zitting houdende in strafzaken maar rechtdoende op burgerlijk gebied ;

Overwegende dat het arrest van 14 februari 1974 waarvan verbetering wordt gevorderd, het bedrag waarvan de weduwe en de wees persoonlijk voordeel zouden genoten hebben, op 60.000 frank per jaar heeft bepaald ; dat het verder onder meer voorziet dat na de meerderjarigheid van het kind, de weduwe van de totaliteit van dit bedrag nog gedurende 25 jaar zou genoten hebben ; dat in die zin werd gekapitaliseerd à 4,5 %, hetgeen als uitslag gaf 889.692 frank ; dat het duidelijk is dat dit bedrag dat slechts verworven zou zijn geweest na de meerderjarigheid van het kind, hetzij 17 jaar en 8 maanden na de datum van het arrest, diende geactualiseerd te worden op datum van 14 februari 1974 ; dat ten gevolge van deze misrekening bij de berekening van de schade, het bedrag door het arrest toegekend aan de weduwe handelende in eigen naam, in tegenstrijd is met de overwegingen van het Hof strekkende tot het bepalen van de persoonlijke schade van de weduwe ; dat het bedrag van 889.692 frank dan ook dient geactualiseerd te worden aan 4,5 % door toepassing van het coëfficiënt 0,4595 hetzij $889.692 \times 0,4595 = 408.813$ frank ; dat in totaal dan ook uiteindelijk aan de burgerlijke partij Malatray, handelende in persoonlijke naam, toekomt

— tot de meerderjarigheid van het kind	520.316 frank
— voor de periode na de meerderjarigheid	408.813 frank
	<u>929.129 frank</u>

waarvan af te trekken de reeds ontvangen provisie van 200.000 frank, blijft 729.129 frank ; dat het arrest van 14 februari 1974 in die zin verbeterd dient te worden ;

dat inderdaad deze verbetering van een vergissing in de wiskundige berekening geen uitbreiding, beperking noch wijziging van de gewezen beslissing tot gevolg heeft ;

Overwegende in dit verband, dat de veronderstelling van de burgerlijke partij als zou de oorzaak van het niet-actualiseren te zoeken zijn in de overweging vanwege het Hof dat dit de enige mogelijke oplossing is om de munterosie te bestrijden en te ondervangen, geen steun vindt in de termen van het gewezen arrest waarin van dergelijke overweging geen spoor te vinden is ; dat de burgerlijke partij evenmin gevolgd kan worden daar waar zij, andermaal aan het Hof inzichten toeschrijven de in verband met munterosie die evenwel niet af te leiden zijn uit de tekst van het gewezen arrest, de rentevoet van de actualisering meent te mogen wijzigen door het te verminderen van 4,5 % op 1,5 % ; dat ingaan op deze overwegingen van de burgerlijke partij tot gevolg zou hebben de rechten bevestigd in het arrest van 14 februari 1974 uit te breiden of te wijzigen wat in strijd zou zijn met de voorschriften van artikel 794 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak ;
(...)

Verklaart de vordering tot uitlegging en verbetering ontvankelijk en gegrond in de mate zoals hierna bepaald ;

Dienvolgens, zegt dat het arrest van 14 februari 1974 bij vergissing aan de burgerlijke partij Malatray Eveline, handelende in eigen naam, het bedrag heeft toegekend van 1.210.008 frank ; dat in stede hiervan dient te worden gelezen het bedrag van 729.129 frank (zevenhonderd negenentwintigduizend honderd negenentwintig) ;

Zegt dat de griffier op de rand van de verbeterde beslissing van 14 februari 1974 melding zal maken van het beschikkend gedeelte van onderhavig arrest ;

Legt de kosten ten laste van de Staat.

NOOT—1. Wat de rechtspleging inzake verbetering van vonnissen betreft, zie men Cass., 6 april 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 784 ; Cass., 25 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 697, met noot van P. MAHAUX ; Cass., 24 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 727, met noot van A. VANDEPLAS.

2. Inzake verbetering van vonnissen en arresten, zie men R.P.D.B., Tw. *Jugements et arrêts*, nrs. 556-571 ; Cass. fr., 14 maart 1961, *Gaz. Pal.*, T.Q., 1961-65, Tw. *Instruction criminelle*, nr. 384 ; Cass. fr., 7 juni 1963, *Bull. crim.*, nr. 198 ; Cass. fr., 16 december 1965, *Bull. crim.*, nr. 281 ; Cass. fr., 23 mei 1967, *Gaz. Pal.*, 1967, 2, 173 ; Corr. Dinant, 12 januari 1970 ; *Jur. Liège*, 1970, 246 ; Hof Luik, 3 april 1974, *Jur. Liège*, 1974, 282.

Verg. ook Cass., 20 november 1967, *R.W.*, 1968-69, 594.

A.V.

Bevoegdheid—Faillissement—Verificatie—Betwisting over de voorrang van een schuldvordering op de baten van de failliete boedel.

Inzake faillissement moet voor de aanwijzing van de rechtbank die bevoegd is om van de betwisting betreffende het bevoorrecht karakter van de schuldvordering kennis te nemen, onderscheid worden gemaakt : indien de schuldvordering zelf wordt betwist, doet de rechtbank die bevoegd is om van het geschil betreffende de vordering kennis te nemen, ook uitspraak over het als accessorium aan de schuldvordering klevende voorrecht ; indien de schuldvordering zelf erkend is maar het voorrecht betwist wordt, is het de rechtbank van het faillissement die van deze betwisting kennis neemt.

V.H. t/ Faill. A.

Gezien de stukken, o.m. het voor eensluidend verklaard afschrift van het vonnis van 5 september 1975 van de Rechtbank van Koophandel te Gent, eerste kamer, houdende van ambtswege verwijzing van de zaak naar de arrondissementsrechtbank ;

Overwegende dat eiser zijn opneming vraagt in het bevoorrecht passief voor 16.975 fr. wegens achterstallig loon ; dat verweerder q.q. deze vraag niet meer betwist, zodat de opneming ervan dient bevolen te worden door de Rechtbank van Koophandel te Gent ;

Overwegende dat eiser bovendien zijn opneming vraagt in het bevoorrecht passief voor 270 fr. verplaatsingskosten, 165 fr. mobiliteitspremie en 154 fr. werkkledingvergoeding ; dat verweerder q.q. het voorwerp en het bedrag van deze schuldvordering niet betwist, *maar wel het bevoorrecht karakter ervan ;*

Overwegende dat, inzake faillissement, voor de aanwijzing van de rechtbank bevoegd om kennis te nemen van het bevoorrecht karakter van een schuldvordering onderscheid gemaakt dient te worden naargelang de schuldvordering zelf al dan niet wordt betwist ;

Overwegende dat, indien de schuldvordering zelf betwist wordt, de bevoegde rechtbank die is welke kennis moet nemen van de schuldvordering en het als accessorium eraan klevend voorrecht ;

Overwegende dat het huidige artikel 574, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoerd door de Wet van 24 maart 1975 die op het onderhavig geding toepasselijk is wegens haar interpretatief karakter (Arrond. Gent., 10 november 1975, *R.W.*, 1975-76, 1455), stelt dat de rechtbank van koophandel kennis neemt, zelfs wanneer partijen geen handelaar zijn, van de geschillen rechtstreeks ontstaan uit het faillissement en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst ;

Overwegende dat derhalve, inzake faillissement, de rechtbank van koophandel, naast de geschillen die tot haar algemene bevoegdheid behoren ingevolge de artikelen 573 en 574, 1°, 3°, 4°, 5°, 6° en 7°, Ger. W., ook kennis neemt van alle andere geschillen onder een dubbele voorwaarde nl. 1) dat ze rechtstreeks ontstaan zijn uit het faillissement en 2) dat de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst ;

Overwegende dat de aan de Wet van 24 maart 1975 voorafgaande parlementaire werkzaamheden laten uit-

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE GENT

22 DECEMBER 1975

Voorzitter : de h. Sabbe

Rechters : de hh. Van Hove en De Craeye

Procureur des Konings : de h. Van Wymersch

Advocaten : mrs. L.J. Moens en M. Hanssens

schijnen dat de Senaatscommissie door een tweede voorwaarde toe te voegen aan de eerste en enige voorwaarde in het wetsvoorstel van de Kamercommissie, eigenlijk niets anders of meer heeft bedoeld dan de Kamercommissie en veeleer de eerste voorwaarde wilde toelichten om te voorkomen dat de uitdrukking "rechtstreeks ontstaan uit het faillissement" verkeerd uitgelegd zou worden ;

Overwegende dat door de tweede voorwaarde voorkomen werd dat men als rechtstreeks ontstaan uit het faillissement zou kunnen beschouwen de vorderingen geboren of eisbaar geworden ten gevolge van het failliet (bv. een vergoeding voor opzegging van arbeidscontract verbroken ten gevolge van het faillissement), nu de rechtspraak en de rechtsleer onder de Wet van 25 maart 1876 en het oude artikel 574, 2°, Ger.W., waarnaar de Kamercommissie bij de bespreking van de Wet van 24 maart 1975 heeft verwezen, meestal oordeelde dat buiten de vorderingen die onder de algemene bevoegdheid van de rechtbank van koophandel ressorteren, alleen de vorderingen die zonder het faillissement niet denkbaar zijn ook in de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel vallen ;

Overwegende dat de gegevens voor de oplossing van de betwisting zich terzelfder tijd kunnen bevinden én in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst én elders ; dat in een dergelijk geval de rechtbank van koophandel bevoegd is, daar de wet niet eist dat alle gegevens voor de oplossing zich zouden bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst ;

Overwegende dat, zo de schuldvordering niet betwist wordt maar wel het bevoorrecht karakter ervan, de bevoegdheid vastgesteld wordt aan de hand van artikel 547 van de Wet op de faillissementen ; dat dit artikel het dringende geval regelt waarin de curator, met de eerst ingekomen gelden, de schuldeisers die beweren een voorrecht op de roerende goederen te hebben, wil uitbetalen om de loop van de rente te doen ophouden ; dat de toelating tot de betaling van die schuldeisers wordt verleend door de rechter-commissaris ; dat echter, wanneer het voorrecht wordt betwist, de *rechtbank* uitspraak doet ;

Overwegende dat rechtspraak en rechtsleer vroeger verdeeld waren over de vraag welke rechtbank daarbij bedoeld werd ; dat, volgens Namur (III, 1968), Renouard (II, 284) en Alduzet (1874) : "si le privilège est contesté par les créanciers ou par le curateur, la contestation est de la compétence du tribunal de commerce. Si la contestation portait sur la créance elle-même, le droit commun serait applicable (*Rep. prat. faillite*, nr. 1279) ; dat volgens J. Valentin (*Rev. faill.*, 1929, 265 e.v.) en Frédéricq (VII, blz. 136), het gemene recht de bevoegdheid bepaalt voor de betwiste voorrechten ; dat Valentin schrijft : "Le libellé de l'art 547 de la loi du 18 avril 1851 pourrait faire croire que le Tribunal de Commerce serait compétent comme il a été dit sans une note d'observations antérieure (voir ce recueil, page 18). Cette solution ne peut être adoptée, elle créerait d'ailleurs une solution anormale qui aurait pour conséquence de soumettre la créance à une juridiction et le privilège à une autre ; la doctrine et la jurisprudence admettent donc que, lorsque l'article susmentionné dit que si le privilège

est contesté le tribunal prononcera, il veut simplement dire que la connaissance de l'existence du privilège ne peut être du ressort du juge-commissaire, mais au contraire du tribunal compétent".

Overwegende dat de door Valentin gevreesde ongewone oplossing, waarbij de schuldvordering aan een rechtbank onderworpen zou worden en het voorrecht aan een andere, in werkelijkheid tot geen tegenstrijdige beslissingen aanleiding kan geven, daar in werkelijkheid de betwiste schuldvorderingen samen met het voorrecht tot de bevoegdheid van één gerecht behoren en slechts het voorrecht van een niet betwiste schuldvordering tot die van een ander gerecht ;

Overwegende dat het als een goede oplossing voorkomt de dringende berechting van het voorrecht der niet betwiste schuldvordering in het kader van art. 547 Ger.W. toe te kennen aan één enkele rechtbank nl. die van het faillissement, en de berechting der betwiste schuldvorderingen samen met hun voorrecht toe te kennen aan de rechtbank aangewezen door de algemene bevoegdheidsregels ;

Overwegende dat deze oplossing strookt met het door het kamerlid Fr. Baert in de Kamer ter bespreking van de Wet van 24 maart 1975 uitgedrukt verlangen de betwistingen nopens de voorrechten te zien brengen voor de rechtbank van het faillissement (Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting van 6 maart 1975, blz. 1932, kol. 1) ;

Om die redenen,

De Arrondissementsrechtbank,

Gelet op artt. 2, 37 en 41 van de Wet van 15 juni 1935,

Gehoord in openbare terechtzitting de heer Van Wytersch, Procureur des Konings, in zijn advies,

Wijst de zaak in haar geheel terug naar de Rechtbank van Koophandel te Gent.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TURNHOUT

1e KAMER — 27 FEBRUARI 1974

Voorzitter : de h. R. Verhoeven

Rechters : de hh. Ch. De Clercq en R. Boes

Advocaten : mrs. J. De Cannière, A. Desmet, H. Schrijvers en J. Belmans

Geneeskunst—Dringende geneeskundige hulpverlening—Geconcedeerde ambulancedienst—1. Betaling van de kosten van vervoer—2. Vervoer—Overeenkomst—Met de vervoerde zieke—3. Aansprakelijkheid—Contractueel en buitencontractueel—4. Verzekering—Motorrijtuigen—Zieke valt uit ziekenwagen.

1. Overeenkomstig art. 5 van de Wet van 8 juli 1964 betreffende de dringende geneeskundige hulpverlening moet een ieder die effectief voor de werking van een door de openbare overheid georganiseerde of geconcedeerde ambulancedienst zorgt, op aanvraag van de aangestelde van het eenvormig oproepstelsel zieken of slachtoffers van een verkeersongeval naar het hem opgegeven zie-

kenhuis vervoeren en onmiddellijk alle daartoe vereiste maatregelen treffen.

Dat geldt ook voor particulieren die over een ambulancewagen beschikken en die op grond van een met de Staat gesloten overeenkomst aanvaard hebben hun medewerking te verlenen aan het eenvormig oproepstelsel.

De particulier die aldus aan het stelsel meewerkt kan, ingeval de met zijn ambulancewagen vervoerde zieke of gewonde na ingebrekestelling de kosten van vervoer niet betaalt, het Fonds voor Dringende Geneeskundige Hulpverlening tot recuperatie van die kosten aanspreken, welk fonds dan in de rechten van de vervoerder tegen de vervoerde gesubrogeerd is.

2. Tussen de getroffen van een verkeersongeval en degene die, over een ambulancewagen beschikkend, voor de werking van een geconcedeerde ambulancedienst zorgt en na oproep door de dienst 900 de getroffen naar het opgegeven ziekenhuis vervoert, bestaat een vervoervereenkomst. Zelfs indien hij bewusteloos was, dient de getroffen geacht te worden te hebben ingestemd met het vervoer naar het ziekenhuis.

3. Diegene die, voor een overeenkomstig de Wet van 8 juli 1964 geconcedeerde ambulancedienst zorgend, een gewonde vervoert, is niet alleen contractueel, op grond van een vervoervereenkomst, maar ook buitencontractueel, op grond van de artikelen 1382, 1383 en 1384 B.W., aansprakelijk voor de schadelijke gevolgen van de letsels die de gewonde oploopt ten gevolge van een ongeval dat door de schuld van de vervoerder of van zijn aangestelden wordt veroorzaakt.

4. Als een gewonde met een ambulancewagen vervoerd wordt, dekt de verplichte motorrijtuigenverzekering de contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekerde en omvat ze de verzekering voor de schade die door een fout, niet noodzakelijk een verkeersovertreding, van de verzekerde of de verzekeringsnemer bij het gebruik van de wagen wordt veroorzaakt, ten deze voor de letsels die door de schuld van de vervoerder werden opgelopen door de gewonde die tijdens de rit uit het voertuig gevallen is.

Frederix t/ Van der Velde
en

Van der Velde t/ N.V. Groep Josi

Overwegende dat de eis van aanlegger Frederix Guy, zoals hij werd uitgebreid bij conclusie, ertoe strekt oorspronkelijke verweerder Van der Velde Constant, verweerder op tussenvordering Van Looy Guillelmus en verweerder op tussenvordering N.V. Groep Josi, solidair, minstens in solidum, zoniet de ene bij gebreke van de andere, te horen veroordelen tot het betalen aan aanlegger Frederix Guy de som van 15.000.000 frank, als schadevergoeding, onder uitdrukkelijk voorbehoud dit bedrag te verhogen of te verlagen in de loop van het geding, te vermeerderen met de vergoedende interesten vanaf 16 januari 1969, de gerechtelijke interesten en de gedingskosten; dat aanlegger Frederix Guy in ondergeschikte orde de toekenning van een provisie vordert met aanstelling van een geneesheer-deskundige, en met voorbehoud van de kosten in dat geval;

Overwegende dat de eis tot vrijwaring en tussenkomst van Van der Velde Constant, gericht tegen verweerder in tussenkomst Van Looy Guillelmus, ertoe strekt ver-

weerder in tussenkomst te horen veroordelen tot betaling van alle bedragen in hoofdsom, interesten en kosten, waartoe oorspronkelijke aanlegger Frederix Guy eventueel gerechtigd zou worden verklaard, minstens te horen zeggen voor recht dat verweerder Van Looy gehouden is Van der Velde Constant te vrijwaren in het geschil met Frederix Guy en Van Looy Guillelmus te horen veroordelen tot het betalen aan Van der Velde Constant van alle bedragen waartoe deze laatste zou gehouden worden verklaard t.o.v. Frederix Guy, alsmede tot de gedingskosten;

Overwegende dat de eis tot vrijwaring en tussenkomst van Van der Velde Constant, gericht tegen verweerder in tussenkomst N.V. Groep Josi, ertoe strekt te horen zeggen voor recht, dat overeenkomstig de verzekeringspolis nummer OO/G 65382 tussen deze partijen afgesloten, de N.V. Groep Josi gehouden is de eventuele aansprakelijkheid te dekken van Van der Velde Constant, voor de schade bij de ongevallen in kwestie veroorzaakt; derhalve verweerder in tussenkomst te horen veroordelen tot het betalen van alle bedragen in hoofdsom, interesten en kosten, waartoe de oorspronkelijke aanlegger Frederix zou worden gerechtigd verklaard; minstens te horen zeggen voor recht dat verweerder N.V. Groep Josi gehouden is Van der Velde Constant te vrijwaren in het geschil met Frederix Guy en de N.V. Groep Josi te horen veroordelen tot het betalen aan Van der Velde Constant van alle bedragen waartoe deze laatste zou gehouden worden verklaard opzichtens Frederix Guy, alsmede tot de gedingskosten;

I. Feiten, zoals zij blijken uit het voorgelegd geseponeerd strafdossier

Op 16 januari 1969 reed Frederix Guy, omstreeks 18,20 uur, met zijn personenwagen B.M.W. van Herentals naar Lichtaart; in een bocht verliet hij de rijbaan en reed hij met geweld te pletter tegen een boom, waarna zijn voertuig over de kop ging en met de wielen omhoog in de sloot terecht kwam. Frederix werd uit zijn wagen geworpen en kwam onder het voertuig terecht. Door toevallige voorbijgangers werd hij van onder zijn wagen gehaald. Hoewel versuft, leek Frederix uiterlijk niet erg gekwetst. Hij had wel enkele bloedvlekjes op het aangezicht. Hij is voor korte tijd bewusteloos geweest, en volgens de genaamde Van den Bosch Jozef leek hij lichtjes in schoktoestand. Volgens deze getuige en Poel François, zou Frederix geen enkel woord gezegd hebben tijdens hun aanwezigheid op de plaats van het ongeval. Door toevallige voorbijgangers werd de dienst 900 verwittigd, zodat een ambulancewagen ter plaatse kwam. Ondersteund door Fonryn Alfons, de bestuurder van de ambulancewagen, en Van der Velde August, zoon van Van der Velde Constant en begeleider in de ambulancewagen, is Frederix Guy dan door de zij-ingang in deze wagen gestapt. Hij nam dan plaats in de sanitaire cel op een zetel, juist aan de zijdeur en naast een draagbaar. Er was geen veiligheidsgordel voorhanden. De bestuurder van de ambulancewagen en zijn begeleider namen plaats in de stuurkabine, die van de sanitaire cel afgesloten was door een tussenwand, waarin twee verschuifbare ramen waren.

De wagen vertrok, met het flikkerlicht en het speciale geluidssignaal in werking, naar Herentals. Gekomen op

de Lichtaartsesteenweg, ongeveer ter hoogte van de woning nummer 175, is Frederix Guy uit de wagen gesprongen of gevallen, en zo op de rijbaan terecht gekomen. Dit geschiedde op het ogenblik dat de bestuurder van de ambulancewagen juist een stilstaande bestelwagen voorbijgereden was, en van de linkerkant terug naar rechts zwenkte. Van Looy Guillelmus volgde de ambulancewagen op een afstand van 60 à 80 meter, naar eigen verklaring — 50 meter volgens getuige Jennis — dit, nadat hij even tevoren door de ambulancewagen was ingehaald; op een gegeven ogenblik zag hij voor zich een voorwerp over de rijbaan vallen, waarvan hij meende, zoals getuige Drieskens overigens, dat het een kartonnen doos was die van de aldaar stilstaande bestelwagen was gevallen. Naderbij gekomen bemerkte hij in het licht van zijn lampen, dat het een mens was die over de breedte van de rijbaan viel. Van Looy remde, en in een reflex week hij uit om te trachten in elk geval het hoofd van de ongelukkige te mijden. Hierin slaagde hij zonder evenwel te kunnen vermijden dat hij over Frederix Guy reed.

Volgens Van Looy zou onmiddellijk daarop iemand uit de ambulancewagen zijn gekomen al roepend: "Die springt eruit". Andere getuigen, onder andere Drieskens en Jennis hebben hiervan niets gehoord.

Deze feiten gebeurden bij volstrekte duisternis. Op de Lichtaartsesteenweg is wel openbare verlichting.

Frederix Guy werd zwaar gewond naar het ziekenhuis vervoerd.

Uit het deskundig onderzoek van de heer Schaeken blijkt, dat Frederix naast de rechterdeur van de sanitaire cel van de ambulancewagen gezeten was en dat deze deur slechts openging bij het lichten van de klink. De deskundige besluit dat volgende mogelijkheden zich hebben kunnen voordoen:

- de persoon heeft om de een of andere reden uit de ambulancewagen willen springen;
- de persoon heeft onbedacht de klink gelicht, wat mogelijk is in een vreemd voertuig;
- de persoon is onwel geworden, en heeft toevallig steun gevonden aan de klink.

II. Verantwoordelijkheid

Overwegende dat in casu drie onderscheiden gebeurtenissen hebben bijgedragen tot de schade van Frederix, te weten:

- a) het ongeval waarbij Frederix met zijn wagen tegen een boom reed en in een sloot terechtkwam;
- b) het ongeval waarbij Frederix uit de ambulancewagen gevallen is of gesprongen;
- c) het ongeval waarbij Frederix, die over de baan rolde, overreden werd door het voertuig door Van Looy bestuurd;

Overwegende dat het ongeval a) waarschijnlijk aan de eigen fout van Frederix te wijten is, doch zeker niet aan de fout van een andere partij in deze procedure;

Overwegende dat het ongeval c) te zamen met het ongeval b) als één gebeuren dient te worden beschouwd, zodat diegene die verantwoordelijk is voor het ongeval b) insgelijks verantwoordelijkheid draagt voor het ongeval c); dat immers Van Looy Guillelmus zoals hierna wordt uiteengezet, geen aansprakelijkheid draagt voor het ongeval c);

1. Vordering van Frederix t.o.v. Van der Velde C.

A. Verantwoordelijkheid ex contractu

Overwegende dat aanlegger Frederix zijn eis tegen Van der Velde C., in verband met de ongevallen b) en c), ten eerste baseert op artikel 4 der Wet van 25 augustus 1891 op de vervoerovereenkomsten; dat, nu deze eis ingeleid werd binnen het jaar na de feiten, de vordering van aanlegger ontvankelijk is (artikel 9 der Wet van 25 augustus 1891);

Overwegende dat het in casu een ongeval op de openbare weg betreft, zodat de Wet van 8 juli 1964 betreffende de dringende geneeskundige hulpverlening van toepassing was; dat deze wet het eenvormig oproepstelsel "900", de eerste verzorging ter plaatse van de personen wier gezondheidstoestand ten gevolge van ongeval of ziekte onmiddellijke verzorging vereist, hun vervoer naar het dichtstbijgelegen ziekenhuis en de opneming in dit ziekenhuis, geregeld heeft;

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 5 van deze Wet van 8 juli 1964, een ieder die effectief voor de werking van een door de openbare overheid georganiseerde of geconcedeerde ambulancedienst zorgt, verplicht is op aanvraag van de aangestelde van het eenvormig oproepstelsel, voormelde zieken of slachtoffers van een verkeersongeval naar het hem opgegeven ziekenhuis te vervoeren, en onmiddellijk alle maatregelen te treffen die hiertoe vereist zijn; dat zulks, overeenkomstig het laatste lid van dit artikel insgelijks van toepassing is op de privé-personen die over een of meer ambulancediensten beschikken, en die op grond van een met de Staat gesloten overeenkomst, aanvaard hebben hun medewerking te verlenen aan het eenvormig oproepstelsel;

Overwegende dat verweerder Van der Velde C. op 28 juni 1965 een overeenkomst sloot met de Belgische Staat (Ministerie van Volksgezondheid en Gezin), waarbij hij zich ertoe verbond mede te werken aan het eenvormig oproepstelsel door zieken en gewonden naar het door de aangestelde van het oproepstelsel aangewezen ziekenhuis te vervoeren; dat deze overeenkomst in artikel 3 bepaalt dat Van der Velde C. alleen verantwoordelijk zal zijn voor het vervoer van de zieken en gewonden; dat artikel 4 bepaalt dat de Belgische Staat geen enkele vergoeding verschuldigd is wegens de prestaties uitgevoerd volgens dit contract; dat evenwel bepaald wordt, dat in geval van niet-betaling na ingebrekestelling door de zieken of gewonden van de kosten van vervoer, Van der Velde C. zich zou kunnen richten tot het "Fonds voor Dringende Geneeskundige Hulpverlening" tot recuperatie dezer kosten, dit alles overeenkomstig artikel 8 der Wet van 8 juli 1964; dat volgens artikel 9 dezer wet, dit Fonds dan gesubrogeerd wordt, onder meer in de rechten van de vervoerder die deze kon doen gelden tegenover de vervoerde;

Overwegende dat insgelijks uit de voorbereidende documenten van de Wet van 8 juli 1964 (B.S. 25 juli 1964), en impliciet uit de termen van het Koninklijk Besluit van 22 mei 1965 (B.S., 11 juni 1965), blijkt dat het honorarium van de dringend bij het ongeval bijgeroepen dokter, de kosten van vervoer en opneming in het ziekenhuis, ten laste van de betrokken zieken of slachtoffers van de ongevallen vallen;

Overwegende dat Frederix staande houdt dat tussen hem en Van der Velde C. een vervoerovereenkomst be-

stond; dat er geen andere rechtsgrond te vinden is op basis waarvan hij de kosten van het vervoer aan Van der Velde C. zou dienen te betalen; dat het feit dat verweerder Van der Velde C. in casu geen betaling heeft gevraagd voor het vervoer, blijkbaar wegens de kiese omstandigheden, ter zake geen belang heeft;

Overwegende dat het de rechtbank voorkomt dat de verhouding tussen geneesheer, vervoerder en ziekenhuis enerzijds, en de zieke of gewonde anderzijds, een contractuele verhouding is; dat de zieke of gewonde, zelfs in bewusteloze toestand, dient te worden geacht vrijwillig toegestemd te hebben in de dringende verzorging die hij nodig heeft, alsmede in het dringend vervoer naar en de opname in het dichtstbijgelegen ziekenhuis (zie noot van L. De Wilde, nr. 7, onder het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 12 januari 1973, R.W., 1973-74, 203, met referenties, waar de toestand van de geesteszieke vergeleken wordt met die van een bewusteloze zwaar gewonde, die dringend naar een hospitaal wordt vervoerd); dat de tussenkomst van de Staat zich beperkt tot het organiseren van de verplichting die aan de geneesheren, de vervoerders en de ziekenhuizen wordt opgelegd, gevolg te geven aan de oproepen die door de aangestelde van de dienst 900 tot hen worden gericht, met de waarborg voor deze personen betaling te bekomen voor hun prestaties, zelfs bij onvermogen van de zieke of gewonde; dat, nu dit alles bij wet geregeld is, er helemaal geen sprake kan zijn van zaakwaarneming door de Staat, gemeente, de medewerkende particuliere instantie, of Commissie van Openbare Onderstand (geneesheer, vervoerder of hospitaal) (zie Kinsbergen, "Zaakwaarneming, een rechtsfiguur van het administratief recht", nrs. 7 en 9, R.W., 1969-70, 1809);

Overwegende dat een personenvervoerovereenkomst die overeenkomst is, waarbij een partij zich in hoofdzaak ertoe verbindt de andere partij tegen vergoeding naar een bepaalde bestemming te voeren (R.P.D.B., V^o *Transport par terre*, nrs. 12-13); dat in casu alle elementen van het vervoercontract aanwezig waren tussen aanlegger en verweerder Van der Velde C.;

Overwegende dat verweerder in casu, als exploitant van een erkende ambulancedienst, in een zelfde positie kwam te staan als een geprivilegieerde vervoerder (artikel 11 en volgende der Wet van 25 augustus 1891); dat hij zo een feitelijk monopolie genoot, doch anderzijds verplicht was te vervoeren zodra de "Dienst 900" hem verwittigde (R.P.D.B., *ib.*, nr. 68); dat de voornaamste verplichting van Van der Velde C. er inderdaad in bestond de zieke of gewonde dringend te vervoeren (zie zijn verklaring van 6 mei 1969: "Ons werd in eerste instantie aangeraden de slachtoffers ten snelste naar het gasthuis te brengen" (R.P.D.B., *ib.* nr. 14); dat verder verweerder of zijn aangestelde effectief de ambulancewagen bestuurde (R.P.D.B., *ib.*, nrs. 24-33).

Overwegende dat dit vervoercontract tussen Frederix en Van der Velde C. gesloten werd op het ogenblik dat Frederix, al of niet bij bewustzijn, ondersteund door de bestuurder en de begeleider van de ambulancewagen, in de ambulancewagen is gestapt; dat zoals hierboven reeds is uiteengezet, aanlegger, voor zover hij op dat ogenblik versuft was en niet volledig bij kennis, dient te worden geacht vrijwillig te hebben toegestemd in het dringend vervoer, door de aangestelde van verweerder, naar het

dichtstbijgelegen ziekenhuis, dit tegen het normaal tarief; dat evident de stelling van verweerder als zou het in casu een bereidwillig vervoer zijn geweest, niet opgaat; dat overigens volgens de normen waaraan een ambulancedienst dient te voldoen (zie strafdossier), de ambulancewagens enkel kunnen dienen voor het vervoer van zieken en gewonden, met uitsluiting van elk ander vervoer dat niet in het kader van de dringende hulpverlening valt;

Overwegende dat luidens artikel 4 der Wet van 25 augustus 1891, de vervoerder aansprakelijk is voor de ongevallen tijdens het traject aan de vervoerders overkomen; dat dit vermoeden van fout in hoofd van de vervoerder een gevolg is van de verplichting van de vervoerder, de vervoerden veilig ter bestemming te brengen; dat de vervoerder van dit vermoeden slechts bevrijd kan worden door het bewijs te leveren dat hij deze verbintenis niet is kunnen nakomen door een vreemde oorzaak die hem niet kan worden toegerekend;

Overwegende dat na het onderzoek der voorgelegde stukken, de juiste omstandigheden van het ongeval b) niet duidelijk zijn; dat zowel de stelling als zou Frederix uit de ambulancewagen zijn gevallen, als die volgens de welke hij eruit is gesprongen, mogelijk voorkomt (zie deskundig verslag); dat er geen enkel element voorhanden is in het dossier om de ene stelling te aanvaarden en de andere te verwerpen;

Overwegende dat de vervoerder, om zich te kunnen baseren op een vreemde oorzaak, niet noodzakelijk een positief bewijs moet leveren van een gebeurtenis die de oorzaak van het ongeval zou zijn; dat het voldoende is dat hij het bewijs levert dat hem geen enkele fout treft (Cass., 18 mei 1962, *Pas.*, 1961, 1, 1059); dat verweerder dit bewijs niet op afdoende wijze levert; dat overigens, zoals hierna zal worden gezegd, het vervoer in de gegeven omstandigheden niet foutloos was;

Overwegende dat verweerder derhalve in gebreke blijft het bewijs te leveren van een hem niet toerekenbare vreemde oorzaak, zodat hij als vervoerder, op basis van artikel 4 der Wet van 25 augustus 1891, aansprakelijk dient te worden gesteld wegens zijn vermoede fouten (of van zijn aangestelden).

B. Verantwoordelijkheid ex delicto

Overwegende dat de eis van aanlegger Frederix tegen verweerder Van der Velde C. insgelijks gebaseerd is op de artikelen 1382, 1383 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat, daar tussen aanlegger en verweerder een vervoercontract bestond, de quasi-delictuele aansprakelijkheid slechts aanvaard kan worden indien de schade het gevolg is van een fout buiten de contractuele verplichtingen of een fout die, hoewel een contractuele inbreuk, ook als misdrijf kan worden omschreven;

Overwegende dat in casu, daar het een vervoer van een zieke of gewonde betrof, dient te worden aanvaard dat de contractuele verplichting van veilig vervoer naar het dichtstbijgelegen, door de aangestelde van het oproepstelsel aangewezen ziekenhuis, op bijzondere wijze diende te worden uitgevoerd; dat aldus een bewakings- en verzorgingstaak als hulptaak dient te worden uitgevoerd, benevens het spoedvervoer door de ambulancewagen, zijnde de hoofdtaak; dat daarom, benevens de bestuurder van de ambulancewagen ook een begeleider ver-

eist is ; dat overeenkomstig de normen waaraan de ambulancediensten voor spoedvervoer moeten beantwoorden (zie strafdossier), minstens één personeelslid van de ambulancedienst in het bezit moet zijn van een getuigschrift goedgekeurd door het Ministerie van Volksgezondheid en het Gezin, waaruit blijkt dat betrokkene bekwaam is om de eerste verzorging toe te dienen ;

Overwegende dat Fonrijn August, autovoerder van beroep is, en Van der Velde August, de begeleider, een mecanicien was, op het ogenblik der feiten twintig jaar ; dat geen van beiden enige bekwaamheid had om zich met het vervoer van zieken of gewonden bezig te houden ; dat geen van beiden houder was van voormeld getuigschrift ;

Overwegende dat Fonrijn en Van der Velde August de versufte Frederix in de ambulancewagen hebben geholpen, en deze alleen deden plaatsnemen in de sanitaire cel op de speciaal voor de begeleider voorgeschreven zitplaats, niet voorzien van veiligheidsgordels en naast een niet vergrendelbare deur met de sluiting aan de binnenzijde, in plaats van aanlegger op de draagbaar te laten plaatsnemen ; dat Van der Velde August rustig naast de bestuurder is gaan zitten, zonder zich om de versufte Frederix, die volgens getuige Van den Bosch in lichte shocktoestand verkeerde, te bekommeren ;

Overwegende dat de taak van de begeleider er niet alleen in bestaat het slachtoffer in de ambulancewagen te helpen (zie schrijven van de directeur-generaal wn. Amerlinckx, van het Ministerie van Volksgezondheid en Gezin, van 2 april 1969, gericht aan de gerechtelijke politie — zie strafdossier) ; dat Van der Velde August had dienen plaats te nemen bij de in lichte shocktoestand verkerende Frederix, zelfs in het geval dat deze beweerde dat het wel zou gaan, wat in casu het geval zou zijn geweest, aldus verweerders ; dat de begeleider door plaats te nemen bij de in voormelde toestand verkerende aanlegger juist zijn taak naar behoren zou hebben kunnen uitvoeren, welke erin bestond onder meer te vermijden dat deze ten gevolge van zijn toestand zou vallen of zelfs uit de wagen zou springen ; dat inderdaad een persoon in shocktoestand, mogelijk uiterlijk niet erg gekwetst, toch speciaal dient te worden behandeld ; dat zich allerhande ziekteverschijnselen of reacties konden voordoen ; dat Fonrijn en Van der Velde August deze mogelijkheid hadden moeten voorzien, quod non in casu ;

Overwegende dat hieruit dient te worden afgeleid dat het vervoer van Frederix naar het ziekenhuis op foutieve wijze is geschied ; dat niet alleen de begeleider een fout heeft begaan, maar ook de bestuurder Fonrijn ; dat deze slechts met de ambulancewagen had mogen vertrekken, nadat het veilig vervoer van Frederix verzekerd was, wat, gezien diens toestand en met de begeleider in de stuurcabine in plaats van bij aanlegger, geenszins het geval was ; dat alzo op foutieve wijze gebruik werd gemaakt van de ambulancewagen ;

Overwegende dat deze fouten in oorzakelijk verband staan met het ongeval en de gevolgen ervan, zodat in casu zelfs toepassing van de artikelen 418 en 420 van het Strafwetboek zou kunnen worden gemaakt, daar aanlegger ernstige kwetsuren heeft opgelopen ;

Overwegende dat verweerder derhalve insgelijks een persoonlijke fout beging op basis van de artikelen 1382 en

1383 van het Burgerlijk Wetboek, door met een zo speciaal vervoer totaal onbekwaam personeel te belasten ;

Overwegende dat om bovenvermelde redenen verweerder Van der Velde C. dan ook aansprakelijk dient te worden gesteld op basis van de artikelen 1382, 1383 en 1384, lid 3, van het Burgerlijk Wetboek, doch niet op basis van artikel 1384, lid 2, aangezien de zoon Van der Velde August in de verhouding tot zijn vader, zoals Fonrijn, als aangestelde dient te worden beschouwd ; dat de feiten overigens niet het gevolg zijn van een slechte opvoeding of slechte bewaking, zoals artikel 1384, lid 2, van het Burgerlijk Wetboek bedoelt ;

Overwegende dat de aansprakelijkheid op basis van artikel 1384, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek, als zou de ambulancewagen een gebrek hebben vertoond dat het ongeval zou hebben veroorzaakt, niet bewezen voorkomt ;

2. *Vordering van Van der Velde C. tegen Van Looy Guillelmus*

Overwegende dat verweerder in tussenkomst en vrijwaring van Van Looy, rekening houdend met de toestand van de baan, de weersgesteldheid en de door hem gevoerde snelheid, op passende afstand de ambulancewagen volgde ; dat hem niet verweten kan worden dat hij, toen hij een voorwerp, dat achteraf aanlegger bleek te zijn, over de baan zag rollen, niettegenstaande hij alles beproefde om deze hindernis te ontwijken, over het lichaam van aanlegger is gereden ; dat aanlegger in deze omstandigheden ontegensprekelijk een onvoorzienbare hindernis uitmaakte ;

Overwegende dat in deze omstandigheden verweerder in tussenkomst en vrijwaring dan ook geen enkele fout ten laste kan worden gelegd in oorzakelijk verband met het ongeval ; dat deze eis in tussenkomst en vrijwaring derhalve ongegrond voorkomt en dient te worden afgevoerd ;

3. *Tussenkomst verzekeraar Groep Josi (Vordering van Van der Velde C. tegen de N.V. Groep Josi)*

Overwegende dat de ambulancewagen, eigendom van aanlegger in tussenkomst en vrijwaring Van der Velde C., bij de N.V. Groep Josi verzekerd is, met de polis nummer OO/G. 65.382, dit in het kader van de Wet van 1 juli 1956 op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (geldigheidsduur : 1 maart 1968 - 1 maart 1978) ;

Overwegende dat aldus die schadegevallen onder het verzekeringscontract vallen, die veroorzaakt worden door het voertuig in de polis aangeduid, in casu : "ziekenwagen", en die de burgerlijke aansprakelijkheid medebrengen van de verzekerde (artikel 3 der Wet van 1 juli 1956, artikel 1 der polis ; *Les Nouvelles, Ass. Veh. Automob.*, nrs. 246-249) ; dat de automobielverzekering een risico dekt dat breed dient te worden opgevat, wat ook de oorsprong zij van de burgerlijke aansprakelijkheid van de verzekerde, een delict, een quasi-delict of een contract (in casu : vervoercontract) (*Les Nouvelles, Ass. Veh. Automob.*, nr. 217bis) ;

Overwegende dat waar Van der Velde C. en Frederix, na uitbreiding zijner eisen tegen de N.V. Groep Josi, beweren dat verweester in tussenkomst en vrijwaring,

de N.V. Groep Josi, in dit schadegeval als verzekeraar van Van der Velde C. zou moeten tussenkomen, de N.V. Groep Josi opwerpt dat het ongeval in kwestie *niet door de ziekenwagens* veroorzaakt werd, maar *enkel bij gelegenheid van gebruik* van dit voertuig, en aldus verkeerdelijk elke tussenkomst van harentwege afwijst;

Overwegende dat de artikelen 3 en 6 der Wet van 1 juli 1956 uitdrukkelijk bepalen dat de ondernemers van personenvervoer hun contractuele verantwoordelijkheid tegenover de vervoerde personen, "in welke hoedanigheid ook", verplicht dienen te dekken; dat de gedekte verantwoordelijkheid iedere vorm van gebruik van het voertuig op de openbare weg betreft (R.P.D.B., Compl. III, nrs. 817 en 820);

Overwegende dat de in de Wet van 1 juli 1956 gebruikte termen "schadegevallen veroorzaakt door het in de polis aangeduid voertuig, en welke de burgerlijke aansprakelijkheid van de verzekerde medebrengen", inhouden dat de gewone regelen van het gemene recht aangaande burgerlijke aansprakelijkheid behouden blijven, maar dat de dekking van de verzekeraar zich zal beperken tot die burgerlijke verantwoordelijkheid waarvan de oorzaak een fout is in het gebruik van het aangeduide voertuig of een gebrek in dit voertuig; dat, waar het dus volstaat dat de schade veroorzaakt is door een fout, niet noodzakelijk een verkeersovertreding, opdat de burgerlijke aansprakelijkheid van de verzekerde zou gelden, voor de dekking van de verzekeraar vereist is dat de schade veroorzaakt wordt door de fout van de verzekerde of verzekeringsnemer, en door het gebruik door de verzekerde of verzekeringsnemer van het aangeduide voertuig; dat aldus zou volstaan te bepalen of het gebruik van het voertuig, zoals het in de polis is omschreven, ook oorzaak is van het schadegeval (zie Wautier, *L'assurance automobile obligatoire*, blz. 156; Rb. Dendermonde, 10 mei 1967, R.G.A.R., 8128, met noot van M. Mahieu; Hof Gent, 19 november 1965, R.G.A.R., 8127, met noot);

Overwegende dat, terwijl de verantwoordelijkheid voor de ongevallen b) en c) van Van der Velde C. op basis van het vervoercontract en de artikelen 1382, 1383 en 1384, lid 3, van het Burgerlijk Wetboek vaststaat, zoals hierboven is uiteengezet, anderzijds vaststaat dat de ongevallen zich niet zouden hebben voorgedaan zonder het in beweging brengen van de ziekenwagens; dat het inderdaad dit gebruik van de ambulancewagens is, dat een samenloop van omstandigheden heeft verwekt, die zo de gelegenheid heeft gegeven de schade te doen ontstaan; dat de N.V. Groep Josi derhalve gehouden is de aansprakelijkheid van Van der Velde C. te dekken, zodat de eis in tussenkomst en vrijwaring van Van der Velde C. gegrond voorkomt, alsmede de uitbreiding van de eis van aanlegger Frederix tegen de N.V. Groep Josi; dat de N.V. Groep Josi overigens in het begin dezer procedure het geding tegen Frederix namens haar verzekerde Van der Velde geleid heeft;

4. Schade

Overwegende dat het gepast voorkomt aanlegger Frederix een provisioneel bedrag van 100.000 frank toe te kennen wegens materiële en morele schade vermengd;

dat verder een geneesheer-deskundige dient te worden aangesteld, met als opdracht zoals hiernavermeld.

(...)

CORRECTIONELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

11e KAMER — 14 NOVEMBER 1975

Voorzitter : de h. P. Michielsens

Rechters : de hh. L.J. Somers en J. Goossens

Openbaar ministerie : de h. E. Vertessen

Advocaat : mrs. K. Willekens

Openbare dronkenschap—Kwalificatie.

Als vaststaat dat de beklaagde dronken achter het stuur van een voertuig zat terwijl de lichten brandden en de motor draaide, maar niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat hij het voertuig ook bestuurd heeft, dan moet toch aanvaard worden dat hij in staat van dronkenschap een bezigheid heeft verricht waarvoor voorzichtigheid vereist was, aangezien hij ofwel de motor zelf heeft gestart ofwel plaats heeft genomen aan het stuur van een voertuig waarvan de motor draaide, en het ongetwijfeld om een bezigheid ging die voor hemzelf en voor anderen gevaar kon meebrengen, zodat het feit onder de toepassing van art. 3 van de Besluitwet van 14 november 1939 betreffende de betuiging van de dronkenschap valt.

V.

Overwegende dat benevens de tenlastelegging waarvoor V. gedagvaard werd: dronken besturen (art. 35 K.B. 16 maart 1968), beklaagde ter kennis werd gebracht dat de feiten waarvoor hij vervolgd wordt eveneens kunnen vallen onder de omschrijving "in een openbare plaats in staat van dronkenschap verkerende, een bezigheid te hebben verricht welke voorzichtigheid of bijzondere voorzorgen vereist ten einde gevaar te vermijden voor hemzelf of voor anderen" (art. 3 van de Besluitwet van 14 november 1939) en eveneens onder de omschrijving "in een openbare plaats in staat van dronkenschap te zijn bevonden" (art. 1 van dezelfde besluitwet);

Overwegende dat dient te worden opgemerkt dat beklaagde ten onrechte beweert dat in graad van beroep de rechtbank niet meer een nieuwe qualificatie aan het feit zou mogen geven; dat nochtans aanvaard wordt dat ook de rechter in beroep aan het feit de juiste qualificatie dient te geven, op voorwaarde dat het feit datgene is waarvoor de beklaagde vervolgd werd, hetgeen door de rechter dient te worden vastgesteld (Cass., 5 mei 1975, J.T., 1975, 507); dat de drie voorgestelde omschrijvingen hetzelfde feit betreffen waarvoor beklaagde vervolgd werd, namelijk op 20 maart 1973 omstreeks 23 u. te S. zich bevonden te hebben aan het stuur van zijn voertuig in dronken toestand;

Overwegende dat de vraag of de feiten al dan niet verjaard zijn afhangt van de qualificatie die aan het feit moet worden gegeven;

Overwegende dat op 20 maart 1973 omstreeks 23,10 u. de verbalisanten in de Braamstraat, ter hoogte van nr. 149, te S., vaststelden dat een voertuig, waarin beklaagde zich achter het stuur bevond, stilstond; de lichten van de auto brandden, de motor was warm en draaide nog steeds; de verbalisanten stelden vast dat beklaagde tekens van dronkenschap vertoonde; de ademtest was positief; een bloedproef werd genomen met als uitslag een alcoholgehalte van 3,21 g.; op 21 maart 1973 te 7,20 u. verklaarde beklaagde dat hij geheel alleen naar B. was geweest en toen hij omstreeks 22 u. huiswaarts wou keren, in de laatste 24 uren twee whisky's gedronken had en dit omstreeks 21 u.; hij had voordien nog niet gegeten en was oververmoeid; hij voelde zich onwel en bracht zijn voertuig tot stilstand in de Braamstraat;

Overwegende dat op 22 maart 1973 beklaagde een nieuwe verklaring aflegde waarin hij ontkende zelf te hebben gereden; het was een dame die de auto bestuurde toen ze van B. kwamen, dit omdat hijzelf te veel gedronken had en zich te vermoeid voelde; de dame zelf was uitgestapt te S. waar de auto tot stilstand gebracht werd; de dame is dan weggegaan en beklaagde, alleen achtergebleven, plaatste zich achter het stuur, doch viel in slaap; hij ontkende zelf gereden te hebben;

Overwegende dat onbetwistbaar vaststaat dat beklaagde achter het stuur zat, dat de lichten van zijn voertuig brandden en dat de motor draaide; dat indien uit deze feiten niet met zekerheid kan afgeleid worden dat hij het voertuig bestuurd heeft, toch moet worden aanvaard dat hij, in staat van dronkenschap, een bezigheid verricht heeft waarvoor voorzichtigheid vereist was; dat aangenomen moet worden, dat daar hij achter het stuur zat en de motor draaide, hij zelf gestart heeft of dan toch plaatsgenomen heeft achter het stuur van een voertuig waarvan de motor draaide, en dit in dronken toestand; dat ongetwijfeld deze bezigheid gevaar voor hemzelf en voor anderen kon meebrengen, zodat het feit van de tenlastelegging dient te worden gequalificeerd als een inbreuk op art. 3 van de Besluitwet van 14 november 1939;

Overwegende dat het derhalve een wanbedrijf betreft, gezien de gestelde straffen, waarvoor krachtens art. 138, 3°, van het Wetboek van Strafvordering de politierechter bevoegd was; dat de verjaringstermijn drie jaar is en derhalve het misdrijf nog steeds vervolgbaar is;

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 20 augustus 1975

Voorlopige hechtenis—Cassatie van de beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling—Termijn waarbinnen het hof van verwijzing uitspraak moet doen.

Op 14 maart 1975 stelde eiseres tot cassatie hoger beroep in tegen een beschikking van dezelfde dag, waarbij de raadkamer van de Correctionele Rechtbank te Verviers een op 17 februari 1975 door de onderzoeksrechter verleend bevel tot aanhouding bevestigde. Het arrest van 26 maart 1975 waarbij het Hof van Beroep te Luik, rechtdoende bij nieuwe beschikking, het bevel tot aanhouding bevestigde

en waartegen eiseres op 2 april 1975 cassatieberoep instelde, werd op 9 juni 1975 door het Hof van Cassatie vernietigd, voor zover het uitspraak deed over de voorlopige hechtenis. Op 24 juni 1975 besliste de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Brussel, waarnaar de zaak verwezen was, om eigen redenen dat de voorlopige hechtenis diende te worden gehandhaafd. Tegen dit arrest voert eiseres aan, dat de termijn van vijftien dagen die aan de kamer van inbeschuldigingstelling is toegekend om haar arrest te wijzen, weliswaar tijdens de procedure in cassatie werd geschorst, maar op 10 juni 1975 opnieuw begon te lopen, zodat het Hof van Beroep te Brussel het bevel tot aanhouding slechts kon handhaven indien het zijn arrest uiterlijk op 12 juni 1975 had gewezen.

"Overwegende dat artikel 20 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis, gewijzigd bij de wet van 25 juli 1959, enig artikel, voorschrijft dat in geval van hoger beroep 'de stand van zaken blijft ongewijzigd totdat over het hoger beroep is beslist, voor zover dit geschiedt binnen vijftien dagen nadat het beroep is ingesteld' en dat 'zodra deze termijn is verstreken, wordt de verdachte in vrijheid gesteld'; zodat de termijn waarbinnen het rechtscollege in hoger beroep na verwijzing van het Hof van Cassatie uitspraak moet doen, noch door die bepaling, noch door enige andere bepaling wordt vastgesteld;

"Overwegende dat artikel 24 van de wet van 17 april 1874 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 30 mei 1961 betrekking heeft op de schorsing van de strafvordering en vreemd is aan de voorlopige hechtenis;

"Dat het middel naar recht faalt."

(Eerste voorzitter: de h. Louveaux—Raadsheer-rapporteur: de h. Screvens—Advocaat-generaal: de h. Krings—In de zaak: Thissen).

Hof Antwerpen (2e Kamer), 27 maart 1975

Onrechtmatige daad—Oorzakelijk verband—Geparkeerde wagen waarvan de deuren niet met sleutel gesloten zijn—Dief veroorzaakt ongeval.

Op een zondag had eerste apellant zijn voertuig op straat geparkeerd, zonder de deuren ervan met de sleutel te sluiten. De volgende ochtend werd het gestolen door een zekere Pauwels, die er kort nadien de wagens van geïntimeerden mee aanreed.

Het vonnis van de eerste rechter (Rb. Antwerpen, 28 juni 1973) hervormend, beslist het hof:

"Overwegende dat het verzuim van eerste apellant, hoewel het een overtreding van artikel 10 van het Wegverkeersreglement uitmaakt, nochtans in geen noodzakelijk oorzakelijk verband staat met de aanrijding; dat het openmaken van een deur van een voertuig dat slotvast is niet de minste moeilijkheid oplevert voor een dief, zelfs jong en onder invloed van drank, die voldoende behendig en onderlegt is; dat dit het geval was van Pauwels, die, zoals uit het strafrechtelijk onderzoek blijkt, in dezelfde periode samen met een genaamde Van den Broeck nog een ander voertuig ontvreemde waarvan de motor op gang werd gebracht door draden aan de starter te koppelen daar de contactsleutel zich niet op het slot bevond, wat zeker meer aandacht en technische kennis vereist dan het openen van een voertuig;

"Overwegende dat evenmin uit de dronkenschap van de dief en het feit dat hij slechts enkele meter met het voertuig had afgelegd toen het ongeval zich voerde, het vereiste oorzakelijk verband met zekerheid kan worden afgeleid;

"Overwegende dat de fouten van de dief bij het besturen van het gestolen voertuig de uitsluitende oorzaak waren van de aanrijding."

(Voorzitter: de h. Th. Lenders—Raadsheren: de hh. J.

Gepts en C. Caenepeel—Advocaten: mrs. J. Deprez, R. Bruneel en S. Mirdikian—In de zaak: De Becker en Mercator t/ De Groof e.a.).

NOOT—Betreffende het probleem leze men J.-L. FAGNART, *Examen de la jurisprudence concernant la responsabilité civile - 1955-1969*, nr. 43, p. 73; R.O. DALCQ, "Examen de la jurisprudence (1968 à 1972) — La responsabilité

délictuelle et quasi délictuelle", nr. 97, *R.C.J.B.*, 1974, 268; *Rb. Brussel*, 7 januari 1974, *J.T.*, 1974, 195; *Rb. Antwerpen*, 26 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 564.

Een bespreking van de Franse rechtspraak en rechtsleer wordt gegeven door A. ROBERT, "Le fait de ne pas prévoir le comportement antisocial d'autrui est-il de nature à engager la responsabilité civile?", noot onder Gde Inst. St.-Etienne, 15 oktober 1974, *D.*, 1975, 201. Zie ook het commentaar van G. DURRY, *Rev. trim. dr. civ.*, 1975, 306.

WETGEVING

Overdracht van het recht van voorkoop

I. BEGRIP

Ingevolge de Wet van 12 juni 1975 (*B.S.* 19 juli 1975) werd de Wet van 4 november 1969 op de landpacht aangevuld met een artikel 48bis¹.

Dit artikel staat de pachter toe zijn recht van voorkoop onder bepaalde voorwaarden aan een derde over te dragen.

Het voorkoopprecht werd destijds ingevoerd om de continuïteit van het bedrijf te verzekeren. De vraag was of de bestaande wet het mogelijk maakte dit doel te bereiken. Gebleken is dat dit niet het geval was als de pachter niet over de nodige financiële middelen beschikte. Daarom staat de huidige wet hem toe een belegger te zoeken die het goed kan aankopen tegen de hem voorgestelde prijs en voorwaarden met het gevolg dat er voor de pachter een nieuwe eerste pachtperiode van negen jaar ontstaat. Een wetsvoorstel in die zin werd op 3 juli 1974 door volksvertegenwoordiger REMACLE ingediend (*Parl. Besch.*, *Kamer*, 1974, nr. 151/1). Dit is uiteindelijk art. 48bis van de Pachtwet geworden.

II. OVERDRACHT VAN HET RECHT VAN VOORKOOP

A. Verkoop uit de hand

Overeenkomstig art. 48,1, mag de eigenaar het goed slechts aan iemand anders dan de pachter uit de hand verkopen nadat hij aan deze laatste de gelegenheid heeft gegeven zijn recht van voorkoop uit te oefenen. De pachter beschikt over een maand na de voormelde kennisgeving om de eigenaar te laten weten, dat hij het aanbod aanvaardt en dat hij het voorkoopprecht hetzij zelf uitoefent (art. 48,1), hetzij aan een derde overdrager (nieuw art. 48bis). Oefent hij zelf het voorkoopprecht uit, dan dient hij binnen een maand de eigenaar daarvan in kennis te stellen bij een aangetekende brief of bij een gerechtsdeurwaardersexploot (art. 57). Wenst hij integendeel zijn recht van voorkoop over te dragen aan een derde, dan dient de pachter binnen dezelfde termijn aan de eigenaar het schriftelijk akkoord van de derde mede te delen.

Bij de parlementaire voorbereiding (*Parl. Besch.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 593/2) werd er de nadruk op gelegd dat bij de aangetekende brief van de pachter de geschreven verklaring van de derde-koper moet worden gevoegd.

Hoewel er in de parlementaire bescheiden niet gesproken wordt van een kennisgeving bij gerechtsdeurwaardersexploot, menen wij dat ingevolge art. 57 zulks moet mogelijk zijn. In dat geval dient de gerechtsdeurwaarder ook de originele schriftelijke verklaring van de derde-koper mede te betekenen aan de eigenaar.

Zowel uit de tekst van de wet als uit de voorbereidende teksten blijkt dat een eenzijdige verklaring van de derde-koper voldoende is. Deze laatste moet er zich toe verplichten het voorkoopprecht in de plaats van de pachter uit te

oefenen. Het is niet nodig dat de pachter aan de eigenaar een tussen hem en de derde-koper gesloten overeenkomst mededeelt. Een amendement van senator HAMBYE, ertoe strekkend een dergelijke verplichting in de wet op te nemen, werd verworpen (*Parl. Besch.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 593/3, en *Parl. Hand.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 105). Alleen een eenzijdige verklaring van de derde-koper is derhalve vereist. Deze geschreven verklaring moet niet blijken uit een authentieke akte. Een onderhandse akte is voldoende.

Op het ogenblik van de kennisgeving aan de eigenaar van de aanvaarding door de derde-koper, is de verkoop overeenkomstig artikel 1583 B.W. tussen beide voornoemde partijen voltrokken. Er ontstaat hierdoor voor de pachter geen enkele verplichting.

Hij kan dan ook niet gehouden zijn tot de betaling van de verkoopprijs, indien de derde-koper in gebreke blijft dit te doen.

De vraag kan gesteld worden of de instrumenterende ambtenaar gehouden is in de kennisgeving, bedoeld in art. 48,1, aan de pachter te laten weten, dat hij zijn recht van voorkoop aan een derde kan overdragen. O.i. is zulks niet vereist daar art. 48,1, door de nieuwe wet niet werd gewijzigd.

B. Openbare verkoop

1. *Vraagstelling door de instrumenterende ambtenaar*—Bij openbare verkoop is de instrumenterende ambtenaar gehouden, ten minste vijftien dagen van tevoren aan de pachter kennis te geven van plaats, dag en uur van de verkoop (art. 48,2, 1e lid).

Hij moet bij het einde van de opbieding en vóór de toewijzing in het openbaar de vraag stellen of de pachter of zijn gevolmachtigde zijn recht van voorkoop wenst uit te oefenen tegen de laatst geboden prijs (art. 48,2, 2e lid).

De Wet van 12 juni 1975 heeft deze tekst ongewijzigd gelaten, zodat hieruit zou kunnen worden afgeleid dat de instrumenterende ambtenaar gehouden is alleen aan de pachter of zijn gevolmachtigde de vraag te stellen of hij het voorkoopprecht wenst uit te oefenen. Nochtans houdt de tekst van art. 48bis o.i. impliciet in dat hij ook de vraag moet stellen of een derde-koper in persoon of bij volmacht aanwezig is om in de plaats van de pachter diens voorkoopprecht uit te oefenen. Blijkens het verslag van de Commissie voor de Landbouw uitgebracht voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers (*Parl. Besch.*, *Kamer*, 1974, nr. 151/2, blz.2), was ook de minister van Landbouw die mening toegedaan. Hij verklaarde immers dat door de instrumenterende ambtenaar de volgende drie vragen dienen te worden gesteld:

1. of de pachter gebruik wenst te maken van zijn recht van voorkoop;
2. zo neen, of een derde hiervan gebruik zal maken;
3. zo ja, of deze derde zelf of zijn gevolmachtigde aanwezig is.

¹ Tenzij anders wordt vermeld, worden bij verwijzing naar artikelen, de artikelen van de Pachtwet bedoeld.

2. *Bewijs van overdracht van het recht van voorkoop*—In tegenstelling met wat van toepassing is voor de onderhandse verkoop nl. de mededeling van het schriftelijk akkoord van de derde-koper aan de eigenaar heeft de wetgever hierin niet voorzien bij openbare verkoop.

Dit belet evenwel niet dat de derde-koper onmiddellijk aan de instrumenterende ambtenaar het bewijs zal moeten kunnen voorleggen dat de pachter hem zijn recht van voorkoop heeft overgedragen. Dit bewijs dient te worden geleverd volgens de algemene regels van het bewijsrecht: "Degene die iets aanvoert, moet hiervan het bewijs leveren". Zulks blijkt uit de verklaring van de minister van Landbouw ter gelegenheid van de bespreking van het wetsontwerp in de Senaat, waar hij o.a. zegt dat "de instrumenterende notaris zich onmiddellijk en ter plaatse moet kunnen rekenschap geven van het feit of de bewering dat het recht van voorkoop werd overgedragen wel juist is en dat er bij wederzijds contract instemming bestaat tussen de pachter en de derde aan wie het werd overgedragen. Met een eenvoudige bewering kan de notaris geen rekening houden (...)".

O.i. kan dit bewijs als volgt worden geleverd:

- ofwel is de pachter of zijn gevolmachtigde aanwezig. Dezen kunnen het akkoord met de derde-koper bevestigen;
- ofwel zijn zij niet aanwezig, in welk geval de derde-koper een schriftelijk bewijs zal moeten kunnen voorleggen dat de pachter hem het recht van voorkoop heeft overgedragen. Een authentieke akte is niet vereist, daar het in casu niet gaat om de overdracht van een zakelijk recht.

3. *Volmacht*—Is de derde-koper op de openbare verkoop niet aanwezig, doch vertegenwoordigd door zijn gevolmachtigde dan dient deze laatste drager te zijn van een authentieke volmacht (art. 2 Hypotheekwet).

III. MODALITEITEN VAN AANKOOP

A. Wie is derde?

1. *Bij verkoop van het goed in massa*—Art. 48bis, eerste lid, bepaalt dat de pachter zijn recht van voorkoop aan een derde kan overdragen.

De vraag is evenwel of hij dit ook kan doen aan meerdere derden. Dit probleem werd niet aangeraakt bij de bespreking van de wet. Wij menen dat de pachter zijn recht van voorkoop niet aan meerdere personen kan overdragen. Immers had de wetgever zulks gewild, dan had hij in de tekst het woord "derden" in het meervoud gebruikt, zoals dit o.a. het geval is in art. 1328 B.W. en art. 1 Hypotheekwet.

Ingevolge art. 56 is artikel 48bis van dwingende aard en dient het derhalve beperkenderwijze te worden geïnterpreteerd (*Parl. Besch., Senaat, 1964-65, nr. 295, blz. 50 en R.P.D.B., Bail à ferme, Compl. I, nr. 34*). Ons houdend aan de tekst van de wet, zijn wij derhalve de mening toegedaan dat het goed niet mag worden aangekocht door verscheidene kopers in onverdeeldheid.

In ieder geval is het de pachter niet toegelaten het goed te splitsen en zijn recht van voorkoop over te dragen aan verscheidene derden. Een verkoop is immers een wederkerig contract dat bestaat uit een aanbod en een toestemming zodat men slechts zijn toestemming kan geven voor het gedane aanbod.

2. *Bij verkoop van het goed in kavels*—Wordt het goed in afzonderlijke kavels te koop gesteld, wat zowel het geval kan zijn bij verkoop uit de hand als bij openbare verkoop, dan bezit de pachter het recht van voorkoop op iedere kavel afzonderlijk (*Cass., 17 januari 1975, R.W., 1974-75, 2022*). Het is hem dan ook toegelaten per kavel een derde aan te duiden aan wie hij zijn recht van voorkoop overdraagt. Wordt een goed in vier kavels verkocht, dan mag de pachter zijn recht van voorkoop van kavel 1 overdragen aan A, van kavel 2 aan B, enz.

B. Aankoop deels door de pachter en deels door een derde

Uit het feit dat de pachter, als het goed in afzonderlijke kavels wordt te koop gesteld, het recht van voorkoop op iedere kavel afzonderlijk mag uitoefenen, volgt dat hij zelf zijn recht van voorkoop kan uitoefenen op één of meer kavels en zijn recht op de overige kavels overdragen. Dit was de mening van de leden van de verenigde commissies voor de Justitie en voor de Landbouw van de Senaat (*Parl. Besch., Senaat, 1974-75, nr. 593/2, blz. 4, en Parl. Hand., Senaat, 1974-75, nr. 105, blz. 2428*).

Alles is derhalve afhankelijk van de manier waarop het aanbod wordt gedaan.

IV. BORGTOCHT

Art. 48bis, tweede lid, laatste zin, bepaalt, dat de verkoper steeds kan eisen dat de derde-verkrijger "waarborg" stelt.

Het woord "waarborg" is een gebrekkige vertaling van het Franse woord "caution". De wetgever bedoelde klaarblijkelijk een borgtocht (art. 2011 e.v. B.W.).

Waaruit moet die borgtocht bestaan? In het verslag aan de Kamer (*Parl. Besch., Kamer, 1974, nr. 151/2, blz. 3*) is er sprake van "de waarborg te betalen". De woorden "borg stellen" hebben in rechte een precieze betekenis, nl. een persoon voorstellen die zich verplicht jegens de schuldeiser, aan de verbintenis van de schuldenaar te voldoen, indien deze niet zelf daaraan voldoet (art. 2011 B.W.). Art. 2040 B.W. bepaalt, dat wanneer iemand krachtens de wet verplicht is een borg te stellen, de aangeboden borg moet voldoen aan de bij de artikelen 2018 en 2019 B.W. voorgeschreven vereisten (woonplaats binnen het rechtsgebied van het hof van beroep en gegrondheid te beoordelen naar zijn onroerende eigendommen). Art. 2041 B.W. bepaalt daarenboven dat hij die geen borg kan vinden, gerechtigd is voldoende pand in de plaats te geven.

De mogelijkheid een borg te eisen bestaat zowel bij onderhandse als bij openbare verkoop (*Parl. Besch., Senaat, 1974-75, nr. 593/2, blz. 3*).

A. Verkoop uit de hand

Hoewel de wet bepaalt, dat een borg kan worden geëist, zal zulks in de praktijk niet mogelijk zijn bij een verkoop uit de hand, daar de koop voltrokken is op het ogenblik van de kennisgeving aan de eigenaar door de derde-koper van zijn aanvaarding van het aanbod (art. 1583 B.W.). Dit kan evenwel worden verholpen door als voorwaarde van de verkoop te bedingen dat de derde-koper een borg moet stellen.

B. Openbare verkoop

Gewoonlijk bepalen de verkoopsvoorwaarden dat de koper borg moet stellen. In dit geval kan de verkoper borg eisen van om het even wie, dus ook van de derde-koper.

Voorzien de verkoopsvoorwaarden evenwel niet in een borgstelling, dan kan de verkoper, ingevolge de bepaling van art. 48bis, 2e lid, laatste zin, op het ogenblik van de toewijzing alleen van de derde-koper borgstelling eisen. Wordt het goed door deze laatste evenwel niet aangekocht, dan kan de verkoper dit van de andere kopers niet eisen.

Wordt aan de vraag tot borgstelling niet voldaan, dan kan de derde-koper zijn recht van voorkoop niet uitoefenen en wordt de verkoop voortgezet (*Parl. Besch., Kamer, 1974, nr. 151/2, blz. 3*).

V. GEVOLG: PACHTVERNIEUWING

In geval van toepassing van art. 48bis ontstaat er van rechtswege pachtvernieuwing ten voordele van de pachter, zonder dat een geschreven overeenkomst vereist is.

Overeenkomstig art. 35, 2e lid, heeft de pachtvernieuwing ten gevolge dat een nieuwe eerste pachtperiode van negen jaar ingaat op de verjaardag van de ingentotreding van de pachter die volgt op de datum van de aankoop door de derde. Voorbeeld: de pachter heeft het goed in gebruik genomen op 1 oktober 1970. De verkoop heeft plaatsgehad op 10 mei 1975. De nieuwe pachtperiode vangt aan op 1 oktober 1975.

Wat moet onder datum van aankoop worden verstaan? Bij een openbare verkoop is dit de dag waarop het goed definitief wordt toegewezen. Bij een onderhandse verkoop, is de koop voltrokken op het ogenblik van de kennisgeving aan de eigenaar door de derde-koper van zijn aanvaarding van het aanbod, en niet op de datum van het verlijden van de authentieke akte. Indien de kennisgeving van het aanbod gebeurd is op 25 september 1975 en de authentieke akte slechts verleden wordt op 20 oktober 1975, dan gaat de nieuwe pachtperiode in op 1 oktober 1975, zo deze laatste datum de verjaardag is van de ingentotreding van de pachter. Zulks blijkt uitdrukkelijk uit de teksten van art. 48bis, 3e lid, waarin er sprake is van "de datum van de aankoop door de derde", en van art. 1583 B.W., dat bepaalt dat de koop voltrokken is zodra er overeenkomst is omtrent de zaak en de prijs.

VI. VERPLICHTING VOOR DE PACTER

A. Principe

De pachter die zijn recht van voorkoop heeft overgedragen aan een derde mag, gedurende een periode van negen jaar te rekenen vanaf het begin van de nieuwe pachtperiode, de exploitatie van het goed niet overdragen aan andere personen dan zijn echtgenote, zijn afstammelingen of aangenomen kinderen of die van zijn echtgenote (art. 48bis, 4e lid).

In tegenstelling met die bepaling, is het aan de pachter die zelf gebruik heeft gemaakt van zijn recht van voorkoop, alleen verboden gedurende een periode van vijf jaar te rekenen van de aankoop het goed of de exploitatie ervan over te dragen aan andere personen (art. 54).

B. Staking van exploitatie

De vraag dient evenwel te worden gesteld of de pachter gehouden is gedurende de voormelde periode van negen jaar het goed zelf te exploiteren of te laten exploiteren door de naaste leden van zijn familie.

Senator HAMBYE had een amendement in die zin ingediend (*Parl. Besch.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 593/3). Het strekte ertoe de pachter te verplichten gedurende de voormelde periode van negen jaar het goed zelf te exploiteren of te laten exploiteren door zijn naaste verwanten, en hem verbod op te leggen een einde te maken aan de lopende pacht hetzij door opzegging (art. 14, 1e lid) hetzij door vrijwillige afstand ervan. Dit laatste kan geschieden door het sluiten van een akkoord vastgesteld bij authentieke akte of bij een verklaring afgelegd voor de vrederechter (art. 14, 2e lid). Het doel van dit amendement was de speculatie tegen te gaan.

Senator PEDE heeft ter gelegenheid van de bespreking in de Senaat de vrees geuit dat de derde-koper een verkavelaar zou kunnen zijn die met de pachter een overeenkomst zou kunnen sluiten om enkele tijd na de aankoop afstand te doen van zijn pacht. Het gevolg hiervan zou zijn dat de derde-koper eigenaar zou worden van een goed dat volledig vrij is van pacht. Hierdoor zou het door de nieuwe wet beoogde doel, nl. het verzekeren van de continuïteit van het bedrijf, niet worden bereikt en zou een landbouwer-kandidaat-koper ten onrechte geweerd geweest zijn (*Parl. Hand.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 105, blz. 2428). Dit amendement werd verworpen omdat men vreesde dat aldus een ernstige ingreep zou kunnen gedaan worden in het beroep van landbouwer (*ib.*, blz. 2429).

Hieruit dient te worden afgeleid, dat de pachter gedurende de periode van negen jaar op ieder ogenblik een einde kan maken aan de lopende pacht, zonder de door art. 48bis, laatste lid, bedoelde schadevergoeding van 20 % aan de verkoper te moeten betalen. Deze schadevergoeding is immers alleen verschuldigd wanneer de pachter zijn exploitatie overdraagt aan andere personen dan zijn naaste verwanten. Maakt de pachter evenwel zonder ernstige reden een vervroegd einde aan zijn pacht, dan zou de hierdoor benadeelde kandidaat-koper van de pachter schadevergoeding kunnen vorderen en dit op grond van misbruik van recht. Zie *Cass.*, 28 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 217, waarnaar de minister van Landbouw ter gelegenheid van de behandeling in de Senaat heeft verwezen (*Parl. Hand.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 105, blz. 2430).

Veronderstellen wij dat eigenaar A zijn hoeve verkocht heeft aan kandidaat-koper B voor de prijs van 8.000.000 fr., onder de opschortende voorwaarde van de uitoefening van het recht van voorkoop door pachter C. Gebruik makend van art. 48bis, draagt deze laatste zijn recht van voorkoop over aan derde-koper D. Na één jaar maakt pachter C zonder ernstige reden een einde aan zijn pacht, waardoor het goed vrij komt. Daarna verkoopt derde-koper D het aldus vrijgekomen goed aan E voor de prijs van 9.000.000 fr. In dat geval heeft kandidaat-koper B recht schadevergoeding te vorderen van pachter C.

Ten slotte willen wij erop wijzen dat de minister van Landbouw er aanvankelijk mede akkoord ging dat het de pachter verboden was een vervroegd einde te maken aan de pacht bij gemeen akkoord gesloten tussen hem en de derde-koper voor de vrederechter of een notaris. (*Parl. Besch.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 593/2, blz. 3). Achteraf heeft de minister klaarblijkelijk zijn stelling herzien (*Parl. Hand.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 105, blz. 2430).

Tot besluit kunnen wij zeggen dat het de pachter verboden is zijn exploitatie over te dragen aan andere personen dan aan zijn naaste familieleden, terwijl het hem niet verboden is met de exploitatie op te houden.

C. Sanctie

Bij overtreding van de bepaling van art. 48bis, 4e lid, zal de pachter aan de verkoper een schadevergoeding, gelijk aan 20 % van de verkoopprijs, verschuldigd zijn, tenzij hij vooraf op grond van ernstige redenen machtiging van de vrederechter heeft verkregen (art. 45bis, 5e lid).

Wat onder ernstige redenen dient te worden verstaan wordt overgelaten aan het oordeel van de vrederechter (*Verg.* art. 54, 2e lid).

VII. NATIONALE LANDMAATSCHAPPIJ

Volgens art. 56, § 1, van de Wet van 22 juli 1970 (*B.S.* 4 september 1970) bezit de Nationale Landmaatschappij het recht van voorkoop in de zones die door de minister van Landbouw worden aangewezen als vatbaar voor ruilverkaveling. Luidens § 2 van hetzelfde artikel heeft de Nationale Landmaatschappij dit recht niet wanneer de pachter zijn recht van voorkoop uitoefent overeenkomstig de Pachtwet.

Hoewel de nieuwe wet hieromtrent niets bepaalt, menen wij dat bij analogie het recht van voorkoop van de derde-koper primeert op dat van de Nationale Maatschappij. Inderdaad is het volgens art. 48bis nog steeds de pachter die het recht van voorkoop bezit, doch het is hem thans toegestaan dit aan een derde over te dragen. Tijdens de behandeling van het wetsontwerp in de Senaat, werd door senator LAGAE uitdrukkelijk verklaard dat "het duidelijk de bedoeling is geweest van de wetgever het voorkooprecht van art. 48bis te plaatsen vóór het voorkooprecht van de Nationale Landmaatschappij" (*Parl. Hand.*, *Senaat*, 1974-75, nr. 105, blz. 2429).

VIII. MAG DE DERDE-VERKRIJGER HET GOED VERVREEMDEN?

De kamerleden DELHAYE en DEHOUSSE hadden een amendement ingediend ertoe strekkend de derde-verkrijger verbod op te leggen het goed te vervreemden gedurende een periode van tien jaar, daar zij grondspeculatie vreesden. Ingevolge het feit dat de pachter ertoe wettelijk gehouden is het goed gedurende negen jaar te exploiteren, is speculatie uitgesloten en werd het amendement dan ook ingetrokken (*Parl. Besch., Kamer, 1974-75, nr. 151/2, blz. 3 en 4*).

Geen enkele wettelijke bepaling verbiedt derhalve de derde-koper het goed te vervreemden, mits het recht van voorkoop van de pachter in acht genomen wordt.

Ivan Snick
Henri d'Udekem d'Acoz

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen Overzicht voorbij activiteiten

Voorzitter mr. L. Dreessen leidt de Conferentie in een ononderbroken tempo van de ene manifestatie naar de volgende.

Op 11 september 1975 verwelkomde de Conferentie de talrijke eerstejaarsstagiairs in het gerechtsgebouw, waarin zij wegwijs werden gemaakt.

Op 12 september 1975 sprak rector L. Vandendriessche over: "De U.I.A. in de branding". Het ontwerp De Croo-Humblot werd door de spreker zwaar op de korrel genomen. De actualiteit van het onderwerp blijkt nog steeds uit de recente stakingen der universitaire middelen.

Op 20 september 1975 bezochten de kunstminnenden onder de leden de 13de Biënnale voor Beeldhouwkunst in het Middelheimpark.

Op 2 oktober 1975 belichtte meester Georges Impens de "Burgosprocessen en het Baskisch probleem". Vanuit zijn persoonlijke kennis en ervaring als vertegenwoordiger van de Liga voor de Rechten van de Mens, laakte hij kritisch, maar objectief het schrijnend onrechtvaardig procesverloop voor de krijgsraden. Hij beschreef de historische groei van de separatistische bewegingen in Baskenland en het geweld dat erbij tot uiting kwam in Spanje.

Op 18 oktober 1975 volgde de Plechtige Openingszitting in de Assisenzaal, waarover in nr. 12 van het *Rechtskundig Weekblad* uitvoerig verslag werd gebracht.

De weer flink aangegroeide schare der stagiairs kon op 31 oktober 1975 kennismaken met de Conferentie op een gulle ontvangst ten huize van voorzitter en mevrouw Dreesen.

Pater Phil Bosmans van de Bond zonder Naam hield op 6 november 1975 zijn "Pleidooi voor een nieuwe levensstijl" op zijn zo persoonlijke en verfrissend eenvoudige manier.

Op 22 november 1975 werd de studiedag over "Arbeidsongeschiktheid" gehouden in de gebouwen van de U.I.A., met medewerking, van de U.I.A., het Hof van Beroep en het Arbeidshof te Antwerpen. Verslag hierover verscheen in het *Rechtskundig Weekblad*, nr. 17-18.

Sinterklaas liet alle supermarkten een namiddag links liggen om op 30 november 1975 de jongste telgen van de Conferentieleden persoonlijk de handjes te schudden en hen met geschenken te bedenken.

Op 13 december 1975 werden de cultuurminnenden nog maar eens bedacht, ditmaal met een bezoek, onder leiding van kunstkriticus Marcel Van Jole, aan de ateliers van Vic Gentils en Teresa Van Aken-Van Gerwen. Een gezellig dineetje besloot de namiddag.

Belang- en succesrijk was de voordracht door prof. R. Vandeputte op 19 december 1975 in het Osterriethuis, handelend over: "Europa: geen economisch-monetaire unie?".

In zijn welkomstrede schetste mr. L. Dreessen de rijkgevulde carrière van de spreker, die als stagiair en advocaat te Antwerpen ook een actief lid was van de Vlaamse Conferentie en door beslissing van de Raad der Orde gemachtigd werd de titel van ere-advocaat te dragen.

Vertrekkend van de Verdragen van Parijs en Rome, beschreef prof. Vandeputte de geschiedenis van de Europese Gemeenschap tot op heden. Naast beschouwingen over de eenmaking in de landbouwsector, waarbij de spreker o.m. het corporatisme als negatief aspect aanhaalde, handelde hij voornamelijk over de financieel-economische maatregelen in Europees verband. In een zelfs voor leken bevattelijke taal kregen de toehoorders een overzicht van de werkzaamheden der commissie-Werner, de akkoorden van Bretton-Woods (instellen van vaste pariteiten), de verbreking ervan door de V.S.A. in augustus 1971, de akkoorden van Basel in de lente 1972, enz. Bij het opmaken van de balans achtte prof. Vandeputte de verwezenlijkingen op financieel-economisch vlak niet zeer belangrijk en stelde hij zelfs een achteruitgang vast. Als verzachtende omstandigheden haalde hij wel de door de OPEC-landen ingeleide petroleumcrisis, de inflatie en de recessie aan. Deze wereldgebeurtenissen zijn in de verschillende lid-staten met verschillende middelen bestreden en hebben, volgens de spreker, tot nationalistische reacties geleid.

Als voornaamste reden van de achteruitgang zag prof. Vandeputte het feit dat de economische mogelijkheden van de aangesloten landen uiteengelopen zijn i.p.v. bij elkaar te komen. De tegenstelling tussen de rijke E.E.G.-landen, zoals Duitsland en Frankrijk en de zwakkere (vooral Italië) is groter geworden. Prof. Vandeputte liet niet na een aantal — naar zijn oordeel weliswaar partiële oplossingen — aan te halen om uit de impasse te geraken. Vermeld werden de wederinstelling van de gekwalificeerde meerderheid, de rechtstreekse verkiezingen van het Europees Parlement, de verwezenlijkingen van het Wernerplan, het afstaan van goud aan de Fecom, het bijeenbrengen van de kapitaalmarkten, het stijven van het Gewestelijk Fonds, gemeenschappelijke industriële investeringen, enz. Tot slot drukte de spreker erop dat de vaststelling van de achteruitgang niet mag leiden tot opgave. De behoefte aan een Europese Gemeenschap blijft voor hem reëel om het evenwicht in de wereld te bewaren, terwijl ook de Belgische belangen, vnl. op exportgebied samenlopend zijn met die van de Gemeenschap.

Stoutmoedig waagde voorzitter Dreessen het om in zijn dankwoord de ere-gouverneur van de Nationale Bank het ere-penningschap van de Vlaamse Conferentie te suggereren.

De receptie achteraf, door de Voorzitter en zijn echtgenote aangeboden, hielp de aanwezigen spoedig over de monetair en financieel-economische mijmeringen heen, naar meer optimisme.

H.C.

BERICHTEN EN MEDEDELINGEN

Huwelijk van minderjarige — Toestemming van de ouders

Zijn de ouders het niet eens betreffende de toestemming in het huwelijk van een minderjarige, dan kan een van hen overeenkomstig art. 148 B.W. het geschil voor de jeugdrechtsbank brengen. Een auteur meent, dat de rechtspleging van art. 58 van de Wet op de jeugdbescherming met een termijn van beroep van een maand toepassing vindt, terwijl een andere de voorkeur geeft aan de rechtspleging van de artt. 160 en 160bis B.W., die gevolgd wordt als bij weigering van de toestemming een vordering wordt ingesteld door de procureur des Konings, de voogd enz., maar waarbij de termijn van hoger beroep vijftien dagen bedraagt.

Een vraag desbetreffende van de senator C. De Clercq wordt door de minister van Justitie als volgt beantwoord: de termijn van vijftien dagen in art. 160bis is een bijzondere termijn; hij heeft geen betrekking op vonnissen die op grond van art. 148 B.W. worden gewezen; het hoger beroep tegen deze vonnissen wordt geregeld door art. 58 van de Wet op de jeugdbescherming (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1975-76, 239*).